

EESTI METS

METSA JA JAHINDUSE KUUKIRI

SISU:

- Puutaimede kasvatamine. — *A. Karu.*
Eesti-Läti-Leedu metsateadlaste ekskursioon Eestis. (Järg.) — *E. V.*
Eesti metsadest möödunud sajandell. — *B. A. Tuiskvere.*
XIV Metsateadlaste Päev. (Järg.) — *K. Veermets.*
Saaremaa metsadest. — *A. Pals.*
Metsapäev Pärnus. — *A. Kandre.*
Korralik ja ilus koduimbrus. — *V. R.*
Ühest talumetsa rajajast Viljandimaal. — *V. Küng.*
Märkmeid sulfaatpuu valmistamisest. — *A. Pals.*
Uus riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus. — *J. P.*
Läti metsaekspordi iseloom iseseisvusaastail. — *J. Visnapuu.*
Imelik kask. — *K. Aun.*
Kilde E. M. Ü. VII üleriikliku kongressi tööst. (Järg.) — *J. Pipar.*
Märkmeid Tallinna omavalitsuse metsadest. — *A. Lehiste.*
Maaparandusbüroode tegevus Eestis 40-aastane. (Järg.) — *M. Vaher.*
Teateid Soomest. — *A. Pals.*
Vestid.
Kirjanduslik ülevaade.
Jahindus.

1937. 4. SEPT. NR. 8/9

XVII AASTAKÄIK

AD

Akadeemilise Metsaseksi, Eesti Metsateenijate Ohingu, Eesti Metsaühingute Liidu ja Eesti Metsaülemate Ühingu häälekandja

Tellimise hind kr. 3.50 aastas, kr. 2.— poolaastas, kr. 1.— veerandaastas, üksiknumber 40 senti. Kuulutuse hind kr. 20.— lehekülg

Eesti Metsa ja Tselluloosi A/ü.

o s t a b

Kehra

sulfaattselluloosi tehasele

piiramata hulgal

sulfaatpuid

(kooritud männi- ja kuusepropse)

Pakkumistega pöörata ja lähemaid teateid saab

A/ü. kontorist, Pärnu mnt. 10—6 Tallinnas,

telef. 474-50 ja 308-00 (Kehras)

EESTI METS

METSANDUSE JA JAHINDUSE KUUKIRI

VÄLJAANDJAD: Akadeemiline Metsaselts. Eesti Metsateenijate Ühing. Eesti Metsaühingute Liit. Eesti Metsaülemate Ühing.	Peatoimetaja Prof. O. DANIEL. Tartu, Gustav Adolphi t. 70. Vastutav- ja tegevtoimetaja EDGAR VESTER.	TOIMETUSE AADRESS: Tallinn, postkast 97. TOIMETUSE ASUKOHT: Tallinn, Lai tän. 39/41, tel. 464-76. POSTI JOORSEV ARVE NR. 155.
XVII aastakäik	4. septembril 1937	Nr. 8/9

Puutaimede kasvatamine

Assist. A. Karu.

Metsastamis- ja kodukaunistamistöodel on tihti raskusi taimmaterjali saamisega. Tavaliste okaspuude, kuuse ja männi, taimi antakse kohalikest metskondadest tasuta; ilupuid, kui neid on — tasu eest. Kuid kohati, eriti metsavaesemates kohtades, on metskonna kantseleid ja taimeaiad kaugel ning osutub väga tülikaks sealt taimede hankimine. Suureneva nõudmise korral võivad taimeaiad taimedest ka tühjeneda. Sellepärast aga ei tohiks küll keegi veel alatud tööd jätta pooleli, vaid peab püüdma kõigiti leida võimalusi selle jätkamiseks senisest suuremas ulatuses. Need võimalused ei saa puududa kellelgi.

Puht-metsastamistöödeks võib mõnelgi juhtumil leida vastavat taimmaterjali vanametsa servalt, mida võib kasutada istutamiseks. Need taimed võetakse välja terava labida abil ühes mättaga ja asetatakse labidaga tehtud auku metsastataval maa-alal. Tihti on aga säärased metsakülindud liig tihedad või loomade poolt vigastatud ning need taimed ei kõlba üksik-istutamiseks. Ka on mättaga võetud taimede vedu mõeldav ainult läheda maa juures. Kodukaunistamiseks ei ole aga metsikult kasvanud taimed peaaegu kunagi kõlvulised.

Metsaistutamiseks on mõnikord väga hõlpus kasvatada taimi põllu-

serval, vilja all, mis oleks võimalikult lähedal metsastamisele tulevale maa-alale, külvates kevadel kuusesemne kaera alla, pärast kaera seemendamist, siis veel äestades ja rullides. Sügisel vili niita veidi kõrgemalt ja hoida karja eest. 4—5-aastaselt võib neid taimi tarvitada ühes mättaga istutamisel. Teinekord, kui on olnud hea seemneaasta, polegi tarvis külvata puuseemet, vaid võib jätta metsaservalt, kui puukesed on juba asunud vilja alla, tüki põldu sööti ja mõne aasta pärast on jällegi istutusmaterjali.

Kõige paremad taimed saame aga, kui kasvatame neid selleks eriti loodud kohas — taimeaias. See ei nõua niipalju keerulist oskust kui just hoolt ja huvi asja vastu. Nii saame nõuetekohast materjali nii metsastamiseks kui ka kodukaunistamiseks.

Sobivaimaks asukohaks taimeaiale on sama maa-ala, mida tahetakse metsastada istutamise teel, või selle lähedane, et ei oleks tülikat taimede vedu. Asuvad aga metsastatavad kohad tiimel pool ja tahetakse taimeaias kasvatada ka ilupuid, siis asutada need juba kodu lähedale. Vee lähedus on igal juhtumil vajaline taimede kastmiseks.

Maapinna valiku suhtes oleks nõudeks, et ta pakuks soodsaid kasvu- võimalusi mitmesuguste puuliikide taimedele. Sellepolest on parimaks

huumusene liivakas savimuld, võimalikult puhas kividest, värske ja sügava põhjaga. Erinõudeist võiks mainida, et männile, lehisele ja kasele sobivad kergemad huumusesed või veidi savikad liivamullad. Maapind omab ka n.-n. puhttehnilist tähtsust istutusmaterjali juures. Kui tahetakse kasvatada suuremaid okaspuu-ilutaimi, mida on vaja istutada mullapalliga, siis teatavasti raskemad savi- ja huumusmullast pallid seisavad hästi koos, kergest liivasest mullast aga mitte. Kerges, kuivemas liivases mullas aga valmib puu sügisel varem, millisel asjaolul on tähtsus sügisese istutamise juures. Samuti on erinevaid nõudeid põhjavee suhtes: pajud, paplid eelistavad põhjavee lähedust, samuti ka kuused, nuld j.t., kuna lehise, männi, vahtra kasvatamisel võib põhjavesi olla 3—4 meetri sügavusel. Seepärast, kui tahetakse kasvatada pinnase suhtes eriliste nõuetega puude taimi, siis valida taimeaiaks võimalikult mitmekesise mullastikuga maa-ala. Soovitav on võimalikult tasane maa, väike kallak on lubatud, soovitav ainult põhja poole, kuna lõunapoolsel kallakul algab kevadel päikese mõjul elutegevus varem, mis hiliskülmade puhul võib saada saatuslikuks. Tuulekaitse on vajaline. Parim koht on metsas raiestikul, kuid mitte vanametsa piiril. Kõlbab ka põld, kui see pole liig kurnatud. Põllu- ja aiamaal on karta tülikat umbrohtu rohkem kui metsa- või söödi- karjamaal.

Maa taimeaias tuleb hästi ette valmistada. Soovitatav on maaharimisega alata sügisel, olgu see harimine kündmise või kaevamise teel. Maa jäetakse äestamatult üle talve. Kevadel tuleb maaharimisega varakult alustada. Maa kaevetakse põhjalikult läbi ja puhastatakse kividest, umbrohist ja puujuurtest, missugust tööd tuleb korrata, et pärast oleks vähem vaeva rohukitkumisega. Maaharimise sügavus oleneb sellest, mida seal tahetakse kasvatada. Ühe-kaheaastaste taimede kasvatamisel on küllaldane õhuke maaharimine — 20 sm, vanemate koolitatud taimede kasvatamisel — 25—30 sm; suuremate lehtpuu-

taimede-heistrite kasvatamisel tuleb maa veel sügavamalt läbi harida (30—50 sm).

Tavaliselt kasvatatakse taimed peenardel, mis on seda kõrgemad ning sügavamate vahedega, mida niiskem on maa. Kuival kergel liivamaal, kus vahel mände kasvatatakse, tuleb teha madalad peenrad või need hoopis ära jätta ja külvikohad eraldada peenra- vahetaoliste teedega.

Külv taimeaias. Lehtpuud külvatakse võimalikult vara. Kui on tegemist paksukestaliste ostetud seemnetega, mis tavaliselt on tugevasti läbi kuivanud, tuleb need asetada 1—2 päevaks vette likku ja nad siis kihitada või maha külvata. Peenemad ja üldse kergemad seemned, nagu kase-, lepa-, jalakaseemned, külvatakse hajali, külvi hõlbustamiseks segatakse kerged seemned liivaga. Ühe ruutmeetri peale külvatakse kaseseemet 5—10 grammi; lepa- ja jalakaseemet 20—30 gr. Pärast külvi kastetakse seemneid kastekannuga, mis läbi nad litsutakse ligi maad, kaetakse veel väga õhukeselt liivaga või huumusmullaga ja rullitakse (lüüakse kinni). Suuremad lehtpuuseemned külvatakse vaokestesse, risti peenart. Pähklid, tõrud j.t. suured seemned pannakse üksikult ja hoolikalt, silmas pidades juure ja iduvarre väljumiskohta ja asetades seemet nii, et juur ei keerduks, vaid läheks otse alla, ja vars üles. Selleks tuleb näit. tammetõrud panna küljeli, kastanil läiketa külj alla. Vaokeste või ridade vahe oleneb puuliigist ja ajast, kui kauaks ta jääb samale kohale. Järgneb varsti koolitamine, siis on ridade vahe 10—15 sm, jäävad aga taimed samale kohale kuni 3 a., siis 20—30 sm. Ühe meetri pikkusesse vaokesse külvatakse: tamme, kastanit 10—15 tk., vahert 4—5 g, saart 2—4 g, pärna 5—8 g. Vaokeste sügavus ja ühtlasi katte paksus oleks tammel, kastanil, pähkli- puul 3—6 sm ja vahtral, saarel, pärnal 1—3 sm. Üldiselt — suuremate seemnete juures võib kate olla 4—5-kordne seemne paksus.

Reaskülvi on kergem umbrohist puhastada, kohendada, kergem külma-kohrutuse vastu kaitsta ja üldse

peenart korrastada, samuti on ka taimede väljavõtmine hõlpsam.

Kihitatud ja eelidandatud seemnete külvamisel tuleb eriti silmas pidada seda, et niiske seeme ei saaks kuivada. Seepärast külv kohe katta ja võimalikult teostada õhtuti, hommikuti või pilves ilmaga.

Okaspuud külvatakse hiljemini mai lõpus või koguni juuni algul, sest nende seemikud on märksa õrnemad kui lehtpuude omad. Ka mullastiku suhtes on okaspuude nõuded erinevad, sest nende juurekava areneb huumuserikkas mullas palju paremini kui mineraalmullas; selleks tuleb pealiskihit ca 15 sm sügavuseni segada komposti turbapuruga ja raskemal muldadel veel liivaga. Okaspuuseeme külvatakse vaokestesse, mis on 3—4 sm laiad, vaokeste vahe 12—15 sm. Vaokesi on hõlpus teha lauaga, mille pikkus vastab peenra laiusele, paksus vaokese laiusele ja laua laius annaks vaokeste vahe; töötamisel lauaservaga vajutatakse vaoke ja laiusega määratakse vahe. Sügavus on kuuse, lehise, männi, duglaasia jaoks 1—2 sm ja nulul — 2—3 sm. Külvatakse käsitsi või pudelist raputades, ühtlaselt. Ühe jooksva meetri vaokese kohta külvatakse kuuseseemet 3—4 grammi, männi — 2—3 gr, lehise — 6—8 gr, duglaasia — 10 gr, nulu — 15—20 gr.

Okaspuuseeme kaetakse kahekordse seemne paksuselt. Katteks tarvatakse kompostimulda, liiva või saepuru. Väga hea kate on ka okastepuru. Parimaks peetakse aga turba-puru, mis on hapu ning soodustab okaspuuseemnete idanemist.

Kaitseks lindude söömise vastu värvitakse okaspuuseemneid enne külvi tinamenningiga, võttes 8 kg seemne kohta 1 kg menningit. Seemned tehakse märjaks, segatakse menningiga ja lastakse kuivada.

Suurimaks hädaohuks külvidele on kuivus. Kui idanemahakanud seeme lööb kuivama ka lühikeseks ajaks, kaotab ta idanemisvõime. Selleks tuleb terve peenar katta kõrvetava päikese eest. Heaks katteks on turba-puru, peenendatud sammal, okkapuru, peen sõnnik. Need ained on õhurik-

kad ja hoiavad mulla ka koheda. Kui taimed hakkavad tärkama (2—3 nädala pärast okasp.), siis kõrvaldatakse ridadelt kate ja aetakse see ridade vahele. Katta võib ka katuselaastude ja lattidega.

Ka idutaimi tuleb veel kaitsta lindude ja kõrvetava päikese eest. Selleks on head värsked kuuseoksad, pistes neid kahele poole peenra serva nii, et need moodustavad varju üle peenra, või pannes need vastavale raamistikule. Kate võib jääda seniks, kuni okkad hakkavad pudenema. Männitaimedelt, mis rohkem valgust nõuavad, tuleb vari kõrvaldada hiljemalt 3 nädala pärast. Ka võib idutaimi varjutada liistkatete ja roogmattidega, mida on kerge panna ainult keskpäeva päikese vastu.

Külmaõrnad on peaaegu kõik mitte kodumaa päritoluga puude idutaimed, kuid ka omamaa tamm ja saar on õrnad. Kaitse on sama mis päikese vastu.

Järgmisel aastal avaldub külmahäda kohrutamise teel, mis on suurem niiskeil huumus- ja savimail, kahjustades eriti madalajuurelisi. Kaitseks panna ridade vahele sammalt, liiva. On kohrutamise teel taimi välja tõstetud, panna mulda juurte ümber.

Kui taimed on tärnanud, siis liigse tiheduse korral tuleb neid harvendada, jättes ühe meetri pikkuse külvi-rea kohta kuusetaimi kuni 200, mände vähem, samuti lehtpuud suurusele ja kasvukiirusele vastavalt. Järgmisel kevadel harvendatakse jällegi nõrgemad välja, jättes kuuski 1 m reale 120 ja mände kuni 70. Kolmandal kevadel (s. o. 2-aastased taimed) istutatakse männid välja ja kuused lähivad koolitamisele, et saada hästi arenenud tugevaid taimi. Mänd koolitatakse, kui see osutub vajaliseks, 1-aastaselt. Koolitamiseks kaevetakse kuusetaimed peenrast lahti ridade kaupa kas hargi või labidaga, lahutatakse need hoolikalt, taimekesi vigastamata, mullapangast, kidurad praagitakse välja ja kõlvulised istutatakse ümber selleks ettevalmistatud peenrale 10 sm vahedega ridadesse, jättes ridade vahet 15 sm. Istutatakse pulgaga (joon) tehtud auku, mille juures on

maksvad samad nõuded mis igasuguse istutamise juures. Koolipeenrale jäävad kuusetaimed 2 aastaks, siis istutatakse nad välja. Kaheaastaselt koolitatakse ka nulud ja duglaasia samas korras nagu kuusk.

Lehised ja lehtpuud koolitatakse harilikult üheaastaselt ja tavaliseks vaheks on reas 10 sm ja ridade vaheks 20 sm, kui taimed lähevad kahe aasta pärast väljaistutamisele. Tamm, saar, vaher, pärn jäävad koolipeenrale tavaliselt 3—4 a. ja siis on ka vastavalt vahed suuremad, 20×25 sm.

Sageli jäetakse lehtpuud kauemaks ajaks kooli ja neid istutatakse 2—3 korda ümber, et saada häid allee- j. m. ilupuid. Ümberistutamistega kärbitakse ka juuri, eriti sügavale minevaid (tamm, kastan). Ka tuleb aegsasti asuda tüve ja võra arendamisele.

Koolitamistöödega nagu üldse istutamistöödega peab kevadel enne valmis saama kui taimed hakkavad kasvama, seega peab nende töödega võimalikult vara algama.

Kunstlikud metsastamisviisid.

Meie metsapuud kannavad küll rikalikult seemet ja külvavad seda oht-rasti uute kasvatamiseks, kuid sellest hoolimata tuleb sageli asuda kunstlikult — külvi ja istutamise teel — uut metsa rajama. Olenedes metsakäitusviisist ja paljudest kohalikest tingimustest võib kunstlik uuendus kujuneda palju ulatuslikumaks ja ka tagajärgedele võib panna kindlmaid lootusi kui metsa loomulikul külvil.

Kunstlikult metsastamisele tulevad esmajoones lageraied, ja metsaalade laiendamise puhul põldude, heinakarjamaade ja üldse lagedate alade arvel pole ka tavaliselt teist teed. Kuid ka loomulikult tekkinud noormetsa, kui selle liigiline koostis pole meie nõudeile vastav (väheväärtuslikud pajud, lepad, paakspuud j. t.), tuleb kunstlikult parandada väärtuslikumate puude sisseviimisega.

Enne kui asuda uue metsa rajamisele, on tarvis selgusele jõuda puuliikide nõudeis maapinna suhtes ja siis valida otstarbekaim liik. Vähenõudlikem pinnase suhtes on mänd. Ta lebib kuiva liivanõmmega ja kasvab ka

rabal, kõige paremini aga värskel sügaval veidi savikal liivamaal. Seega kasvab mänd aladel, mis põllumajanduslikult võivad olla kõlbmatute maa-de kirjas. Mänd on külmakindel ja sügavale mineva sammajuuere tõttu ka tuulekindel, nõuab täit valgust ega kasva teiste puude varjus.

Kuusk on nõudlikum pinnase suhtes, eelistades peamiselt värsket liivakat savi-huumusmaad. Ta võib kasvada õhukesel kivisel pinnal, sest ta juurekava areneb pinnase pealmises osas. Kuivadel moreenkinkudel, paemaadel (ja üldse kuival lubjakal) ja rammusail põllumaadel kannatab ta südamemäda all. Kuusk põlgab täiesti seisvat vett, ei salli liigvett ega ka ajutist ujutust. Varjusallivuse tõttu võib ta kasvada ka teiste puude varjus.

Okaspuudest tuleks veel soovitada võõra päritoluga lehist. Neist on meil juba levinud kaks liiki: euroopa ja siberi lehis. Viimane on eelistatavam, kuna ta kasvatab sirgema tüve. Kasvab hästi parematel sügavapõhjalistel männi- ja kuusemaadel. Ta on väga valgusenõudlik — kui teised puud üle kasvavad, siis on ta läbi. Seepärast, kui lehist tahetakse kasvatada segatult teiste puudega, siis olgu ta omaette grupina, ja tuleb valvata, et teised talle liiga ei tee. On hea karjamaapuu, sest hõre okastik ei varja palju rohtukasvatavat maad ja sügavale minev juurestik ei kannata karjatamise all. Lehisevuit oma suure kõvaduse ja vastupidavuse tõttu on väga kõrgeväärtuslik.

Kask on lehtpuudest meie tavalisim metsapuu. Teda võib leida kõikjal. Ta seltsib männiga isegi kehval liivaja soomaal. Eelistab värskaid liivakaid savimaid, kuid põlgab lubjarikast ja kõva savimaad. On külmakindel, valgusenõudlik. Meil esineb puudena kaks liiki: arukask kuivemates ja sookask niiskemates kohtades. Kase kultiveerimise järgi pole tavaliselt tarvidust, sest oma kerge hästi lendava seemne tõttu uuendub ta kergesti loomulikult.

Tamm on meie metsade väärtuslikem puuliik. Arvestades tammepuidu tehnilisi omadusi peaks talle igas ta-

lus natuke ruumi leitama. Ta on suureks ehteks kodule ja koplis olles tõstab ta kogu ümbruse ilu. Nõuab head sügavapõhjalist värsket, kohedat liivakat savi-huumusmaad. On valgusenõudja, kuid kannatab esimesil aastail ka varju. Kannatab kevadiste öökülmade all. On väga tuulekindel.

Saar on tamme kõrval teiseks värtuslikuks lehtpuuks. Ta nõuab niisket sügava põhjaga huumuserikast pori-maad — mida lubjarikkam, seda parem. Põlgab seisvat vett. On valgusenõudja, kuid noorelt lepib ka varjuga. Tuulekindel. Noorelt väga külmahell.

Jalakas ja künnapuu ei tohiks ka puududa talumetsas. Jalakas nõuab värsket sügavapõhjalist lubjarikast savikat huumusmaad, künnap lepib kehvemaga. Nõuavad valgust, kuid noorelt kasvavad ka varjus. Jalakas annab head mööbli- ja sõiduriistapuud, kuna künnapuu oma vintskuse tõttu on sobivaim loogapuu.

Külv on kunstlikest metsastamisviisidest odavaim ja lihtsaim ja leiab kõige rohkem teostamist kuuse ja männi juures. Külviks on enne tarvis maapinda ette valmistada seemnele paremate idanemisvõimaluste loomiseks. Selle järgi, kas ettevalmistamisele võetakse külvatav ala tervelt või osadena, tuntakse ka külvi viise, nagu täiskülv, vagukülv, lapikülv jne.

Täiskülvi tarvitatakse laheda maa metsastamisel, kus on kergem kogu ulatuses pinnast ette valmistada kui osaliselt (vedrutamine, äestamine), mille järele võib külvata kas või masinaga. Kõige enam tarvitatakse täiskülvi põllumaade metsastamisel, kus enne külvatakse hõredalt suvivili (kaer, oder), seemendatakse see sisse, ja siis külvatakse puuseeme, mis äestatakse ja rullitakse. Sügisel vili niita kõrgemalt kui harilikult. Põllu ja lahedama söödi metsastamisel võib tarvitada ka v a g u k ü l v i, milleks vagusid võib ajada päris hariliku harkadraga hommiku-õhtu sihis, nii et muld oleks heidetud lõuna poole. Künklikul maal aetakse vaod piki külge, mitte üles-alla. Vaod aetakse 1,5-meetriliste vahedega ja vao enda laius olgu 30—60 sm vastavalt maaka-

mara iseloomule; mida lopsakam on rohukasv, seda laiemad olgu vaod. Seeme külvatakse vao küljele, kus tarkavad taimekesed leiavad varju kõrvetava päikese eest. On maa väga kuiv, siis külvata seeme vao põhja, niiskel maal vao harjale. Külvata näppude vahelt või pudelist riputades. Võib külvata ka osaliselt: poole meetri pikkuselt vaole 20—30 seemet ja siis jätta 1 m vahet. Nii läheb seemet vähem. Seeme katta reha või luuakontsu abil. Head seemet läheb 1,5—2,0 kg hektaari kohta.

Lapikülv. Enamikus on meil metsastatavad alad säärasead, kus pole võimalik vagusid ajada — pinnas on kas kivine, täis juuri ja kände, kamar liigselt rohtunud või marjavartega läbi kasvanud. Niisugusel korral valmistatakse pinnas käsitsi kõblaste abil ette lappide viisi. Selleks lüüakse maakamar kõplaga lahti kolmest küljest ja tõmmatakse siis ümberpöörduvalt välja kinnijäetud külje — harilikult lõuna — poole, mäeküljel allapoole. Kamara alumisest küljest lüüakse osa pehmet mulda tagasi lapile, mille põhja veel kõplaga koheldakse, et segada mulda või toorhuumust tiheda mineraalpinnaga, ja astutakse kinni. Lappide suurus on 30×30 kuni 50×50 sm, vastavalt pinnaseoludele, rohukasvule. Tavaliselt tehakse külvilapid nõori järgi iga 1,2 m tagant ja kui rida valmis, tõstetakse nõor edasi 1,5 m. Nii saame hektaari kohta 5556 lappi. Igale lapile külvatakse 20—40 seemet, rehitsetakse mulda ja sõtkutakse kergelt kinni. Üheha lapi külv vajab 1,2—1,5 kg okaspuu seemet.

Kuuske ja mändi külvata kevadel kõrgetel kuivadel aladel võimalikult vara, et kasutada talvist niiskust, madalatel maadel aga võimalikult hilja (mai lõpp, juuni algus), oodates maa tahenemist ja hiliskülmade ohu vähenemist.

Metsaistutamine.

Metsastamine külvi teel ei anna alati soovitud tulemusi. Tihti on pinnaseolud säärasead, et seal ei suuda areneda väeti idutaim, mida põhjustab kas suur rohukasv, liigne niiskus, kuivus või kehvad toiteolud. Säärasead

alad tuleb metsastada istutamise teel taimedega, mis suudavad neile ohtudele vastu panna.

Istutamiseks katsutakse tarvitada võimalikult noori taimi, sest neid on kergem transporteerida, nad vigastuvad vähem, lähevad kergemini kasvama ning nende istutamine tuleb odavam. Kohaseimaks peetakse istutada mändi 2-a. ja kuuske 3—5-a. koolitatud taimedega, lehtpuud ja lehised istutatakse enamikult 2—3-aastaselt. Lehtpuid istutatakse sageli ka kaks korda koolitatult 1,5—2,5 m kõrguste heistritena, eriti ilupuudena, millest edaspidi.

Istutamine toimub labida ja sõrmedega. 1—2-a. paljasjuurelisi kuusemännitaimi istutatakse istutamispulgaga või kiillabidaga. Neid tööriistu on kerge ise valmistada. Lihtsa istutamispulga saab kõverast puuokstast, mille alumine ots tehakse pikalt teravaks, tahutakse üks külg ja kaetakse plekiga.

Kiillabidas tehakse kas rauast või tamme-kasepuust. Viimasel juhtumil tulevad küljed lüüa plekiga ja ots teha rauast.

Istutamismaterjali suhtes tuleks nõuda, et taimed oleksid hästi arenenud juurekavaga, korralikult sirge ja tugeva tüvekerega, hästi välja kujunenud pungadega ja hea okastikuga (okaspuud). Hoiduda istutusmaterjali vigastamisest väljavõtmisel, eriti hoida juuri kuivamise eest. Vedamisel pakkida niiskesse samblasse.

Istutamise juures tuleb arvestada järgmisi nõudeid:

1) istutamisel asetada taimed niisama sügavalt kui nad enne kasvasid, ainult 1—2-a. männitaimed võib istutada sügavamale; suuremate juures on vahel ka tähtis, et nad asetatakse ilmakaarte järgi endisse seisu;

2) juured asetada istutusauku laiali loomulikku seisu — ei tohi jääda kahekorra;

3) juurte vahele ja alla ei tohi jääda tühje kohti, vaid muld tuleb igalt poolt korralikult ligi litsuda, sest ainult siis saavad juured taimi korralikult toita.

Pulgaga ja kiiluga istutamine. Pulgaga istutatakse 1-a. män-

nitaimi ettevalmistatud lappidele, nagu kirjeldatud metsakülvi juures, ja 2-a. kuusetaimi küngastele. Istutamisel võetakse pulk paremasse kätte ja surutakse auk maasse, millesse asetatakse vasaku käega taimejuured ja auk surutakse pulgaga kinni, nii et muld oleks igal pool juurte ümber. Kaheaastasi männitaimi istutatakse kiillabidaga, nii võib istutada ka 2—3-a. kuusetaimi. Sellega töötamisel on tarvis kaht inimest: üks hoiab taime, kuna teine valmistab kiillabidaga istutamislõhe ja kiilub sellesse pandud taime kinni.

Auku istutamine. Vanemad, 3—5-a., koolitatud paljasjuurelised taimed istutatakse labidaga või istutamispuuriga tehtud auku. Madalajuureliste puukeste, nagu kuuskede, jaoks tehakse auku lame kuhik, et asetada juured võimalikult loomulikku asendisse, ja kaetakse siis mullaga, pannes juurte ümber võimalikult paremat mulda.

On maapind liig niiske noore taime jaoks, siis istutatakse taimed selleks eriti tehtud künkaile — n.-n. kungasistutamine. Künkad tehakse 40—60-sm läbimõõduga ja 20—30 sm kõrged. Künka valmistamisel kõrvaldadakse rohukamar, kuhu tehakse huumusmullast kungas, mille pealne osa võib olla halvemast mullast, ja kaetakse rohukamaraga vihma uhtumise vastu. Tavaliselt tarvitatakse kungasistutamist ainult kuusega kultiveerides, kuid samuti ka saare, vahtra, jalaka j.t. istutamisel niiskele pinnale külmakohrutuse ja liigse rohukasvu kaitseks.

Mätasistutamine. Mätasistutamine annab kõige kindlmaid tagajärgi. Istutatav taim võetakse maast välja ühes mullaga labida abil, asetatakse niisama suure labidaga valmistatud auku ja vajutatakse maa augu ümber kinni. Tarvitatakse taimeaiat kui ka metsikuid taimi. See istutamismeetod on üks kalleimaid, eriti siis, kui taimi pole lähedalt saada. Hõlpsam on teostada mätasistutamist erilise riistapuga, n.-n. tsilinderkäämri-l. puuriga, mille läbimõõt on 10—13 sm. Sellega istutamisel asetatakse taimed mättaga sama puuriga tehtud auku-

desse, mis on niisama suured. Taimed väljavõtmiseks mätaga asetatakse puur nii maasse, et taim jääks tsilindri keskele, keeratakse ringi ja tõstetakse mätaga taim maast välja.

Mätastaimedega istutamisel jäävad ära kõik need pahed, mis võisid saatuslikuks saada paljasjuurtega istutamisel: taimejuured jäävad rikkumata ja loomulikku asendisse, pole karta sügavat ega kõrget, samuti ka mitte lodevat istutamist, ei kannata palju kuivuse all ega pidurdata kasvukäiku.

Ilupuude istutamine.

Järgnevalt käsitlem ilupuude istutamist, mis on tavaliselt 1,5—2,5 meetrit kõrged, 2 korda koolitatud puukoolipuud ja tarvitatakse istutamiseks aeda, parki ja teede ääre. Samuti istutatakse ka igasugused muud lehtpuud, olgu viljapuuaeda või koplisse.

Kui on jõutud selgusele, kuhu istutada ilupuid, siis tuleb hakata kaevama istutamise auke. Augud kaevetakse vastavalt suurusele 1,00—1,50-m läbimõõduga, 40—70 sm sügavad. Keskmiste ja raskete muldade juures tuleb augud kaevada sügisesel istutamisel 2—4 nädalat enne istutamist ja kevadiseks istutamiseks juba sügisel valmis, et soodustada õhu murendavat mõju aluspinnale. Kergete muldade juures võib istutada kohe pärast aukude valmistamist. On muld istutamiskohal lahja, siis tuleb augu täiteks muretseda paremat huumusmulda vastavalt istutatava puu nõudeile. Selleks kõlbab tavaline aiapõllumuld, mida tarbe korral võib veel segada kompostimullaga. Sõnnikut ei või tarvitada. Kuna auk kaevetakse sügavam kui seda nõuavad istutatava puu juured, siis tuleb auku enne istutamist osaliselt täita. Seda tuleb teha mõni päev enne istutamist, et muld saaks vajuda.

Puude väljavõtmist istutamiseks tuleb teha väga hoolikalt, et ei rikutaks tüve ega juuri. Puukoolispeenrast puude väljavõtmisel tuleb selleks peenra ette kaevada kraavike, vastavalt puude juurte sügavusele. Siis pannakse labidas (parem on hark) väljavõetava ja järgmise rea vahele

ja kangutatakse väljavõetava rea taimed kraavi, kus nad lahutatakse. Samuti tuleb üksikult kasvavate puude väljavõtmisel hoolitseda, et juured jääksid terveks. Väljavõtmisel tuleb võimalikult hoiduda puude jõuga väljasikutamisest mullast, sest selle läbi võib puu kaotada palju narmasjuuri, mille olemasolu on puule elulise tähtsusega.

Puude edasitoimetamisel istutamiskohta ja istutamise juures tuleb väga hoolsasti valvata selle järele, et puude juured ei jääks päikese kätte ega saaks kuivada, sest jättes puud 5—10 minutiks päikese kätte kuivavad juured sedavõrd, et puu ei lähegi kasvama. Lehtpuud ja vähemad okaspuud pakitakse edasisaatmiseks niiskesse samblasse, suuremad okaspuud, mis üles võetakse juurepalliga, pakitakse riidesse või korvi.

Üldreeglid ilupuude istutamise juures on samad mis eespool mainitud metsapuude kohta.

Väga palju eksitakse meil 1. nõude vastu, aga just puude sügavale istutamise vead annavad end kõige rohkem tunda. Normist sügavamale istutamine on tingitud õigupoolest kahest asjast: 1) arvamise põhjal, et mida sügavamale juured mulda asetada, seda parem on see puule. See vaade on rahvahulkades laialt levinud ja seda praktiseeritakse väga sageli, ning istutatakse 5—10 sm sügavamale kui ta oli puukoolis; 2) puu istutamisel satub see kohedasse mulda ja vajub ühes sellega ning jääb auku, mis maad harides või muul teel aja jooksul tasandatakse. Seega võib sattuda puuke, mis algul istutati 5—10 sm normist sügavamale, vajumisega 15—20 sm sügavamale. Säärane sügavus on puudele kahjulik, eriti märgadel, rasketel maadel ja puude päästmiseks on ainus tee, nende ümberistutamine.

Kõrgemale istutamine ei ole nii kardetav, kuna selle tagajärjel tekkivat kuivuse ohtu on kerge parandada mullaga katmise teel. Sügavamale istutamine, nii et juurekael jääb 5—10 sm sügavamale normist, on lubatav ja isegi soovitatav kuivadel ja kergetel maadel.

Nende asjaolude tõttu on väga

tähtis leida istutamisel õige istutamissügavus.

Selle saamiseks peame arvestama istutamisaugu sügavust ja mulla raskust. Keskmiselt vajub muld 60 sm sügava augu juures 10 sm. Kergem muld vähem ja raskem rohkem. Et leida parajat istutamissügavust, mille järgi juurekael peab jääma pärast vajumist augu ääre tasemele, tuleb antud juhul istutada juurekael 10 sm kõrgemale augu äärest. Seda on praktiliselt kerge kätte saada sel teel, et istutamise juures pannakse üle augu latt, mille alla on löödud nii paksud klotsid kuupalju on tarvis puud kõrgemale istutada auguäärest: antud juhul 10 sm.

Puu asetus ilmakaarte suhtes tuleb võimalust mööda jätta endiseks, see külg, mis oli puukoolis lõuna poole, jäägu ka väljaistutatul lõuna poole. See on tähtis okaspuude ja ka suuremate lehtpuude juures. Kui puukoolist väljavõtmisel pole märgitud ilma-kaari, siis võib lõunapoolset külge tunda tiheda okastiku järele.

Enne istutamist tuleb juured igal juhul tagasi lõigata, et nad paremini haruneksid. Külgujuured lõigatakse kuni 30 sentimeetrini ja alumised madalajuurelisil 15—20 sm, kuna sügava-juurelisi kärbitakse alt vähem. Lõigatakse terava noaga või kääridega ja haav määratakse saviga. Samuti lõigatakse tagasi kõik kuivanud ja vigastatud juured kuni terveni. Vastavalt juurtele kärbitakse ka võra.

Istutamisviisidest on rohkem levinud aukuistutamine.

See toimub õigupoolest kahel viisil, olenedes puude juurekavast.

1. Madalajuureliste (viljapuud) puude jaoks tehakse augu põhja lame mullakuhik, sellele asetatakse puu ja juured juhatakse kuhiku külge mööda laiali. Töötada tuleb kahekesi, kus üks hoiab puud käes ja teine katab mullaga. Algul võetakse paremat mulda, pannakse labidaga raputades ja vajutatakse hoolikalt sõrmedega juurte ümber igalt poolt kinni. Seejuures võib puud kergelt ülespoole kergitades raputada, et juhtida mulda kergemini juurte vahele ja alla. On mullakiht juurtel küllalt paks, tuleb ka jalaga vajutada, mida alatakse au-

gu äärtelt. Pannakse uuesti mulda ja vajutatakse kinni. On kõik tarviline muld ümber asetatud, tuleb see lõplikult kinni vajutada. Nüüd tehakse ülejäänud, kaevamisel augu põhjast võetud lahjast, huumusevaesest muldast vall puu ümber, et takistada vee äravoolu valamisel.

2. Sügavajuureliste puude (tamm, saar, lehis) istutamisel, kui on leitud juurte õige sügavus, toimub augu täitmine ühetasaselt ja samuti hoolikalt, vaadates, et juured asetatakse võimalikult loomulikku asendisse, vajutatakse aegajalt mulda kinni, algul ainult kätega juurte ümbert, ja kui on juba pool auku täidetud, siis jalaga, ja töö lõpetamine toimub samuti kui esimesel juhul.

Vähem on tarvilisel küngasistutamisel, mis võetakse ette kas aluspõhja (paas, raske savimaa) või põhjavee liig läheduse tõttu. Selleks kaevatakse istutamiskohal maa nii sügavalt ümber kui võimalik (20—30 sm) või veel parem, tehakse laiad madalad augud, kuhu tehakse kas kõrvalt võetud või kaugemalt toodud mullast küngas. On küngas küllalt vajunud, istutatakse samuti kui eelmistel juhtudel: künkasse tehakse auk, ja kui on tegemist madalajuureliste puudega, siis auku veel lame küngas jne.

On istutatud puud tõmbetuule käes, siis tuleb need kinnitada tugiteiba külge. Tugiteivas lüüakse auku enne puu istutamist ja lõuna- või valdavate tuulte poolsesse külge. Tugiteibad olgu siledad ja kooritud ja ülemine ots peab jääma allapoole võra (oksi), et vältida oksade rikkemist tuulega. Puud tuleb kaitseda sidumiskohalt kasetohuga. Head sidumismaterjali saame sitketest pajukasvudest. Tugiteiba järele ei ole vajadust, kui puu võra on tublisti tagasi lõigatud või on kaitstud tuulte eest. Okaspuid ei seota tugiteiba külge. Vajavad nad tuge, siis lüüakse puu ümber 3—4 teivast, mis seotakse omavahel traadi või vitsaga.

Pärast istutamist on soovitav valada, ka sügisel. Kuigi maapind ei kannata kuivuse all, on ikkagi tarvis vähimalt ühekordne valamine, et tihendada mulda ja tõrjuda õhku välja puujuurte vahelt.

Eesti-Läti-Leedu metsateadlaste ekskursioon Eestis

E. V.

(Järg.)

10. juuli hommikul koguneti Tartus jaama ees seisva kolme omnibuse juure ja algas sõit Kaiavere, Saare ja Alatskivi metsamassiividesse. Teel juhtus ühe omnibusega viperus, kuna ümber Raadi mõisa kitsast külavaheteed sõites raske masin vastutulevate koomate tõttu libises kraavi. Vaatamata porile ja vihmaudule oldi ühisel jõul jälle teel ja suurel maanteel võideti kaotatud aeg tagasi. Kaiavere revident-metskonnas oli esimene peatus Ammeluha vahtk. laevametsas, kus vahetati mõtteid puistute majandamise, väärtuse, uuendamise jne. üle. Teine peatus oli Kivioja vahtk. turberaideis, kus loomuliku uuenduse ärakasutamiseks löödud lappidel oli tekkinud haruldaselt hästi taime. Seal Läti kolleeg Bruttans vaidles hra Auksmanni lühikesele referaadile vastu, pidades hra referendi turberaide ja valikraide pooldamist ekslikuks ja lugedes ainuõigeks paljasraiet. See väide aga põhjustas ka teiste, läti ja leedu, kolleegide hulgas uskumata pearaputuse.

Varsti oldi Kaitsemõisas, Kaiavere revident-metsaülevaataja asukohas, kus rev.-metsaülevaataja Obeti korraldusel oli kaetud hommikueine. Vilgaste perenaiste poolt valmistatud toitude kiire kadumine tõendas nende maitsvust ja edasisõiduks varustati iga mees võileibadega, et Peipsi kaldal veel keha kinnitada. Pärast hommikueinet vaadeldi taimeaeda-puukooli ja tulekaitsetorni, millest paistavad Sõõru ja Alatskivi tornid, moodustades hea kolmnurga tulikahjude koha kindlaksmääramiseks.

Edasi rutati üle Pataste-Jõemõisa Saare metskonna abimetsaülevaataja asukohata Sõõrule, vaadeldes teel maailmasõjaaegseid kultuure, mis

olid vilja alla külvatud toleaege Kaiavere mõisa metsaülevaataja K. V. poolt ja nüüd müürina seisid, hilisemaid lehisekultuure ja metsatüüpe. Sõõrul kustutati janu karastavate jookidega ja hakakajamad ronisid rauast tulekaitsetorni, kust avaneb suurepärase vaade metsamassiividele.

Jälle kulges tee Peipsi sihis läbi põliste männinõmmede, mida siin-seal katkestavad õnnestunud kultuurid.

Keskpäevaks jõuti Kodavere külla ja mindi edasi Peipsi ääre, kus karastati end Peipsis ujudes ja lastes piimal ning võileibadel hea maitsta. Tunnilise peatuse järele sõideti Kallaste külla, mis juba tüübilise vene külana pakub ka küllalt huvi. Seal peatuti devooniliivakiviranniku vaatlemiseks, millest venekeelne küla nimetus „Punased mäed“ on alkuse saanud.

Siis siirduti mööda metsateid Alatskivi metskonna Kärgandi vahtkonda, kus metsakasutuse büroo juhataja A. Vaharu refereeris meie metsakasutusest. Väikestena ja ebatähtsaina tundusid kõik need kolme maa metsamehed nende hiiglaste kõrval, mis hektaarile annavad üle 500 tihumeetri puumassi, aga tegelikult veerevad inimkäte tõttu siiski need põlised hiiglased laantest välja tehaseisse ja vabrikuisse.

Kell 16 oli metsaülevaataja Eriku korraldusel Alatskivi koolimajas kaetud lõu-

Ekskursioonist osavõtjad Kaiavere rev. metskonna turberaides.

Ekspursioonist osavõtjad matkamas Alatskivi metsamassiivides.

nalaud, mil toitude serveerimine enam lõppeda ei tahtnud ja vaatamata heale isule enesele juba liiga tehti. Vaadeldi veel väliselt Alatskivi lossi ja siis rutati omnibustele, et jõuda Tartu Raadile Eesti Rahva Muuseumi ja ülikooli õppe- ja katsemetskonna dendroloogia-aeda vaatama. Dendroloogia-aias viibiti prof. Mathieseni juhatusel kuni pimedani, mille järele sõideti jaamas seisvasse magamisvagunisse ööbima.

11. juuli hommikul tutvuti külaliste soovil kiirkäigul Tartuga, minnes jaamast üle Toomemäe ülikooli ja rae-koja ette ja sealt Emajõe kaldale. Selle tõttu hilines väljasõitmine tunni võrra ja Kambja rev.-metskonda jõudmisega tuli rutata. Kambjasse jõudes üllatas külalisi auvärvav, mil kolmes keeles seisis „tere tulemast“. Kinnitanud keha kohvi ja võileivadega, mida rev.-metsaülem Milk nobedate naiskaitseliitlaste abil serveeris, siirduti taimeaia, puukooli ja laululindude pargi vaatlemisele. Edasi rännati kaunile „Kopsumäele“ sealsete kultuuridega ja kultiveerimisviisidega tutvuma, millisel teemil ka rev.-metsaülem Milk refereris. Järgmine pea-

tus oli turberaides, milles haruldaselt hea uuendumine on aset leidnud. Rebaste jaama juures oli külalistel võimalus tutvuda hõberebaste farmi korraldamise ja sisseseadmisega, mis pakkus küllaldast huvi. Veel oli peatus uuesti asutatud metsniku asukohas, kus arutati ehituste odavust, otstarbekust jne.

Seega oli Kambja Metskonna osa läbi

ja edasi rutati läbi viljarikka Lõuna-Tartumaa Kastre-Peravalla õppemetskonda.

Jõudnud õppemetskonda, algas matkamine Rõkka vahtkonnas puukoolides ja puistuis, kuni jõuti Järveljani. Järvelja jahilossis oli lõuna serveeritud, mida lõpetades jälle metsa rutati. Siinkohal ei suuda kõiki neid nägemisväärsusi puukoolides, katsealapidel, proovitükkidel ning puistuis kirjeldada ega loetella, tuleb vaid konstateerida, et igal sammul on seal huvitavat ja õpetlikku näha. Metsas matkati videvikuni. Veel õhtuhämaruses imeteldi üle 45 m kõrgusi kuusehiiglasi ja mindi jahilossi tagasi.

A. Raukase fotod.

Ekspursioonist osavõtjad saabusid Alatskivile lõunastama.

Õhtulauas järgnesid tervitused abidirektor V. Matiisenilt, H. Upitiselt (Läti), J. Viicinskaselt (Leedu), prof. A. Mathiesenilt, A. Auskapsilt (Läti) ja M. Daujotaselt (Leedu). Meie poolt andis prof. A. Mathiesen Riia linna ülem-metsaülemale A. Auskapsile Eesti kadakast tehtud õllekannu mälestuseks Tartu üliõpilaste ekskursioonist Lätti. Leedu poolt anti edasi 1938. a. suveks küllakutse, mida loodetavasti rohkesti kasutatakse.

Lõpuks Voltveti metsakooli juhataja hra Alfred Auksmann pöördus välismaalaste poole järgmise kõnega:

Eesti Metsaülemate ühingu nimel pean ütleva, et meil oli seekord kahekordne rõõm teid siin Eesti pinnal tervitada, ja nimelt kahekordne rõõm just seepärast, et minul on juba kord au olnud tervitada meie armsaid naabreid — metsamehi Lätist, ja nüüd, kus ilmunud on ka veel Leedu härrad kolleegid, on M. ühingu liikmetel tõeliselt suur rõõmupäev.

See on esimene kord, kus kõige kolme maa metsamehed nii suurel arvul kokku on tulnud, ja selle tõttu jääb ka see ekskursioon meile kõigile heaks mälestuspäevaks tulevikku. Oleks väga hädatarvilik, et säärased kogumised korduksid ka edaspidi, milledest meie võiksime jälle hankida uut ergutust oma nii ideaalsele tööle, ja mis aitaks kaasa meie sõprusidemeid kinnitada ja alal hoida.

Me oleme tänasega õnnelikult lõpetanud kolmepäevase ekskursiooni, oleme sel puhul küll mõndki näinud, kuid pean ka tähendama, et meil oleks võimalik olnud Teile veel rohkemgi näidata, kuid selle lühikese aja vältel polnud seda enam võimalik suuremas ulatuses

teha, ja seepärast palun Teid, härrad kolleegid-külalised, sellega leppida.

Ekskursiooni puhul oli väga rõõmustavaks nähteks, et Teie, mu härrad, metsas ka sõna võtsite, millel on väga suur tähtsus mitte ainult selles mõttes, et seega selgitada ainult mõnd nähtust, vaid see ulatub veel sügavamale, ja nimelt, et säärased rääkimised ja vaidlused on huvitavad, nende üle mõtleme meie veel pärast järele ja nad jätaavad meile häid mälestusi, mille tõttu meie kui metsasõbrad ka omavahel sõpradeks saame; ja just see viimane asjaolu ongi see, mida ma eriliselt toonitada tahan, sest seega loome meie kindla vundamenti, mille peale võime püstitada ühise suure hoone. Asume siis ka ühisel jõul tööle, teades, et säärane koostöö on heade tagajärgedega kroonitud.

Teie oma sõnades olete Eesti metsamehi enda poole külla kutsumud; see on meid väga rõõmustanud ja avaldan Teile lahkele kutsele suurimat tänu.

Eesti pinnalt lahkudes koju sõidu puhul soovin Teile õnnelikku kohalejõudmist ning palun Teid siit kaasa võtta Eesti metsameeste südamlilikud tervitused oma härradele-kolleegidele.

Aeg kippus tublisti hommikukoidu poole, kui lahkele õppemetskonna perele hüüti jällenagemist. Reisi lõppsihti, Tartu, jõuti varahommikul, millal külalised asusid ootavaisse magamisvagnesse ja meie oma pere ruttas igapäevasele tööle. Kokku võttes õnnetus ca 75 osavõtjaga ekskursioon tänu heale korraldusele täieliselt ja osavõtjailt kuuldus sooviavaldusi, et sääraseid ekskursioone korraldataks edaspidigi.

Eesti metsadest möödunud sajandeil

B. A. Tuiskvere.

I. Metsahoiu küsimusi ja kroonumetsade valitsemine rootsi ajal.

Põhja-Eesti alistus Rootsile 16. sajandi teisel poolel, Lõuna-Eesti 17. sajandi esimesel poolel.

Kitsendavaid norme mõnede linnalähedaste ja rannikul ning saartel asunud metsade kasutamise alal tunneme

juba 13. ja järgnevaist sajandeist. On avaldatud arvamist, et juba muistsel iseseisvuse ajal võis kohati puidu kasutamine külade ja külakondade ühisomanduses olnud metsades olla normeeritud n.-n. „kirveste“ näol, ja seda

nimelt juhtumeil, kui vaba, s. o. normeerimata, kasutamise korral ei olnud kõigil asjaosalisel võimalik täies ulatuses rahuldada oma vajadusi²⁾). Puidukasutuse normeerimine asjaosaliste vahel n.-n. „kirveste“ järgi on jälgitav veel keskaegseis ürikuis³⁾).

Rootsi aja alguseks olid metsade enamus juba jagunenud üksikute mõisade järgi, kusjuures jaotuse mõõdupuuks on olnud nähtavasti muistsete külakondade või pärastiste mõisade puidukasutuse alad; ka olid üksikute mõisade järgi kuuluvad metsad enamuses juba üksteisest territoriaalselt lahutatud enam-vähem kindlate piiridega⁴⁾; see nähtub muuseas ka asjaolust, et mõisade doneerimisel või üldse nende minekul ühest käest teise nad lähevad üle tavaliselt järgmises koosseisus: „*Hof und Gut mit allen darzu gehörigen... Holzungen, Gebüsch, Wildnissen, Honigweiden... jne.*“ (rootsiaegsete vastavate ürikute tekstist).

Üksikuis 16. sajandi teise poole ja 17. sajandi päranduste jagamise kokkuleppeis, mõisade rendilepinguis ja teisis ürikuis leiame tihti, et mõnele mõisale jäetakse või antakse puidukasutamise õigus mõne teise mõisa koosseisu kuuluvast metsast. Näiteks kälimeeste F. v. Tiesenhäusen'i ja Joh. v. Uexküll'i vahelises kokkuleppes 24. VI 1592⁵⁾ kindlustab Uexküll Tiesenhäusen'ile õiguse, et T., kui ka Virumaal tema päralt olevate Undla ja Hulja mõisade talupojad võivad omaks tarviduseks kasutada ehitus- ja küttepuitu U. päralt oleva Ravila mõisa metsas („*Mecks'sche Wildniss*“) Harjumaal, reservatsiooniga, et küttepuid tohivad nad müügi otstarbel viia ka linna, ehituspuid aga mitte. Sää-

¹⁾ Tiismann, B. Riigivõim ja erametsamajandus. E. Metsanduse Aastaraamat V. Tartu 1931.

²⁾ Uluots, J. Grundzüge der Agrargeschichte Estlands. Tartu 1935.

³⁾ Johansen, P. Siedlung und Agrarwesen der Esten im Mittelalter. Tartu 1925.

⁴⁾ Vilberg, G. Metsaolud ja metsatülid Eestis ordu-ajal. E. Metsanduse aastaraamat VI. Tartu 1932.

⁵⁾ Pabst, E. u. Toll, R. v. Ehst- und Livländische Brieflade. Zweite abt. I Bd. Reval 1861.

rane reservatsioon võeti kokkuleppesse kas kõnesoleva metsa laastamise ärahoidmiseks või jälle soovis Ravila m. omanik reserveerida tarbepuidu, kui kalleima artikli, müügi ainuõiguse endale.

Kuningas Sigismund III mandaadiga Pärnu starosta Leo Sapieha'le 16. V 1599⁵⁾ käseb kanda hoolt selle eest, et Rootsile alluval territooriumil asuva Rapla kihelkonna aadlile ka edaspidi võimaldataks raiuda küttepuid Pärnumaal — seega Poola osas — asuvas Lelle metsas („*Lellische Wildniss*“), nagu kõnesolev aadel seda õigust on kasutanud juba vanast ajast peale („*von Alters her*“); puidu kasutamisel tuleb aga silmas pidada, et mets selle all liialt ei kannataks („*die Wildniss nicht merklichen Schaden empfangen möge*“).

Metsa säilitamist taoteleb ka ürik 11. XI 1641. a.⁵⁾, milles Adam Schrapfer'i lesk pikendab kuue aasta võrra Gerhard Witte'ga Jäneda mõisa ja Pirsu küla kohta sõlmitud rendilepingu. Rentija kohustab rentnikku kandma hoolt selle eest, et ükski kolmas isik ei raiuks metsas palke, pürrupuid ega küttepuid, samuti ei tohi ka rentnik ise vedada linna küttepuid ega okaspalke („*Bernholtz oder Balken von Tannen*“); vastuoksa, rentnik kohustub metsa hoidma („*es soll die Holzung von ihm geheget werden*“) ja raiuma sealt puitu ainult mõisa majapidamise tarviduseks. Ka ei tohi rentnik ilma rendile andja nõusoluta aletada võsastikke.

Ka dokument 12. IX 1643⁵⁾, millega Martin Pauli lesk loovutab Lagedi m. omanikule H. Wachtmeister'ile ja tulevastele Lagedi m. omanikele puidukasutamise õiguse kõigis Kiviloo m. piirides asuvates metsades („*in allen ihren nach Fegefeuer habenden Holzungen und Büschen, wie in ihren beschlossenen Marckten selbe belegen*“), sisaldab reservatsioone, millised on sihitud puiduvara kokkuhoiule ja korrapärasele raele; nimelt lubatakse küll Lagedi m. majapidamiseks ja sama mõisa talupoegadele Kiviloo metsades kasutada puitu, kuid tingimusel, et ükski Lagedi

talupoeg ei raiuks ega veaks sealt puid omal valikul („nach seinem eigenen Belieben und Gefallen“), vaid ainult Lagedi m. opmani või kupja juuresolekul.

Eespool toodud näited käsitlevad üksikuid juhtumeid, kus riik maaomanikuna või üksikud mõisaomanikud loovutasid teistele isikutele puidukasutamise õiguse neile kuuluvates metsades või jälle kinnitavad „vanast ajast“ püsinud puidukasutuse õiguse.

Rootsi ajal esineb aga kõrvuti üksikute mõisade territooriumi koosseisu kuuluvate metsadega (olid need metsad siis koormatud puidukasutamise õigusega teiste mõisade kasuks või mitte) veel rohkesti ka ühismetsi. Nii näeme ühest 14. V 1625. a. Kohala mõisas koostatud piiritüli lahendamise komisjoni otsusest⁵⁾, et „meie maal leidub palju mõisaid, millised asuvad küll ühes kihelkonnas, kuid ühtlasi omavad kasutusosa mõnes teises kihelkonnas asuvas ühismetsas või niidus“ („...ist in unsern Landen an vielen Orten befindlich, dass Höfe und Güter in einem Kirchspiel benannt sind und im andern Kirchspiel die Sambtheit an Holzungen und Heuschlägen haben“). Kauemini võisid säärased ühismetsad püsida hõredamalt asustatud maaosades, ja me võime üksikute ühismetsade olemasolu jälgida veel tervel 17. ja isegi 18. sajandil^{1, 4, 6)}. Eriti kaua püsisid jagamata ühismetsad teise maaosades, kus kuni 18. sajandi teise pooleni või vast veel kauemgi olid olemas suuremad publiikmõisade maadekompleksid (näit. Hiiu saarel) ja kus nende ühismetsade jagamisest ei olnud eriti huvitatud publiikmõisade pikema- või lühemaajalised kasutajad, veel vähem aga rootsiaegsed läänivalitsejad ja veneaegsed majanduspealikud, kui kroonuametnikud (rootsi ajal koosnesid Eestimaal läänid kas endise ordu foogt- ja komtuurkonna kroonule kuuluvatest aladest või vähemast, näiteks paari kroonule kuulunud mõisa maa-

kompleksist, vastava valitsejaga eesotsas⁷⁾).

Rootsi metsanduslik seaduseandlus algab 1647. a. metsaseadusega⁸⁾. See seadus muuseas keelis metsade aletamise, kui sellele ei järgnenud pinnase ülesharimist pärispõlluks või niiduks; seadus kehtis küll kogu riigis, kuid ei haaranud erandeid, vaid ainult ühis- ja riigimetsi. Rootsi metsaseaduseandlus taotles metsahoiu eesmärke, ja esimeste metsaseaduste andmise kutsus välja puidupuudus raua, vase ja hõbeda tootmise rajoones. Raud omas Rootsi väljaveos väga tähtsa osa; 1645. aastal nimelt moodustas väljaveetud raua väärtus poole kogu väljaveo väärtusest, ja hiljem tõusis raua osatähtsus väljaveos veelgi⁸⁾. Ka 20. VIII 1664. a. „Metsade ja võsastikkude seaduse“ („Ihrer Königl. Majestät auff dem Reichstage in Stockholm A-o 1664 gemachte und verbesserte Ordnung und Stadga wegen der Wälder und Büsche“) sissejuhatastest nähtub, et selle seaduse andmist põhjustas suurel määral osalt tõeline, osalt tulevikus oletatav puidupuudus kaevanduste rajoones; nimelt loeme seaduse sissejuhatastest: „So muss man doch... erfahren, dass die köstliche und höchstnothwendige Wälder nicht recht gebrauchet, vielmehr gemissbrauchet und gleichsam vorsetzlich ausgerattet werden, so dass, wo man darauff nicht in Zeiten eine Straffe leget, nicht allein die schon florirende Bergwerke theils in kurtzem Noth leyden, theils öde werden, besondern auch die, so noch täglich sich hervor thun entweder ungerührt liegen bleiben oder zu des Reichs... Schaden verlassen werden müssen“.

Kui 1647. a. ja 20. VIII 1664. a. metsaseaduste andmist põhjustas väga suurel määral puidupuudus Rootsi riigi põhjaosa kaevanduste rajoones, siis 29. VIII 1664. a. „Viljakandvate puude seaduse“ („Ordnung und Stadga über

⁷⁾ Liiv, O. Vene asutusest Alutagusel kuni XVIII saj. esimese veerandini. Tartu 1928.

⁸⁾ Wieslander, G. Skogsbristen i Sverige under 1600 — och 1700 — talen. Svenska Skogsvårdsföreningens tidskrift, häfte IV — 1936.

⁶⁾ Tiismann, B. Forstgeschichtliches von der Insel Dagö. Tartu Ülikooli Metsaosakonna toimetused 12—1928.

allerley Frucht-tragende Busch-Bäume im Reich“) andmine oli tingitud seaduse enda sissejuhatuse sõnade järgi asjaolust, et Rootsis kasvab sääraсте heade omadustega laevaehituseks kohaseid tammi, mille taolisi mujal Läänemere rannikuil ei leidu, kuid sealjuures hävitatakse tammi ja teisi viljakandvaid puid rohkesti otstarbetult. Dotsent H. Sepp'a andmeil lähtuti Rootsis tammede kaitsel peale laevanduse huvide ka seisukohast, et tammetõrusid kasutati seal (kui ka Daanis) rohkel arvul sigade nuumamiseks; kui Rootsis kardeti 17. sajandil paljudes kohtades metsanappust peale tikkuvat, siis oli see osalt põhjendatud, osalt aga kardeti tulevat seda, mis mitmel pool mujal Euroopas tõeliselt oli olemas⁹⁾).

Kuigi 1664. a. Metsade ja võsastikude seaduse andmine algselt oli tingitud olevast või ettenähtavast puidupuudusest kaevanduse rajoones, siis tegelikult seadus haarab metsahoiu ala palju laiemas ulatuses.

Kujunenud välja Rootsi riigi põhjaosa olude kohaselt, rakendatakse seadused hiljem ellu ka Baltimail. 1664. a. seaduste tähtsaimad osad on leidnud käsitelimest Danielilt¹⁰⁾ ja Tiismannilt¹¹⁾). Käsitelamiseks Baltimail avaldati seadused vastavas Liivimaa seaduste ja määruste kogus¹²⁾, samuti on seadused võetud osaliselt sisse ka 21. märtsi 1696. a. Liivimaa majandusreglementi „*Ihro Königl. Maj. Reglement, wornach sowohl alle Ihro Königl. Majesté Oeconomie-Bediente, als auch die Arrendatores und Bauern von Ihro Königl. Majesté Gütern in Liefeland sich zu regulieren und zu richten haben, gegeben zu Stockholm d. 21. Martii 1696*“¹²⁾). Seaduste üksikuid norme ja nende täitmise vajadust rõhutasid 17. sajandi teisel poolel korduvalt vastavad Liivimaa kindralkuberneride

plakaadid (plakaatidest ja 1696. a. Majandusreglemendist pikemalt allpool).

Eespool näiteina toodud dokumendid 16. sajandist ja 17. sajandi esimeselt poolelt käsitlevad juhtumeid, kus eraisikud oma isiklikus huvis püüavad normeerida neile kuuluvate metsade kasutamist teiste isikute poolt või kus riigivõim (Poola-Rootsi kuningas Sigismund III) kinnitab üksikus riigimetsas kasutusosaliste õigused, püüdes ühtlasi ka kasutuse ulatust enam-vähem normeerida¹³⁾.

17. sajandi esimesel poolel oli suurem osa riigimaid nii Rootsi põhjaosas kui ka Baltimail läänistatud või doneeritud eraisikuile; see asjaolu vähendas tunduvalt riigi sissetulekuallikaid. Riigikassa seisukorra parandamise sihiga otsustas Rootsi riigipäev 1655. aastal aadlikele läänistatud riigimaad (end. publiikmõisad) tagastada riigile — redutseerida. Otsuse teostamisele asuti järk-järgult ja riigipäeva otsusega 22. XI 1680. a. laiendati mõisade reduktsioon ka Eesti- ja Liivimaaale ning seati ametisse vastavad reduktsioonikomisjonid. 24. veebruariks 1681. a. oli majandusasehaldur Jakob Schneckensköld juba Liivimaa eesti osas tagastanud riigile Laiuse, Põltsamaa, Viljandi ja Karksi starostkonnad (lossiläänid), millised seni olid olnud rootsi kõrgeaadi käes¹⁴⁾. Eestimaal redutseeriti kokku umbes $\frac{2}{5}$, Liivimaal $\frac{5}{6}$ ja Saaremaal $\frac{2}{3}$ kogu haritud maaalast. Eestimaal redutseeriti kohati terved kihelkonnad, nagu Harju-Madise ja Risti¹⁵⁾. Riigistatud maade administratiivne ja tulunduslik valitsemine allus Tallinna ja Tartu majanduskontoreile, eesotsas majandusasehalduriga („*Oekonomie-Statthalter*“), kusjuures mõisad enamuses anti eraisikuile (end. pidajaile) pärusrendile.

⁹⁾ Hr. dotsent H. Sepp'a kirjast autorile 5. III 1937.

¹⁰⁾ Daniel, O. Rückblick auf die Entwicklung des Forstwesens in Eesti. T. Ü. Metsaosak. toimetused 10—1927.

¹¹⁾ Liefländische Landes — Ordnungen. Riga 1705.

¹²⁾ Pabst, E. u. Toll, R. v. Ehst- und Livländische Brieflade. II Abth. II Bd. Beval 1864.

¹³⁾ Ajal, millal Liivimaa oli Poola all — kuni 1629. a. — majandati osa riigimaid otseselt riigi poolt, võib oletada, et oli ka metsahoiu alal määrusi, kuid esialgu pole nende kohta andmeid.

¹⁴⁾ Vasar, J. Mõisade reduktsiooniküsimus 1681. a. Liivi maapäeval. „Ajalooline Ajakiri“ VII — 1928.

¹⁵⁾ Hupel, A. V. Die gegenwärtige Verfassung der Rigischen u. d. Revalschen Statthalterschaft. Riga, 1789.

Rendile — lühemaks või pikemaks ajaks — anti tagastatud mõisade ja nende juure kuuluvate talude põllumajanduslikud maad. Tagastatud metsade alal tehti vahet päris-metsamaa ja mõisade ning talude piirides oleva metsa-alemaa („*Buschland*“) vahel. Metsa-alemaa loeti põllumajanduslikult kasutatavate maade hulka ja oli säärasena rendiobjekti osaks. Väljaspool mõisamaade piire („*ausserhalb der Güter Grenze*“) asuvate päris-metsamaade (Liivimaal n.-n. „*Königliche Wälder*“, „*Balcken-Busch Länder*“, „*Bau-Höltzungen*“; Eestimaal „*allgemeine Wälder*“, „*gemeinschaftliche Wälder*“, „*samfältta skogar*“) kasutamine oli kitsendatud ja normeeritud metsahoiu põhimõtete kohaselt, eriti Liivimaal.

Liivimaal viidi 1683—1687. a. läbi maamõõtmine¹⁶⁾; sellele järgnes algul kroonu-, siis ka eramõisade järgi olevate talumaade, s. o. teo- ja maksualuste maade, hindamine. Kroonumõisade aladel viidi revisjon peale talumaade läbi ka põllumajanduslikult kasutatavatel mõisamaadel, et saada aluseid kroonumõisade aastase rendimäära kindlakstegemiseks (niidud ja karjamaad ei kuulunud takseerimisele, vaid need jäeti olemasolevas suuruses päripõllu ja alemaa „päraldisena“ edasi kasutada). Päris-metsamaad ehk n.-n. „kuninglikud metsad“ jäid välja 1687, ja 1688. a. juhiste põhjal toimuvast maksualuste maade revisjonist ega kuulunud ka renditavate maade hulka nagu metsa-alemaad. Küll aga pidi revisjonimemoriaali põhjal „Liivimaa riigimõisade sissetulekute arvestamisel kaasa arvestatama¹⁷⁾“, kas jätkub metsi põletispuude müügiks või muuks, nagu tõrva, süte ja tuha põletamiseks, kuid seejuures pidi koostatama eelarve selle kohta, kui palju võib metsa ülalmainitud kujul kasutada, et ri-

gimetsi ei raiutaks maha enam kui peale kasvab, mille läbi ajaga rent võiks väheneda“.

Eestimaal jäi Rootsi ajal maahindamine ära¹⁸⁾. (Karl XI instruksiooni järgi 30. IV 1694. a. pidi siin adramaade kindlaksmääramine toimuma vaku-raamatute põhjal talupoegade orjuskohustuste määra järgi; see revisjon lõppes 1696. a., kuid materjal hukkus ühes laevaga teel Rootsi.)

Liivimaal väljaspoole hinnatud maid jäänud „kuninglikud metsad“ moodustasid omaette ala; nad ei kuulunud rendiobjektide koosseisu ja puidukasutamist neis metsades lubati mõisarentnikele ainult rendilepinguis ettenähtud korras ja ulatuses või eriliste lubatähtedega. Juhul, kui mõni „aadliku mõisa“, s. o. redutseerimata jäänud eramõisa, omanik arvas endal olevat puiduraiumise õiguse („*jus lignandi*“) kuninglikes metsades (end. ühismetsa kaaskasutajana või temale varemäägsete mõisapidajate poolt mõne omavahelise kokkuleppega loovutatud puidukasutamise õiguse põhjal), siis ei tohtinud ta seda õigust mitte pikema jututa kasutada, vaid pidi ettenähtud korras taotelema oma õigusi, kas vastavas asutuses Rootsis või kindral-kubermangu valitsuses Riias, ja ootama ära asutuse otsuse¹⁹⁾).

Kuna Eestimaal, nagu nägime eespool, jäi rootsi aja lõpul ära põllumajandusliku maa hindamine, siis jäid seal ka muust mõisamaast eraldamata pärismetsa alad, ja need alad kuulusid, nagu seninigi, ühes metsa-alemaaga ja teiste kõlvikutega vastava mõisa koosseisu. (Eestimaal, muuseas, ei olnud kehvema pinnase tõttu aletamine levinud sel määral kui Liivimaal. Gerneti²⁰⁾ arvamise järgi on aletamise ohvriks langenud suurim osa Liivimaa põlistest metsadest.) Endised „ühis-

¹⁶⁾ Sepp, H. Talupoegade kaitse Rootsi aja lõpul, eriti Liivimaal. „Ajalooline ajakiri“ VIII — 1929.

¹⁷⁾ Kindral-kuberner Erik Dahlberg'i plaakat 12. X 1697.

²⁰⁾ Gernet, A. v. Geschichte und System des bauerlichen Agrarrechts in Estland. Reval, 1901.

¹⁶⁾ Tobien, A. Die Agrargesetzgebung Livlands im 19. Jahrhundert. I Band. Berlin, 1899.

¹⁷⁾ Sepp, H. Eesti metsade majanduslikust osast minevikus. E. Metsanduse aasta- raamat VII, Tartu, 1935.

metsad“, kus nad olid olemas, püsisid sama nimetuse all edasi (v. „Briefflade“ II, II — Nr. 937)¹²⁾, kuid juhul, kui nende seniste kasutuse osaliste enamuse moodustasid redutseeritud mõisad, võeti ka need „ühismetsad“ kroonu kätte („von der Krone eingezogen“); teised kasutusõiguslased pidid siis oma õigusi taotelema reduktsioonikomisjonis. Ühel konkreetsetel juhtumil (v. „Briefflade“ II, II — Nr. 968)¹⁷⁾ nimelt juhib Tallinna majandusasehaldur M. v. Poorten 1692. aastal asjaosalisi kuningliku reduktsioonikomisjoni kui kompetentse asutuse poole.

Kui Eestimaa kroonumetsade kasutamise korra kohta rootsi aja lõpuosas (s. o. pärast reduktsiooni) pole teada lähemaid asjaolusid, siis Liivimaa kohta olevate andmete põhjal võime jõuda otsusele, et siin oli metsade kasutamise ja valitsemise alal kujunemas välja kindel kord. Kehtiv 1664. a. metsaseadus ei piiranud redutseerimata jäänud eramõisade omanike õigusi metsade kasutamise ja aletamise alal, kuid seda ainult siis, kui need maad ja metsad olid naabermaadest eraldatud kindlate piiride ja piirimärkidega („wann Er eigenthümliche Grentzen hat, und von der Allgemeinschaft, wie auch andern

Nachbarn und angränzenden Benachbarten abgetheilet, mit Mahlsteinen und rechtlichen Grentzen...“ — 1664. a. seaduse p. XI). Seaduse vastavad osad käsitlevad peamiselt metsade kasutamist ja metsamaa aletamist n.-n. „ühismetsades“, siis kroonu- ja eramõisade rentnike õigusi neile renditud maadel kasvavate metsade kasutamisel, metsapõlengute ärahoidmist ja muud. Kroonu- ja eramõisade rentnike õigusi metsade suhtes normeerib metsaseaduse p. XIV järgnevalt: „Kes valdab meie või kroonu või mõne aadlimehe maid, ei tohi temale kättenäidatud piirides palke, ehitus- või saeplankke, puud või muud selletaolist rauuda rohkem kui ta vajab oma majapidamises ehituseks, kütteks ja muuks tarviduseks, ka ei tohi ta kroonumaadel ilma maapealiku („Land-Höfßding“) loata, eramaadel aga ilma maaomaniku loata metsamaid aletada. Kui seda siiski peaks tehtama käesoleva vastaselt, siis jääb süüdlane ilma oma tööst ja külvatud seemnest, ja peab pealeselle maaomanikule tasuma kahju vastava hinnangu („Wardierungs-Männer Ausspruch“) põhjal. Pealeselle veel, kui ta antakse kohtu alla, tasub ta 12 marka kolmes osas: kuningale, maakonnale ja maaomanikule“.

(Järgneb.)

XIV Metsateadlaste Päev

2. ja 3. mail 1937. a.

K. Veermets

(Järg.)

Pärast lõunavaheaega esineb Läti metsateadlane Inčukalni ülemmetskonna metsaülem hr. K. Eiche ettekandega „Kantarbikunõmmede metsastamise küsimusi“ (referaadi kokkuvõtte on ilmunud „Eesti Metsas“ nr. 6 — 1937. a.). Kahetunnilises kõnes, mida selgitavad rohked diagrammid ja valguspildid, annab referent põhjaliku ülevaate kanarbikunõmmede metsastamise raskustest ja tehtud katsete tulemustest. Referaadi puhul peetud läbirääkimisel hr. E. Šabak omalt poolt rõhutab nõrgkivi takistavat mõ-

ju metsastamisel ja mainib, et Karksis on omal ajal metsaülem Kornelius kanarbikualade metsastamisel kaevanud kraave nõrgkivi hävitamiseks, kuid tulemused ei ole kuigi silmapaistvad, sest tekkinud metsast võiks saada ainult propse ja küttepuud. Oleks huvitav teada kanarbikunõmmede kultiveerimise kulude suurust Lätis.

Hr. K. Keerdoja soovib teada, missuguseid hooldamisi on tehtud kultuurides ja kas peale männi ka teiste puuliikidega on katsetatud kanarbikulagendilke metsastada. Referent K.

E i c h e, andes täiendavaid seletusi esitatud küsimuste puhul, tähendab, et pinnase harimise viisid täiel määral on sõltuvad nõrgkivi asetuse sügavusest ja selle kihi paksusest. Olenevalt nõrgkivi esinemise iseloomust on ka kultuuride kulud väga mitmesugused. Kohaseimaks maaharimisviisiks oleks täisharimine, kuna lappide-viis ei anna küllaldasid tulemusi. Senini on kultiveeritud ainult mändi, lehtpuudest esinevad ainult kask (loomulikult) ja valge lepp (kunstlikult), kuid viimast hävitavad kahjurid.

Viimsena sel päeval kuulatakse ära mag. E. K o h h'i referaat „Metsakaitselisi küsimusi kodumaa männimetsades“.

Referent tähendab, et vastasutatud metsanduse katsejaamal seisab ees suur töö männipuistude metsakaitseliste küsimuste alal, sest kahjurite poolt tekitatud kahjud on väga suured.

Üldse võiksime kahjurid ja nende tegevuse jaotada: akuutseiks ja krooniliseks. Akuutsed kahjurid põhjustavad korraga suuremaid rüüsteid, nende vastu oleks ainult profülaktiline võitlus kohane. Senini meil õnneks akuutseil rüüsteil tähtsust ei ole olnud. Seevastu krooniliste kahjurite tegevus on olnud meil palju tähtsam, sest pideva kahjustamisega muutuvad metsad harvikuiks. Nende tegevuse soodustajaks on mitmesugused tegurid: tuul, vesi, kuivendus jne.

Tähtsaimaiks kahjureiks oleksid meil praegu: säsiüraskid (*Blastophagus piniperda* ja *minor*) ja latipihklane (*Pissodes piniphilus*).

Andes bioloogilise ülevaate mõlema kahjuri kohta referent peatub esijoonel latipihklasel, kes on põhjustanud suuri kahjustusi. Esmakordselt on tema silmapaistvat kahjustust märgatud 1934. a. Ahja metstkonnas. On arvamist avaldatud, et Tartu-Petseri raudtee ehitamine oli aluseks kahjuri tegevusele, kuid see põhjus võiks ainult osaliselt mõõduandev olla, kuna tõelised algpõhjused peituvad mujal. Kahjuri esinemist on märgitud juba 17 metstkonnas: 13 — Lõuna-Eestis, siis Rakvere, Roela, Taali ja Lodja metstkondades. Kahjuri rüüste ulatub 2400 ha, millest üksi Ahja metstkonnas 1000

ha; võimalik, et rüüste ala on laialisemgi eespool märgitust. Kahjur esineb II—III bon. metsas, peamiselt II—IV vanuse klassis, kuid kuivadel aladel ka vanemais männikuis.

Kahjuri tegevusel puud nõrgestatakse, juurekasv langeb ja lõpuks järgneb puu kuivamine.

Säsiüraskid esinevad meil kohati massiliselt, alates III vanuse klassist. Kahjustuse tõttu kõige rohkem kannatavad valitsevad puud, vigastus esineb ladvaosas, seetõttu väheneb puu juurekasv ja puu on vastuvõtlik muudele hädadele: sinetusseene leving on soodustatud, samuti arvatakse ka punamäda levimist selle kahjustusega seoses olevat.

Mõlema kahjuri (latipihklane ja säsiürask) kahjustuste põhjustajaks on olnud arvatavasti inimese teguviis: esijoonel 1920.—1923. a. suured metsaplaneerimised, koorimata metsamaterjaalide metsajätmine ja ekstensiivne majandus.

Tuleb asuda energiliselt tõrjele. Pooliku tööga ei saa midagi saavutada.

Püüdispuude rajamise ja nende õigeaegse likvideerimise abil suudame kõrvaldada kahjurite massilise esinemise. Igal juhul peab surevad puud aegsasti üles töötama ja metsamaterjaalid metsajäämisel koorima. Üldse peab surunud metsa müüki võimalikult vähendada, teostades aegsasti hooldusraieid. See on võimalik, kui majandame oma metsi intensiivsemalt.

Kahetunniline referaat oli rikkalikult saadetud rohketega valguspiltidega kahjustusaladelt, paljude diagrammidega ja vigastatud puude tüve läbilõigete ja latvade demonstreerimisega.

Suure huvi ja tähelepanuga ärakuulatud referaadile järgnevatil läbirääkimisel hr. E. Š a b a k leiab, et üheks kahjurite esinemise põhjuseks on ka endisilt omanikelt ülevõetud metsade seisukord; nende ebatäiuslike metsade likvideerimine nõuab arvatavasti veel 40 a. Hooldamisraiate puudumine meie metsades on muidugi väga soodustavalt mõjunud kahjurite esinemisele.

Prof. A. M a t h i e s e n tähendab, et säsiürask võib munedada ka küttepuidesse ja hagudesse, seepärast peaks metsamaterjaalid võimalikult peatselt

metsast välja veetama. Referendi poolt esitatud massi juurekasvu vähenemise väited võisid tingitud olla ka muudest põhjustest peale putukate vigastuste.

Referent mag. E. Kohh leiab, et kaaluvama tähtsusega kahjurite esinemises ei olnud mitte metsade ebatäiuslik ilme, vaid metsadega ümberkäimine, ja nimelt just metsade planeerimine on annud alguse kahjustuste levimisele.

Hooldusraiate puudumine, surnud puude ja tuulemurru mitte-õigeaegne koristamine on mõjunud omakorda soodustavalt kahjurite levimisele. Massi juurekasvu määramine võib olla ebatäpne, kuid juurekasvu langus on vastuvaidlematu.

Aeg on kiiresti lennanud. Kella osutid näitavad juba 10.30 õhtu tundi, kui lõpeb pingutav tööpäev. Järgneb traditsiooniline omavaheline koosviibimine „Sinimandrias“.

Teine tööpäev algas kell 9.30 Eesti Metsühingute Liidu metsafilmi demonstratsiooniga, mis oli korraldatud Akadeemilise Metsaseltsi poolt eriti Metsateadlaste Päevast osavõtjatele kino „Apollos“.

Ligi 1,5 tunni jooksul vaheldusid kinolinal vaatajate silme ees mitmekesised pildid kõikidest metsa eluavaldustega seotud nähtustest — hüvedest ja pahedest, metsaülestöötamine ja puidu mitmelaadiline töötlemine väärtuslikeks saadusiks, metsandusliku hariduse andmine ülikoolis ja metsakoolis, metsanduslik selgitustöö koolinoorsoo, kaitseväge ja laiemate rahvakihtide seas. Filmi vaatajad jäid nähtuga täiesti rahule.

Teisel tööpäeval esimesena kannab ette oma referaadi prof. A. Mathiesen teemal „Küsimusi metsakorralduse alalt“.

Referent vaatleb möödunud aastal avaldatud uut metsakorralduse juhendit, eriti peatudes uues juhendis esinevaid muudatusi. Uues juhendis on pinnaperioodiline võte kui vananenu ära jäetud, selle asemele on võetud raieread. Katastri ja metsakorralduse

tööd on mõeldud kooskõlastada, selleks kuulub metsakorraldusbüroo koosseisu 4 vannutatud maamõõtjat. Metsakorraldusbüroo ülesandeks on ka metsakatastri plaanide valmistamine, mis-sugused on ette nähtud senistest suurema täpsusega. Missugume ametkond teostab piiride mõõtmisi, ei ole veel päris kindel. Puistu-plaanidel uued eraldusmärgid selgust ei ole toonud, näiteks kuuse ja tamme värvid on peaaegu ühesugused, männi V boniteedi lisamärgid (märg, kuiv) osutuvad eba-lligseiks. Vanas juhendis vanuseklasside eraldamiseks tarvitati 4 värvivarjundit, uues juhendis on see segadust loonud, kuna oleks küllaldane ainult 3 värvivarjundi tarvitamine.

Metsakorraldus peab andma meie metsadele säärase seisukorra, milline võimaldaks saavutada maksimaalset massi ja väärtuse juurekasvu, kus puistud asuksid tuulekindlalt ja putukate ja muude kahjurite hädaohud oleksid miinimumini vähendatud. Metsakorraldusel peaks olema vähimalt tahe järk-järgult metsapuistude asetust vastavalt metsamajanduse nõudeile muuta. Et ülesseatud ülesanded leiaksid täitmist ja võimalik oleks jälgida, kuivõrd metsakorralduse nõudmised ja kavatsused on rakendust leidnud ja millist mõju avaldanud, peaks selleks võimalik olema pidevalt jälgida mitte ainult metsandike pindalasi, vaid ka puistute toogivõimet ja juurekasvu. Puistu toogivõime ja juurekasvu jälgimiseks peaks arvestusihikute pind jääma muutmatuks. Metsandike piire ei tuleks ilma erakordsete nõudeita muuta. Seniste majanduste asemel tuleks leida mingi kindlam suurus, näiteks kasvukoht aluseks võtta. Vanuseklassid peaksid olema ühesuursed leht- ja okaspuudel. Praegust metsakorraldusbüroo koosseisu tuleks muuta. Maamõõdutööd piiride mõõtmise alal peaksid toimuma lahus takseertöödest ja aasta varem enne takseertöödele asumist. Takseersalkade arvu tuleks suurendada, seejuures salga koosseis muutuks väiksemaks, see annaks enam liikuvust ja takseerimistöid saaks teostada kiiremalt ja otsustarbekohasemalt. Loomulik oleks meil 10 takseersalka, koosseisuga 3 akadee-

milise haridusega tehnilist tööjõudu. Säärane koosseis oleks tarviline meie 100 metskonna juures, et 10 a. vältel metsakorralduse revisjoniga toime tulla. Revisjoni perioodi suurendamine üle 10 aasta ei ole õigustatud, sest vahelpeal võivad puistute tagavarad suuresti muutuda.

Peaks jõutama kiiremini lõpule metsade plaanitamise. Töö kiirendamiseks peaks takseersalkade koosseisu täiendama ajutiste tööjõududega, mis-suguseid on igatahes olemas.

Referaadi puhul hr. E. Šabak tähendab, et metsakorraldus- ja katastritöödel pole midagi ühist, pealegi tööde teostamine sünnib erineva kiirusega. Metsakorraldus peab ajaga kaasa sammuma, seetõttu iga revisjon muudab raie järjekorra plaani ja igal plaanil on seetõttu oma teatav erinäik juures.

Järgmisena kõneleb R. Silvester teemal „Pisikute juurdumiste kiirendamisest orgaaniliste hapete toimel“.

Kõneleja tähendab, et teatavate orgaaniliste hapete olemasolu kasvamispiirkonnas soodustab taimede kasvu. Sel puhul uuemal ajal kõneldakse kasvuhormoonidest, mis soodustavad taimede kasvamist ja arenemist. Küsimust on hakanud uurima 1910. a. Piting ja jatkanud uurimistööd ning arendanud probleemi 1924. a. Cholodny. Eriti tegeleb praegu nende küsimuste uurimisega Utrechti ülikool Hollandis. On tõestatud kasvuhormoonide olemasolu ja leitud n.-n. auksiin, millela taimede kasv on võimatu. Ka ameeriklased on tähendatud küsimust uurinud mitmesuguste taimede juures ja leiutanud katsetamiseks mitmesuguseid kasvusubstantse. Ka referent on sellekohaseid katseid korraldanud, eriti pajude ja elupuude pistokstega. Nagu selgub, kiirendavat vastavad kasvusubstantsid ka üsna nõrkades lahustes vegetatiivset paljunemist. Edaspidi see n.-n. stimuleerimistehnika muidugi areneb täiuslikumaks. Kas ka tavaliselt pistoksist mittejuurduvaid puuliike saaks, kasutades sellekohaseid kasvusubstantse, sundida juurduma ja sellega neid ka vegetatiivselt paljundada, on veel selgusetu.

Läbirääkimisel selgitatakse mõningaid üksikasju seoses referaadiga. Edasi räägib assistent A. Karu teemal: „Mõnd okaspuu punamädast“.

Referent on uurinud punamäda Lõuna-Eesti metskondades ja kogunud isiklikke tähelepanekuid 3 viimase aasta jooksul. Punamäda tekitavad kaks seent — männipess (*Trametes pini*) ja juurepess (*Trametes radiciperda*).

Esimene esineb meil rohkem üksiknähtusena mändidel ega ole seetõttu suur kahjustaja, seevastu on ta aga Saksamaal rohkelt esinev. Juurepess on aga meil palju tõsisem kahjustaja, sest kohati on kuni 70—80% kuuski temast nakatatud. Juurepessi vigastus piirdub küll tüve alumise osaga, kuid see on ka väärtuslikum osa puust. Näiliselt ei ole juurepessi esinemine hästi märgatav, kuigi tüve pudelikujuline moodustumine, puu korba ja okastiku ilmed võimaldavad oletada juurepessi esinemist. Juurepess kahjustab puid juba latiaalises metsas, tungides tüve siseossa surnud ja haigestunud juurte kaudu. Eriti palju esineb juurepessi lubjaseil pinnaseil ja kruusakünkail, samuti moräänsaviseil mail, kuna huumusrikastel ja sooladel juurepess peaaegu puudub.

Külinduis esineb juurepess harvemini, kuna istanduis soodustavad tekkimist tehnilised, füüsilised ja füsioloogilised tegurid. Otsesed tõrjevõimalused puuduvad, ainult ettevaatusabinõudega saaksime hoiduda juurepessi tekkimisest. Kuuski ei tuleks asetada kuivadale savi-, kruusa ja paemaadele. Istutamisel peab hoolitsema, et kuuse juured ei satuks liiga sügavale, vaid asetuksid loomupäraselt madalalt. Istutamise korral peaks kuuski noores eas kasvatama koos lehtpuudega, sest siis poleks okaspuu kasv liiga lopsakas. Üksikult täie valguse käes kasvades juured tungivad eriti sügavale maasse, mis saabki puule saatuslikuks, kuna juurepess hävitab eeskätt allapoole minevad juured.

Arvatakse, et karjatamine on omajagu süüdi punamäda tekkimisel, sest kariloomad vigastavad pinnase lähedasi juuri ja tekkinud haavade kaudu

pääseb seen juurtesse. See arvamine ei näi aga just täies ulatuses õige olevat. Karjatamine kahjustab küll rohkem noori puid, kuid vanade puude juures juurte tallamine ei näi nii kahjulik olevat. Seene tekkimisel peaksid ka teised põhjused mõjuma, sest punamäda poolt vigastatud puudel võime märkida, et maa sees asuv püstjuur on just mäda, kuna pinnalähedased juured on toibunud vigastusest. Karjatamine põhjustab nähtavasti rohkem sekundaarselt, sest loomad tallavad puu ümber juurte läheduses maa tihedaks, seepärast õhk ei pääse enam küllaldasel määral sügavjuurteni, mistõttu need õhupuudusel hääbuvad ja võimaldavad seene arenemist.

Läbirääkimisel hr. E. Šabak rõhutab, et punamäda tekkimine juurte haavade kaudu on eriti silmapaistev Järvamaal paerühkmuldadel. Kuid ka rohkelt karjatatud metsades, nagu Käreveres, leidub palju juurepessi. Suurte taimedega istutamine võib väga kergesti põhjustada punamäda tekkimist.

Viimsena kõneleb R. Hallimäe teemal „Metsahoiu küsimuse esteetilisi lähtemõtteid“.

Referaat on koostatud väga luulelikes sõnastuses. Esimeses osas mainitakse, et metsamehed on seotud ka metsapedagoogiliste küsimustega, eriti ilmneb see metsapäevade puhul. Keskseks mõtteks seejuures on metsahoiu küsimus. On tarviline levitada metsahoiu mõtet meie noorsoo seas. Tavaliselt noortega kõneldes juhitakse nende tähelepanu metsa praktilisele tähtsusele, kuid ainult metsa materjaalsete väärtuste esiletõstmine ei seo noorte inimeste südameid metsaga, vaid jätab need külmaks ja ükskõikseks. Seepärast peaksime püüdma kogu meie noorsugu siduda metsaga esteetiliste väärtuste kaudu, juhtides tähelepanu met-sale kui elavale organismile.

Meie rahvaluules ja kunstiloomingus leidub sugemeid metsa esteetilisest mõjutusest, nagu seda näeme ka teiste rahvaste juures. Ettekande teises osas referent kirjeldab oma sünnikoha talu

korraldamise puhul sellele talule juureplaneeritud metsaalal metsalikkvideerimist ja leiab, et noore kasvumetsa raiumine sel puhul mõjus eetiliselt allakiskuvalt, kuna sääranne metsaraiumine on ilmses vastuolus metsahoiu ja metsapäevade propaganda mõtetega.

Järgneval läbirääkimisel hr. A. Buldas tähendab referaadi teises osas toodud näite kohta järgmist. Metsaplaneerimised on osutunud paratamatuks, kuna nõutakse taludele juurelõikeid, mida soovitakse põlluks, karja- või heinamaaks muuta. Spekuleerimise ärahoidmiseks riigilt juurelõikena saadud metsaga on riik sunnitud likvideerima metsa, kuna juurelõiked ei paluta ega anta metsakasvatamiseks, vaid muuks otstarbeks.

Tõdud konkreetse juhu kohta on andmeid, et siin just on tahetud kasu saada metsa likvideerimisega planeeritud alal.

Hr. E. Šabak mainib, et elu on täis dissonantse, kuid tuletab meele Vene kriitiku Pisarevi sõnu: „Kus on nalg ja külm olemas, seal ei ole õigust kunstil“.

Hr. K. Keerdoja rõhutab, et metsa majandab kõige paremini riik, kuna metsasaadused kuuluvad ühiskonnale kasutamiseks.

XIV Metsateadlaste Päev lõpeb prof. O. Danieli lõppsõnaga.

Alkadeemiline Metsaselts on külalisi kutsunud ja peremehe esimene mure on, kas vastuvõtt on külalisi rahuldanud. Lahkumisel jääb tunne, et külalised vististi rahuldatud tundega oma kodudesse tagasi pöörduvad, mis muidugi soodustab ka edaspidist küllastamist ja juba eesoleval aastal XV Metsateadlaste Päevaks kokkutulekut.

Alkadeemilise Metsaseltsi nimel prof. O. Daniel tänab referente ja osavõtjaid.

XIV Metsateadlaste Päev lõpeb kell 3 pärast lõunat.

Pärast seda korraldati päevast osavõtjaille ekskursioon uude riigi metsatööstuse Tartu saeveskisse.

Saaremaa metsadest

A. Pals

Tuntud Soome metsateadlane konsul E. Vesterinen, meie Akadeemilise Metsaseltsi auliige, on veetnud varemalt ja veetis ka sel aastal oma suvepuhkuse Kuressaares. Suure loodusesõbrana ja huvist meie metsade vastu on hra E. Vesterinen risti ja põigiti läbi rännanud Saare-Hiiu-maa ja nende lähimad saared ning oma tähelepanekuist on ta kirjutanud Soome „Metsälehti“ veergudel, mis tohiks olla meilegi huvipakkuv. Järgnevalt toon sellest lühikese kokkuvõtte.

„Saaremaa pindala on 270.000 ha, millest umbes 20.000 ha on kaetud metsaga. Riigile kuulub metsadest üle 80%, erametsadele langeb 17,6% ja ülejääv osa kuulub asutustele. On ka tähelepanev, et taludel on suuri karjamaid ja puisniite, millel kasvab muuseas tammi ja teisi lehtpuid, kuid neid maa-alasid ei loeta metsamaa alla.

Saaremaa ilmastik on päris soe, aasta keskmine $t^{\circ} +5,5^{\circ}R$. Suvi on tähelepanevalt pikem ja talv pehmem kui mandril. Sel põhjusel leidub seal ka mitmeid haruldasi puid, varbu ja taimi, mida ei leidu Eesti mandril. Nendest on nimetatav *Taxus baccata*, *Sorbus scandica*, *Fagus silvatica*, *Juglans regia*, püramiidpappel ja akaatsiagi taimeaedades. Rohhtaimedest mainitagu *Hedera helix*, paljusid Orchise liike, *Asperula odorata*, *planthantera viridis*, *Linaria cymbalaria* jne. Tammi leidub veel salkadena ja ka saared, vahtrad ja jalakad on leiduvad kõikjal metsades. Eriti rikas taimestik on Abruka saarel, kus on võrdlemisi suuri alasid metsi, kus ei ole kunagi raiumisi toimetatud. Seal on loodus säilinud oma neitsilikkuses: kuused, männid, kased on haruldaselt pikad ja metsad tihedad. Seal elab metssikk, laulab sajakeelne ning kodunenud ja sigimas on Saksa hirvigi.

Suur osa Saaremaast on paepindne, kus kasvab madal kadakapõõsas ja mida kasutatakse karjamaaks. Aastasadade jooksul on sealt pärismet-

sad hävinud ja järele on jäänud lagendikud. Pinnasekihid on pealt ära uhutud ja paekiht on pinnale lähedal. Nõuab suuri kulusid enne kui need alad saab jälle metsa alla viia. Põllumajandusele need ei kõlba.

Metsadest on okaspuumetsi 90—94%, ülejääv osa kuulub lehtpuule. Metsade tagavara on umbes 120 m³ ja juurekasv 2,5—3,0 m³ kohta. Tammemetsad, kuuludes peaaegaliselt taludele, on viimasel aastal suuresti vähenenud. Puhastulaks Saaremaal olevate riigimetsade ha kohta arvatakse 50—60 Smrk. (4.00—4.80 krooni) aastas.

Loodusteadlastele on Saaremaa huvivääratav. Vilsandi saare linnuriik on kuulus. Ja paljud kõrged mereäärsed rannanõlvad pakuvad geoloogidele palju uurimisainet. Kaalijärve kraater, mis on tekkinud suure meteoori langemisest, on ka tähelepanev, samuti vanad maalinnad, mis teevad Saaremaa matkaiate paradisiiks.

Aga Saaremaa pealinna Kuressaare puistikud, vana loss ja kivikatustega majad, enne kõike aga kuulsad mudavannid, on soomlastele eriti huvi äratavad. Tuhanded on seal paranenud reumatismist, išiasest, veresoonte lubjastumisest ja teistest nuhtlustest. Küllap on mõnigi Eesti metsamees käinud seal oma tervist parandamas.

Saaremaale on Soomest pääseda hõlpus. Tallinnast on sinna iga päev otsene autobuseühendus. Kuressaare muda on radioaktiivne. See veab sinna haigeid, kuid ka tervelegi võib Kuressaart soovitada hea ja odava puhkuse veetmise paigana.

Meie metsateadlastele pakub Saaremaa palju uut ja sellast, mida meil endal üldse ei ole,“ lõpetab hra E. Vesterinen oma kirjutuse.

Rõõmustaval kombel on sel kirjutusel ka juba tagajärgi olnud. Sel suvel võis hra E. Vesterisega koos Kuressaares näha veel üht tuntud Soome metsateadlast Rovaniemelt, kelle nime nende ridade kirjutaja on aga kahjuks unustanud.

Metsapäev Pärnus

A. Kandre

10. mail s. a. korraldas Pärnu Metsaühing Pärnus metsapäeva. Kell 8.00 kogunesid sõjaväelased ja kooliõpilased Vabadusväljale, kus neid tervitasid garnisoniülem kolonel Lõhmus ja linnapea härra H. Soo, kes avas ka metsapäeva. Metsapäevast ja metsapäeva tähtsusest kõneles metsaühingu esimees hr. dr. P. Reim. Vabadusväljalt siirduti muusikaga eesotsas metsa, tegeliku töö juure. Teel pöördus sõjavägi oma spordiväljakule elavaeda istutama, kuna õpilaspere läks Reiu metsa metsaistutamisele. Metsas tervitas linnanõunik hr. P. Suve ja selgituskõne pidas Pärnu linna metsaülem hr. E. Puls. Istutati sügisel ettevalmistatud lappidele kiillabidatega 2-a. koolitatud mände. Esimese taime istutasid hr. kolonel Lõhmus ja linnanõunik hr. P. Suve, avades sellega istutamise. Selgitust tegelikuks tööks andis linna abimetsaülem hr. E. Toome. Iga kool pani enda istutatud ala juure nime-laua, et tulevikus jälgida istutatud puude kasvu ja tagajärgi. Oli märgata, et säärane ärämärkimine ergutab hoolsamale istutamisele ja tõstab asja vastu huvi. Istutamise järke ootavate

ja istutamisest vabaks saanud õpilastega käidi läheduses metsakultuure ja metsa kasvukäiku vaatamas, kus seletusi andsid metsaametnikud.

Olgugi et teekond metsa oli võrdlemisi pikk, oli meeleolu siiski hea ja asja vastu oli huvi. Pärnu linnavalitsuse poolt oli tasuta kohale toodud piima, mida sai iga õpilane nii palju kui tahtis, ja jäi veel järelegi.

Metsapäevast võttis osa üle 200 sõjaväelase ja 300 õpilase.

22. ja 24—26. maini demonstreeriti kino „Capitolis“ metsafilmi „Eesti metsamajandus“. Esimesel päeval näidati filmi sõjaväelasele, teisel päeval kodanikele ning 3. ja 4. päeval õpilasele. Sõjaväe ja õpilaste osavõtt oli rohke, kuid kodanike poolt võrdlemisi tagasihoidlik. Rohkesti oli filmi vaatama tulnud ümbruskonna metsaametnikke. Film oli huvitav.

Metsapäeva heaks kordaminekuks aitas palju kaasa Pärnu linnavalitsus, kellelt metsaühing sai ka muusikakoori palkamiseks ja filmi demonstreerimiseks toetust. Üldse õnnestus Pärnu metsapäev käesoleval aastal paremini kui senini.

Korralik ja ilus koduümbrus

V. R.

Kodukaunistamine ei ole meil mitte ainult viimaste aastate mõte, vaid seda tööd on teostatud juba aastakümneid ja aastasadu. Kord ollakse selle teostamisega rohkem tegevuses, kord vähem. Üle kodumaa leidub küllalt neid talusid-majapidamisi, kus hoonete ümbrust ja teede ääri palistavad vanad ilupuud küll kaskede, kuuskede, küll pärnade, saarte ja vahtrate näol.

Külastades üht kui teist maanurka tonkab silma, et meil kodukaunistamise alal on maailmasõja ja selle järelpäeval olnud seisak. Alles viimasel aastakümnel on majapidamised järk-järgult

pühendanud tähelepanu kodude korrektssele ilmele ning nüüd on see tähtis ettevõtte tunnustatud üleriiklikuks-rahvuslikuks aktsiooniks.

Peatudes teiste majapidamiste hulgas *T o r m a m e t s k o n n a s* on näha metsaülemate majapidamise juures eelnimetatud kaht järku kodukaunistamise töös. Aastakümnete eest on isutatud veneaegse metsaülemate Jenzi poolt pärnad, mis on aja jookkul arenenud suurepärasteks alleedeks, tõstes oma suure kõrguskasvuga metskonna keskuse ruumiliselt välja meie tavalisest hallusest. Tänu tolle vana metsaülemate kõrgetele

Foto A. Mägi.

*Torma metskonna
kantselei esine õu*

pärnadele ja metsaülem Maieri ajal (1907) asutatud männipargile võib möödamineja juba kaugelt eemalt aimata, et sel kohal asub juba vanast ajast hooldatud majapidamine.

Silmitsedes majapidamist lähemalt näeme, et siin on ka viimaseil aastail tehtud väga palju ja arendatud edasi endiste tööinimeste töid. Praeguse metsaülema juhtimisel on viimasel kolmel-neljal kevadel majapidamises teostatud innukalt koduümbruse korraldamist. 1934. ja 1935. a. kevadel rajati aias ja iluaias 234 j.-m. kõnniteid ja 1935. a. kevadel alati istutamistöödega. Pandi kasvama 24 j.-m. läätspuu- ja 18 j.-m. elupuuhekki. Aedade ääre elavaiaks istutati 85 j.-m. 2-realist kuusehekki.

Sama 1935. a. kevadel on majapidamise ligidale asutatud uus park, mis asub n.-n. Vaaromere ääres. Selle raja-

misel istutati tammi, pooppuid, jalaikaid, pärni, vahtraid, papleid, lehiseid ja kaski arvult 130 ümber.

1935. a. suvel viidi lõpule metskonna maja ümberehitamistööd ning 1936. a. jätkus koduümbruse kaunistamine puude ja põõsastega. Pearõhk langes nüüd hekkide moodustamisele. Aedade ääre ja uuestirajatud pargi ümber istutati ligi 280 j.-m. kuusehekki. Maja ligidale teede ääre istutati 52 j.-m. elupuu- ja kaugemale kõnniteede ääre ning kantselei sissekäigu ees oleva õueaia piirdeks 30 j.-m. enelahekki. Aiateid rajati lisaks eelmisel aastal rajatuile 80 j.-m.

Tänavu kevadel olevat veel teostatud tarvilised täiendamised eelmiste aastate istutamistööde juures ja nagu eelmisel aastal nii ka praegu elivad elumaja esiküljelt mööduva tee ääri maitsekalt kujundatud lillepeenrad. Vahepeal nor-

Foto A. Mägi.

*Osa Torma metsaülema
iluaiast*

maalkõrguseni kasvanud elupuheki rohelisel foonil valendavad leklillede õied ja sellel õitemerel järk madalamal moodustavad punaka vöödi begooniad ning nende lihavad sügavrohelised lehed ühinevad rohelise muruvaibaga. Elumaja tagumisel küljel on teedest piiratud

murulapid, milledest ühe keskel on kaunis lilleklump.

On meeldiv olla selles kodukaunistamise alal suure töö teinud talus ja jääb vaid soovida lahkele pererahvale jõudu tehtud töö korrashoidmiseks, sest puude juureistutamiseks ei jätke enam ruumi.

Ühest talumetsa rajajast Viljandimaal

V. KÜNG

Vajadus metsamaterjalide järgi ja nende saamise võimaluste raskenemine sunnib talupidajaid mõtlema metsarajamistöedele. Seejuures kajastuvad aktuaalsed küsimused eeskätt edumeelsete peremeeste juures. Üheks sääraseks talupidajaks, kes teiste põllumajanduse harude edendamise kõrval on täit tähelepanu pööranud talumetsamajapidamise korraldamisele, on kodanik Ed. Aasnurm Holstre vallas, Vanausse talus. Mitmelgi alal ümbruskonnale eeskujuks olev talu võib eeskujuks olla ka metsa alal kordasaadetud töödega.

Vanausse talul oli varem metsamaad ligikaudu ainult 2 hektaari. Praegune omanik on metsamaaks jätnud lisaks olemasolevale vähetootvad heinatükid, võsad ja talust kaugemal asetseva karjamaa, kokku pindalaga ligi 12 ha. Pindalalt väike mets ei suutnud rahuldada talu tarvidusi. Metsa kõrged hinnad, ta raske saadavus ja kartus tuleviku eest olid põhjuseks, mis sundis praegust peremeest mõtlema kaugemale ette. Metsa ei vaja ainult praegune põlv, vaid seda vajavad ka järeltulevad põlved.

Metsarajamise töid Vanausse talus

Endisel karjamaal sirgub noor kuusik. Kari on metsast välja viidud kultuurrohumaadele. Keskel taluomanik Ed. Aasnurm

Vanausse talus hoitakse kari metsast eemal. Parem piimakarja toitmine nõudis kariloomade viimist kultuurrohumaadele. Karja jalust vabanenud metsakarjamaal sirguvad praegu noored loomulikul külvil tekkinud kuused. Tühjaksjäänud osadele on tehtud kuuse-männi-lapikylv. Kaitseks naabri kariloomade vastu on kultuur piiratud okastraadiga.

Mitmekülgse arvestuse najal on peremees jõudnud otsusele, et mets võib anda suuremat tulu kui halb heinamaa. Sellest seisukohast väljudes on viimaseil aastail sääraseid halva rohukasvuga heinamaad, mida ei tasu

muuta kultuurheinamaadeks, võetud metsa alla. Metsa alla on määratud võtta 6,5 ha viletsat heinamaad, millest üle poole on juba metsastatud. Suure osa metsarajamise töökuludest aitavad kanda alates 1936. aastast antavad metsarajamise preemiad. Nii on Vanausse talus 1936. a. tehtud istutus- ja külvitööd käesoleval suvel kohaliku metsaühingu ja metskonna esindajate poolt üle vaadatud ja otsustatud kordaläinud tööd premeerida. Metsa alla võetud heinamaade metsamisel teeb paiguti raskusi liigvesi. Metsakasvu parandamiseks on käesoleval sügisel ette nähtud lisaks varemrajatud vee äravoolule suurem kraavitus.

Peale okaspuistute asutamise on Vanausse talus tähelepanu pöördud ka talumajapidamises vajaliste tarbepuude salkade asutamisele. Kodu lähedale koplisse on istutatud tammi, saari ja vahtraid. Praegu alles paari meetri kõrgused puud kasvavad jõudsasti ja peavad tulevikus rahuldama talu tarbepuude vajadust. Hoonete

Talu kütteküsimust aitab lahendada kiiresti kasvav valgelepp. Pildil valgelepa tüvepuud taluõues

ümber ja kahele poole teed on istutatud kodukaunistuseks lehtpuud. Iluaias leiduvad meie tavalisemate puude kõrval ka mõned võõrasmaa päritoluga puud ja põõsad.

Kuigi öeldakse, et metsarajamine on tänamatu töö, mille töovilja ei saa ise lõigata, jääb tasuks praegusele peremehele teadmine, et ta lapsed on varustatud metsaga ja et neil pole tarvis metsamaterjale raha eest kauget vedada.

Märkmeid sulfaatpuu valmistamisest

Aleksander Pals

Eeloleva aasta algul Kehras valmiva sulfaattselluloositehase puiduga varustamiseks algas riigimetsades moodunud raieperioodil esmakordselt sulfaatpuude valmistamine.

Nende ridade kirjutajal on olnud võimalusi jälgida peaaegu üle riigi möödunudaastast sulfaatpuude valmistamist metskondades, õigemini — näha ühes ja teises metskonnas valmistatud sulfaatpuud nende üleandmistel laduplatsidel. Seejuures on esitatud nende ridade kirjutajale kui ka teistele sulfaatpuude vastuvõtjatele rida küsimusi ühenduses sulfaatpuude valmistamisega, koorimisega, kasutamisega jne. See on ka mõistetav, et uue ala juures, nagu seda on sulfaatpuude valmistamine metskondadele ja töölistele, võib tekkida eeskirjade tõlgendamisel ja tööoskuses paljudugi arusaamatusi. Õnneks on siin aga

töö ise palju küsimusi lahendanud, kuid ei ole ka üleaarne, kui siinkohal puudutada mõningaid asjaolusid ühenduses sulfaatpuude valmistamisega.

Kõrvutades sulfaatpuude valmistamist metskondades tuntud tööala — paberipuude ja propside valmistamisega — ilmneb, et sisuliselt ei ole nende vahel suuri lahkuminekuid. Lahkuminekid on ainult nõutavas sulfaatpuude puhtamas koorimises, puu enamkasvatamise võimalustes kõveruse, oksliikkuse ja mädasüdame eraldamise võimaluste arvel ja ka sulfaatpuude pikkuses. Erinevuseks paberipuust ja propsist on ka peenpuu kasutamise võimalus — kooritult 5 sm — alates, mis näib tulevikus aga ka laienevat paberipuu kohta.

Raietööde algul ettenähtud sulfaatpuude valmistamine haavapuust pandi pehme haava sulfaattselluloosi eba-

kindla turu tõttu peagi seisma. Seega jäid sulfaatpuude valmistamise alusteks senini valmistatud kuusepaberipuu, props ja samad puuliigid. Esialgu valmistatud ja nüüd vabanev haavapuu on sobivaks tooraineks Türi paberivabrikule, mille aastane puutarvidus on ca 24.000 rm. Türi paberivabrik kasutab haaba sulfiitmeetodil ümbertöötamiseks pehme paberi valmistamisel (muuseas „Looduse“ Nobeli laureaate sari on trükitud sellel paberil).

Nagu eespool mainitud, on sulfaatpuude valmistamine meil uus ala ja praegu on paljudel tema valmistajail veel teadmata, milleks teda kasutatakse ja mis temast saadakse. Kahjuks asjale

ainult paar märkust tööjuhatajalt ja töö arenes sujuvalt hoopis teises suunas.

Edasi, koorimise küsimus. Sulfaatpuude vastuvõtul on tekkinud seejuures mitme metskonnaga arusaamatusi. Suurimaiks neist muidugi on säärased, kus puudliiku koorimise tõttu on toimunud sulfaatpuude vastuvõtmine pärast täiendavat koorimist. Sellaseid juhtumeid on olnud. Milleks on korralik koorimine vajaline? Sulfaatpuidu lõigustamisel satub mähakoor koos lõikudega keedukatlasse. Keedulahu — NaOH (seebikivi) — mõjul eraldub puidu tselluloos teistest puidu mehaanilise koe osadest, mähakoor jääb aga lahustumatuks ja läheb koos puidu-tselluloosi,

Foto A. Pals.

Metsa ülestöötamine Karula metskonnas 1936. a.

on mõjunud ka esialgne sulfaattselluloositehase asutamise vajadusest arusaamine, nii nagu see läks rahva keskele. Ei ole seepärast sugugi imestada, et selle esialgse informatsiooni põhjal oli paljudel teadmine, et ehitatav sulfaattselluloositehas hakkab kasutama igasugust puurämpsu — hagu ja isegi okkaid. Ja kui töölisel on „sulivaadi“ puust säärane arusaamine, siis on ka tema käes sulfaatpuu valmistamine kerge asi. Kui tulid aga eeskirjad — tehnilised tingimused, siis muutus olukord paljugi. On märgata ka selget vahet varase sügis-talve ja hiliisema valmistusega sulfaatpuu vahel. Esimesis pinudes leidub mäda südamega, osalt musta koorega ja roiskpuid, kuna hiliisema ülestöötamisega on need hoopis paremad. Õnneks on selle esimese osa valmistus väike ja, nagu öeldud, on töö ise toonud selgust olukorda. Oli vaja

keedulahu jne. seguna pesukatlasse, kus toimub tselluloosi eraldamine keedulahust jne., kuid mähakoor jääb kiudude ja laikudena tselluloosi. See vähendab tema väärtust tublisti. On arusaadav, et minnes esmakordselt oma kaubaga sulfaattselluloosi maailmaturule, tuleb meil pakkuda turu sissetöötamiseks priima-kvaliteet-tselluloosi. Seega on sulfaatpuude koorimise küsimus käesoleval juhul üks olulisimaid asjaolusid juba toodangu turustamise seisukohalt ja sellele tuleb kindlasti suunata erilist tähelepanu juba sulfaatpuu valmistamisel. Kehra tehase kasutab päevas 650—700 rm sulfaatpuid ja kogu selle kvantumi järelkoorimist Kehras teostada ei ole sugugi kerge, kuigi seda tuleb paratamatult kohati siiski teha. Erilisi koorimismasinaid selleks ette nähtud ei ole ja sellega peaks langema koorimise pearõhk

metsas ülestöötamisele. Loomulik on seejuures ka töölisele töötasu suuren-damine, mis on paratamata koorimis-nõude suurenemisega. Siis tuleb nõuda ka koorimist vastavalt tehnilistele tingimustele, et kaoksid nähtused, kus sulfaatpuud on üles töötatud, töötasu makstud, aga koorimise kontroll töölistelt vastuvõtul jäetud kõrvaliseks as-jaks. Seega kaoksid ka mõnelt poolt toodud väited, et lubatud töötasu cest ei leidu puhtamalt koorimiseks töölisi. Kui tööline on tööle asunud, siis mitte oma tingimuste kohaselt, vaid nende järele, mis temalt nõutakse.

Selgituseks olgu veel mainitud, et kuuse-paberipuit sulfaattselluloositehas-es kooritakse alati täiendavalt masi-nate abil ja osalt ka käsitsi täispuh-taks. Masinaga koorimisel on kasulik, et mähakoor oleks puidul alles, kuna masina terad löikavad siis vähem mäha-koore alust puitu. Sulfaattselluloosi-tehas, kus kasutatakse peaaegselt männipuitu, ei ole nõuet, et puit peaks olema täispuhtaks kooritud. Seal kasu-tatakse koorimiseks harilikult pöörle-vaid trumleid, milledes puit pööreldes kaotab koore ja see veega eraldatakse. Koorealune tselluloosirikas puit leiab siin tööstuslikku kasutamist.

Nii sulfiit- kui ka sulfaattselluloosi valmistamisel evib tähtsuse ka kasuta-tava puu pikkus. Selleks on antud sulfaatpuule normaalpikkus, mis oleneb ülestöötamise tingimustest ja virnmöö-dus arvestamise võimalikkusest — s. o. senine kuuse-paberipuu pikkus 2,14 m. Üldiselt — mida pikem puu, seda enam saab temast tselluloosi keeduks häid lõigustusi. Parem oleks seega sirgeid, ühtlasi puid valmistada meie senise propsi 2,44 m pikkuses. Soomes, näi-teks, valmistatakse sulfaatpuud isegi 5—6 m pikad ja mõodetakse nad ka virnmöödus. Köverad puud tuleb mui-dugi valmistada lühemas pikkuses, kuna nende virna täius oleks väike, nagu nähtub allpool toodud andmeist. Pike-ma sulfaatpuu valmistamine nõuab ka tööliselt vähem tööd, on parem koorida ja tööline valmistab seda palju parema meelega kui lühikest. Kuid siiski on leidunud metskondi, kus millegipärast on pikema sulfaatpuu asemel lastud

valmistada sajad ruumimeetrid sulfaat-puid kõige lühemas pikkuses. Mõel-dud on loomulikult sääraseid puid, mis on sirged jne., millede juures ei ole mingit põhjust lühikese sulfaatpuu val-mistamiseks. Nende metskondade koha-ta oleks siinkohal sooviks, et tulevikus püütagu seal sulfaatpuud valmistada tööstuslikult paremaks kasutamiseks. Pike puu juures tekib lõigustamisel otste väiksema arvu juures vähem sul-faatpuu otstest pikki lõigustusi, mis eralduvad söeltel enne keedukatlasse juhtimist ja omavad ainult kütte-väärtuse.

Nimetamata ei või aga jätta, et on ka metskondi, kus on sulfaatpuud val-mistatud ainult 2,14 või 2,44 m pikkus-es või kus 0,75 m pikkusi on mini-maalsel hulgal. Soomes 0,75 m pikkust sulfaatpuud üldse ei tunta ja meil ole-vate Soome eriteadlaste sooviks on, et ka meilgi 0,75 m asemel sulfaatpuu lühimaks pikkuseks oleks 1,00 m. Osalt on see meil ka läbiviidav, kuigi puidu enamkasutamise seisukohalt lähtudes meie sellest loobuda ei saa ja eriti saarte metskondades suure oksliikkuse tõttu tuleb meil paramatult 0,75 m pikkuse sulfaatpuu juure jääda. Parvetusrajoo-nides olevais metskondades aga, kus sulfaatpuud tulevad lahtisele parveta-misele, tuleks lühikese sulfaatpuu par-vetusega seosesolevaid asjaolusid tule-vikus kaaluda. Kaalutlemisväärne on ka parvetuse asemel kuuse rajoonidest väikeste koguste sulfaatpuude otsevedu raudteejaama laduplatsile. Väikeste ko-guste parvetamine, nagu käesoleval aastal oleks tulnud teostada Pärnu jõe vesikonnas, oleks läinud kindlasti koos parvetuskaoga palju kallimaks kui met-sast sulfaatpuude otsevedu raudteejaa-ma. Selle küsimuse lahendamine ei kuulu aga käesoleva kirjutuse piiri-desse.

Sulfaatpuude vastuvõtul tööliselt ja valmistamisel tuleb pöörduda tähelepanu sellele, et töölise hooletusest söele põle-nud otstega sulfaatpuud ei pandaks pi-nusse. Säärase sulfaatpuu lõigud tähe-lepanematult keedukatlasse sattudes võivad tselluloosi värvimise tõttu teki-tada suurt kahju. Parem on sääraseid sulfaatpuud eraldada juba laduplatsile

väljaveo juures, kus tulevad tulevikus ka kuused männist eraldamisele. Kuuse ja männi eraldamine on vajaline nende vahekorjade määramisel üksiku keedu juures. Samas keedus võib olla kuusepuu lõigustusi maksimaalselt 25%, mis määratakse nende eraldi lõigustamisel. Sulfiittselluloositehases, kus kasutatakse ainult kuusepuitu, kestab ühe keedu keetmine ligi 16 tundi, kuna männipuidu keeduks sulfaattselluloositehases on vaja ainult 5—6 tundi.

Asjaolu, mille juures tuleb veel peatuda, on puudujäägid: vahed üleande ja metsas ülestöötamise andmete vahel. Neid sulfaatpuude üleandjate puudujääke ei tohi arusaadavalt põhjusil alati uskuda, kuid ei ole kahtlust, et metsas koorimatult arvestatud 17-sm ülemõõt meetri kohta ei või anda hiljem koorides puudujääki. Eriti männi peenpuu juures, mille koore % on suur, arvestada ca 10% koore osale on küll põhjus, mida tuleb vastavate katsetega tõestada. Ei ole liialdatud, kui avalikult öelda, et ei ole palju neid praakereid, kes eespoolse eeskirja nõuet suudaksid täita ja säärase koorimata sulfaatpuu virmmeetriks laseksid panna 17 sm ülemõõtu.

Selgituseks olgu toodud juuresolevad prof. E. Kirchneri katsete andmed kooritud ja koorimata puu massi sisaldavusest tihumeetris.

Puu läbi- mõõt senti- meetrites	Ruumi- meeter koorimata puu	Tihumeeter		Koores % massis
		koorimata puu	kooritud puu	
3,5—7,5	1	0,50	0,34	32,0
7,5—9,0	1	0,60	0,50	16,6
9,0—15,0	1	0,66	0,61	7,6
15,0—20,0	1	0,70	0,66	5,7

Neist andmeist selgub ka, kuipalju kaotab ostja peenpuu massi arvel, ja

loomulikult mõjub veel peenpuu väiksem tehniline väärtus tselluloosiks ümbertöötamisel. Siia lisandub veel puu okslikkus ja kõverus. Selle arvel massi vähenemist näitab järgnev tabel:

P u u	Puu pikkus meetrites				% tihumeetris
	4	3	2	1	
Okslik ja kõver	62	65	68	72	}
Harilik puu	68	70	72	75	
Väga hea puu.	76	77	78	80	

Seega on selge, et okslikud ja kõverad, samuti peened sulfaatpuud, eriti 0,75 m pikad, ei või ega saagi kunagi sisaldada ruumimeetris seda massi, mida korralik puu sisaldab. Loomulik oleks, et sääraseid sulfaatpuid, eriti okslikke ja kõveraid, ei antaks ülemõõdus 1×1×1,05 või isegi 1×1×1,0 m, vaid tuleks kindlasti arvestada suurem ülemõõt ühesuguse hinna juures. Ametnik on aga seotud ametlike eeskirjadega ja sealt poolt ülemõõdus järeleandmist muidugi ei ole. Nii puht massimõõdu juures, kuid kui arvestada veel okslikkust puu tehnilises väärtuses, siis nende puude väärtus sulfaattselluloosiks ümbertöötamisel küll suur ei ole. Õige on, et tselluloosi saab vähesel hulgal ka oksapuust okste osas, oksi keedukatlas paaril korral läbi keetes, kuid oksatselluloosi väärtus on palju madalam.

Toodud märkmete täitunud sooviks oleks, et eeloleval raie-hooajal tööjuhatjad metskondades sulfaatpuude valmistamisel eespool toodud mõningaid märkmeid silmas peaksid, mis on aina kasuks meie kõikide ühisele riiklikule ettevõttele meie sulfaattselluloositehase puitainega varustamisel.

Uus Riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus

Ajutised kodukorra määrused valitsusasutis töötavate ametnike ja tööliste haiguse korral kindlustamise kohta ühes muudatustega ja täiendustega kaotavad kehtivuse alates 1. juunist s. a. ning Riigivanema poolt

12. mail s. a. dekreedina antud uus Riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude haiguskindlustuse seadus mõningate oluliste muudatustega samast ajast hakkas kehtima.

Uus Riigiteenijate, -tööliste ja õppejõudude

haiguskindlustuse seadus on avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 41 — 1937. a. Kuna suuremal osal metsateenijaist ei ole võimalik „Riigi Teatajas“ avaldatud seadusi lugeda ega jälgida, siis „Eesti Metsa“ toimetis avaldab lugejaile nimetatud seadusest vajalise kokkuvõtte:

Seaduse üldeeskirjad

nimetavad riigiteenijaid, -töölisi ja õppejõude kindlustatuiks ning asutust või ettevõtet, kus nad teenivad või töötavad, kindlustusekandjaks. Kindlustatuiks arvatakse seaduses loeteldud riigiteenijad ja -töölised ühes perekonnaliikmetega seitsmendast päevast alates, arvates kindlustatu kindlustusekandja teenistusse või tööle astumise päevast. Teenistuskohuste täitmise tingitud või selle tagajärjel saadud haavade ja vigastuste, samuti nakkushaiguste vastu võitlemisest tingitud või selle tagajärjel saadud haiguste puhul kuuluvad kindlustatud isikud seaduse alla esimesest tööpäevast alates. Perekonnaliikmeks loetakse: kindlustatu naine, samuti ka mees, kui viimane on töövõimetu, elab naise ülalpidamisel ega oma muud ülalpidamisallikat; kindlustatu seaduslikud, adopteeritud, legitimeeritud, abikaasa eelmisest abielust sündinud lapsed ja naiskindlustatu vallaslapsed — kuni kaheksateistkümnepäevaseks saamiseni, kuid vanusele vaatamata, kui nad on töövõimetud ja kui töövõimetus jätkub pidevalt nimetatud vanuseks saamiseni. Töövõimetus tõendatakse arstlike komisjonide kaudu. Töövõimetus loetakse isik, kes on kaotanud vähimalt kuuskümmend protsenti töövõimetest. Adopteeritud lastel on haiguskindlustusõigus vaid siis, kui nad elavad kindlustatu ülalpidamisel. Lastel on haiguskindlustusõigus ka siis, kui lastega perekonnas on selle seaduse mõttes kindlustatu ainult naine. Kui lapse vanemad on lahutatud või elavad lahus, on lapsel haiguskindlustusõigus selle vanema järgi, kes on kindlustatud.

Haiguskindlustusena võimaldatakse ravi, sünnitusabi, haigusraha, ühekordset toetusraha, palga edasimaksmist naiskindlustatule enne ja pärast sünnitamist ja kindlustatu surma korral palga maksmist ta perekonnaliikmeile. Ravi ja sünnitusabi võimaldatakse ainult kodumaal.

Arstlike komisjonide ülesandeid täidavad Pensioniseaduses ette nähtud pensionikomisjonid. Komisjoni otsused on lõplikud. Läbi vaataval on õigus kutsuda oma kulul arsti nõuandjana osa võtma tema läbivaatamisest.

Palgaks loetakse rahatasu, mis kindlustatu saab vastavate eeskirjade, teenistus- või töölepingute põhjal isikliku töö eest. Palgaks ei loeta naturaaltasu või selle asemel antavat rahatasu ja summasid, mis määratakse erakorraliste väljaminekute katteks või eritööde tasuks, samuti ka preemiaid, tasu puhaskasust, tasu ületunnitöö eest, lasteabi- raha, teenistusvanusetasu, eriametite eest juurearvatavaid lisapalku ja muid juhuslikke tasusid.

Haiguskindlustusel põhjenevate nõuete esitamiseks on üheaastane tähtaeg nõudeõiguse tekkimise päevast arvates. Haiguskindlustuse alal peetav kirjavahetus, lepingud, arved, samuti ka tõendid, mis selle seaduse alusel välja antakse, on tempelmaksuvabad.

Ravi ja sünnitusabi antakse järgmisel kujul:

1. esimest abi õnnetusjuhtumite ja äkiliste haiguste korral;
2. ambulatoorset abi;
3. ravi haige kodus ja arsti, hambaarsti või masseerija juures;
4. ravi raviasutustes;
5. arsti-, ämmaemandaabi ja ravi raviasutustes 2 päeva enne sünnitamist, sünnitamise ajal ja 10 päeva sünnitamisest (sünnitusabi).

Ühes raviga antakse ravimeid ja ravivahendeid, raviasutustes ravimisel ka täieline ülalpidamine.

Haige sõidukulud raviasutusse ja arsti või ämmaemanda sõidukulud haige juure tasutakse sotsiaalministri poolt kokkuleppel majandusministri ja riigikontrolöoriga määratud alusel.

Ravi kindlustatule võimaldatakse:

1. kui haigus ei takista teenistuskohuste täitmist, — kuni haige on kindlustusekandja (asutuse) teenistuses;
2. kui haigus takistab teenistuskohuste täitmist, sõltumata sellest, kas haigus nõuab ravi ambulatooriumis, raviasutuses, kodus või ravija juures — kuni tervistumiseni, kuid mitte kauem kui kaheksakümmend kuus nädalat järgemööda, haigestumise päevast arvates; korduvatel haigestumistel teenistuses olles ühtekokku mitte kauem kui kolmkümmend nädalat kalendriaastas.

Perekonnaliikmeile võimaldatakse ravi ravi-asutustes kolmeteistkümne nädala jooksul ka pärast kindlustatu teenistusest või töölt vabastamist, kui perekonnaliige on paigutatud ravi-asutusse enne kindlustatu vabastamist.

Kui raviv arst peab vajalikeks, võib kuni aastavanuse lapse viibimisel ravi-asutuses ema olla lapse juures, mispuhul käesolevas seaduses ettenähtud alusel antakse ülalpidamist ka haige juures olevale emale. Samadel alustel võivad ravi-asutustes ravimisel oleva ema juures olla ka kuni aastavanused lapsed.

Ägedate nakkushaiguste ja nakkavusstaadiumis tiisikuse ravi võib kesta seni kuni arsti arvates haigus on veel nakkav, kuid igal juhul mitte üle kahekümne kuue nädala pärast kindlustatu kahekümnekuuenädalast ja perekonnaliikme kahekümnenädalast haigeolekut. Teenistuskohuste täitmistest tingitud või selle tagajärjel saadud haavade ja vigastuste, samuti nakkushaiguste vastu võitlemisest tingitud või selle tagajärjel saadud haiguste puhul antakse ravi pärast ettenähtud tähtaegade möödumist kuni töövõime tagasisaamiseni või töövõime kaotuse alatiseks tunnistamise päevani.

Ravi haiguse ajal pärast kindlustatu teenistusest või töölt vabastamist ei anta kindlustatule ega ta perekonnaliikmeile, kui kindlustatu vabastatakse teenistusest või tööst: Eesti Vabariigi kodakondsusest lahkumise tõttu; distsiplinaarkorras; seadusejõusse astunud kohtuotsuse järgi; loata erateenistuse pidamise pärast, kui see on keelatud seaduse, määruse või teenistuslepingu põhjal, ja Riigiteenistuse seaduse § 42 põhjal. Erandina ravi-õigus jätkub teenistuskohuste täitmistest tingitud või selle tagajärjel saadud haavade või vigastuste ravimisel.

Ravi ei võimaldata kindlustatule või ta perekonnaliikmele: kui raskelt haige või nakkushaige, kelle ravimine kodus on võimatu, ei täida arsti korraldust haigemajja ravitsusele mineku suhtes; kui haigus on haige enese poolt tahtlikult tekitatud või saadud kohtulikult karistataval osavõtmisel vägivallatagudest, kaklustest jne. ning kui ravivajav isik viibib vahil all.

Ravimeid, sidumisabinõusid, bandaaže, prille ja muid ravivahendeid antakse tarviduse järgi arsti ettekirjutusel, kui need määratakse otseselt arstimisabinõudeks. Peale eeltoodu on lubatud arsti ettekirjutusel röntgenkiirtega läbivaatamine, filmimine, kiirtega ravi,

mass eerimine, laboratoorsed analüüsid, kumb-lusravi ja muu füüsikaline ravi. Hammaste ravist on lubatud hamba plombeerimine, kivist puhastamine, väljatõmbamine ja närvisuretamine. Sotsiaalministril on õigus sellekohaste määrustega piirata või keelda patenditud ravimite ja mõnede ravivahendite ja -viiside tarvitamist kindlustusekandja kulul või näidata, mis ulatuses võib neid ravimeid või ravivahendeid ja -viise kindlustusekandja kulul tarvitada, samuti piirata kindlustusekandja kulul plombeeritavate hammaste arvu. Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haavade või vigastuste puhul antakse kindlustatule tasuta vahendeid, mis on määratud alatiste kehaliste puuduste kõrvaldamiseks. Nende vahendite vajalikkuse otsustab arstlik komisjon.

Ravi-asutusse paigutamine toimub raviva arsti korraldusel. Sotsiaalministril on õigus anda juhtnõore selle kohta, missugustes ravi-asutustes tuleb ravimist võimaldada, samuti määrata tasunorme, mille alusel kindlustusekandja on kohustatud tasuma kulusid ravi-asutustes ravimisel.

Kindlustusekandjal on õigus nõuda, et raviva arsti korraldused kinnitaks tema poolt näidatud arst.

Arstiabi võimaldatakse täiesti tasuta. Esimest abi õnnetusjuhtumite ja äkiliste haiguste korral ning sünnitusabi, misjuures 1) töö juures ettetulnud õnnetusjuhtumi või äkiliste haiguste korral on kindlustusekandja kohustatud korraldama koha peal — olenevalt juhtumi iseloomust — esimest abi, arsti kohalekutsumist või lähema arsti juure või ravi-asutusse viimist. Muudel juhtudel otsustab küsimuse, kas antud abi oli esimene õnnetusjuhtumi või äkiliste haiguste korral, kindlustusekandja arsti poolt antud tõendi alusel; 2) kindlustusekandja poolt sisseseatud ambulatooriumis või sotsiaalministri poolt näidatud muudes ambulatooriumides; 3) kindlustusekandja teenistuses seisva kindlapalgalise arsti või muu tervishoiupersonaali poolt; 4) ägedate nakkushaiguste arstimise korral; 5) teenistuskohuste täitmistest tingitud või selle tagajärjel saadud haavade või vigastuste puhul, mille tagajärjel kindlustatul tekkis teenistus-tervisrikke-pensioni õigus. Tasuta ravi kulud ravi-asutustes tasub kindlustusekandja ravi-asutuse madalaima klassi tasunormide järgi.

Osalise tasu eest ravi tarvitajad jagunevad vastavalt palgale kolme liiki:

Ravitarvitaja tasuda jäävate $\frac{1}{100}$ tabel.

	I liigis (palgaga kuni 80 krooni kuus)	II liigis (palgaga üle 80 kr. kuni 130 kroonini kuus)	III liigis (palgaga üle 140 krooni kuus)
1) Ambulatoorsel ravil	35 %	45 %	55 %
2) Alla 3 a. vanuste laste ja alates seitsmendast rasedusekuust rase- date ravimisel (ambulatoorsel ravil)	15 %	25 %	35 %
3) Raviastutuses ravimisel:			
a) madalaimas klassis	15 %	25 %	35 %
b) sellele järgnevas kõrgemas klassis	35 %	45 %	55 %
4) Tiisikuse ravimisel raviastutuses:			
a) madalaimas klassis	15 %	15 %	15 %
b) järgnevas kõrgemas klassis . .	35 %	35 %	35 %

Märge: Raviastutuses ravimisel kuulu-
vad ettenähtud ravivahendid ja -viisid, kui
need on arvestatud raviastutuse poolt, eraldi
tasumisele raviastutuses ettenähtud protsen-
tide kohaselt.

**Haigusraha, ühekordsed toetus-
rahad ja muud tasud.**

Haiguse ajal, mis takistab töötamist, mak-
setakse kindlustatule, kel muude seaduste põh-
jal ei ole palga edasisaamise õigust, haigus-
rahana palk edasi esimesest haiguspäevast alates
kuni tervistumiseni, kuid mitte kauem kui
kakkümmend kuus nädalat järgemööda, kor-
duvatel haigestumistel mitte enam kui kolm-
kümme nädalat kalendriaastas:

1) teenistuskohuste täitmisest tingitud
haiguste puhul — kuupalga suuruses kuus;

2) muil juhtudel — esimese kahe haigus-
kuu jooksul kuupalga suuruses kuus ja järg-
miste kuude jooksul kahe kolmandiku kuup-
alga suuruses kuus.

Naiskindlustatut ei tohi kohustada töötama
kuue nädala kestes pärast sünnitamist. Nais-
kindlustatul on õigus töölt lahkuda eeldusel,
et ta sünnitamine järgneb arvatavasti nelja
nädala jooksul, ja kui ta last ise tegelikult
imetab, puududa töölt lapse imetamiseks sünni-
tamise päevast arvates esimese kaheteist-
kümne nädala kestusel — kaks tundi ja järg-
neva neljateistkümne nädala kestusel — pool-
teist tundi päevas.

Ühekordset toetusraha antakse: 1) sünni-
tusraha naiskindlustatule, kes sünnitas, või
kindlustatule, kelle naine on sünnitanud —
kuupalgalistele kolm neljandikku kuupalgast
ja teistele kahekümnekoradne päevapalk, kuid
kummalgi juhul mitte alla viiekümne krooni;
2) matuseraha — kindlustatu surma korral
ühe kuupalga suuruses ja kindlustatu pere-
konnaliikme surma korral poole kuupalga suu-

ruses, kuid kummalgi juhul mitte alla kolme-
kümne krooni.

Surnult sündinud lapse pealt antakse kind-
lustatule matuseraha täiel määral, kuid sün-
nitusraha — pooles suuruses.

Kindlustatu surma korral maksetakse tema
perekonnaliikmeile, kel muude seaduste põhjal
ei ole kindlustatu palga edasisaamise õigust,
palka edasi.

1) kui kindlustatu oli teenistuses alla kuue
kuu — ühe kuu jooksul kuupalga suuruses;

2) kui kindlustatu on teeninud kuus kuud
või kauem — kahe kuu jooksul kuupalga suu-
ruses kuus. Kahe kuu jooksul maksetakse
palka edasi vaatamata teenistusaaja kestusele
ka siis, kui kindlustatu surm oli tingitud tee-
nistuskohuste täitmisest.

Toetusraha kindlustatu surma korral mak-
setakse:

1) kui kindlustatul jäi järele lesk ja ala-
ealised lapsed või ainult lesk, maksetakse
palka viimasele;

2) kui kindlustatul jäid järele ainult lap-
sed, jaotatakse palk nende vahel võrdselt, kus-
juures alaealiste osa maksetakse nende eest-
kostjate või hooldajate kätte.

M e n e t l u s e e s k i r j a d e s t

on vajaline teada, et haigestumisest, mis tak-
kistab töötamist või põhjustab sünnitamise
korral teenistuses puudumise, on kindlustatu
kohustatud viibimata teadustama oma ülemu-
sele või tööjuhatajale, kus ta teenib.

Teenistuskohuste täitmisel saadud haava-
dest või vigastustest on vigasaanu kohustatud
otsekohe teatama oma ülemusele, kes viga-
saanu nõudel koostab sündmuse kohta vastava
akti. Asutusel või ettevõttel tuleb kindlus-
tatu soovil koostada akt ka teenistuskohuste
täitmisel või selle tagajärjel saadud muude
haiguste kohta.

J. P.

Läti metsaekspordi iseloom iseseisvuseaastail

J. Visnapuu

Läti metsaeksporti kogu iseseisvuseaastail iseloomustab saetud materjalide tugev esikohal püsimine nii massis kui ka rahalises väärtuses. Nii on ajavahemikul 1921—1935 eksporditud kogusummas 10.626.000 tonni mitmesuguseid metsamaterjale kui ka nende ümbertöötatud produkte. Sellest arvust langeb saetud metsamaterjalidele 5.705.000 tonni ehk 53,7%. Rahalise väärtuse järgi teeb see suhe vastavalt kogu ekspordi 1.138.629.000 latti 521.380.000 latti ehk 45,8%.

Kui sellele juure arvata veel umbes 19%, millise summa moodustavad väljaveetud ümarmaterjalid — saepalgid, kapp-palgid, haavapakud, paber- ja tugipuud — siis saadud tulemus näitab selgesti, et kogu ekspordi võib nimetada „toormaterjali“ ekspordiks — toormaterjali selles mõttes, et materjalile väljaveokõlvulise

vormi andmiseks on olnud võrdlemisi vähe kulutusi.

Kuna see on rahvamajanduslikult kahjulik, kui ümbertöötamata materjalide väljaveoga omamaa tööstuse arenemisele tehakse takistusi, siis on viimastel aegadel püütud suuremal määral tõsta vastavate tööstuste toodangut.

Parimaid tulemusi sel alal on saavutatud vineeritööstuses, kus tõus, võrreldes riigi algaastaga, on kujunenud 7-kordseks. Kõlvuliste kase- ja mustlepapakkude piiratud arvu tõttu on nende liikide vineerivalmistamise piir aga juba saavutatud. Edasiarendamise võimaluste otsimisel on jäänud peatuma männivineerile. Kui võrd tähtsa koha see tulevikus omab, on raske ütelda. Esialgsed tulemused on igatahes head.

Täiesti tagaplaanil seisab aga tsel-

Aasta keskmine puitaine eksport perioodide järele.

	1921/26. a.			1927/30. a.			1931/35. a.		
	Hulk tonnides	Väärtus 1000-es	%	Hulk tonnides	Väärtus 1000-es	%	Hulk tonnides	Väärtus 1000-es	%
Vineer	3.404	1.457	3,1	22.526	9.999	9,7	34.213	8.390	20,7
Mööblitööstuse tooted	991	454	1,0	3.627	2.649	2,6	1.270	676	1,7
Mitmesugused materjalid	463.757	40.436	85,2	996.616	79.670	77,6	660.170	27.358	67,4
nendest a) Ümbertöötatud:	284.238	31.839	67,1	531.833	57.814	56,3	374.363	19.794	48,3
Hööveldatud ja punnitud lauad	3.170	474	1,0	14.352	2.253	2,2	4.780	407	1,0
Lauad ja nende otsad	248.435	27.017	56,9	418.637	43.645	42,5	309.822	15.936	39,3
Kastilauad	12.667	1.812	3,8	75.978	9.186	8,9	24.477	1.905	4,7
Liiprid	14.956	1.787	3,8	16.694	1.697	1,8	29.337	1.132	2,8
Krohvilistud	2.670	341	0,7	3.769	447	0,4	3.311	252	0,6
Prussid	1.169	108	0,2	2.231	255	0,2	1.987	91	0,2
b) Ümarmaterjalid:									
Palgid	2.837	286	0,6	17.950	1.738	1,7	21.908	1.402	3,5
Kapp-palgid	6.497	556	1,2	17.323	1.646	1,6	5.655	261	0,6
Haavapakud	3.272	533	1,1	10.984	2.055	2,0	5.968	810	2,0
Paberipuud	51.376	2.219	4,7	75.032	3.251	3,2	107.565	2.212	5,5
Tugipuud	119.112	3.872	8,2	320.439	12.503	12,7	125.368	2.492	6,1
Tikutraat	3.230	889	1,9	6.693	1.939	1,9	5.552	1.501	3,7
Tikud	997	721	1,6	1.203	824	0,8	660	321	0,8
Tselluloos	915	254	0,5	6.256	1.374	1,3	3.402	426	1,0
Kartong ja papp	437	306	0,6	1.489	446	0,4	594	95	0,2
Paber, mitmesugune	4.032	2.860	6,0	11.143	5.697	5,5	6.268	1.727	4,3
Ülejäänud	30	65	0,1	64	165	0,2	62	91	0,2
K o k k u	477.793	47.442	100	1.049.617	102.763	100	712.191	40.585	100

luloosi, paberi ja papi eksport. Siin pole katsed seda elustada senini suuremaid tulemusi annud ning ülalloeeldud artiklite väljavedu moodustab aastas kogu puidumaterjaali ekspordist vaid 5,5—7%.

Kuidas eksport mainitud aegadel tähtsamate artiklite järgi on kujunenud, näitab alljärgnev Läti metsade departemangu poolt koostatud tabel.

See tabel näitab kujukalt eriti saetud laudade ülekaalu. Esimesel perioodil moodustas see koguni üle 56%. Aastate kestes on nende osatähtsus küll vähenenud, püsib aga siiski kaugel teistest ees.

Umbes niipalju, kuivõrd laudade osatähtsus on vähenenud, tõuseb viineri oma, asudes viimases perioodis juba teisel kohal.

Teiste artiklite eksport on aga kogu aeg püsinud enam-vähem tasakaalus, kus kõikumine on vaid mõne protsendi piirides. Seega ei avalda see üldväljaveo kujunemisele nimetamisväärset mõju.

Et välisturu tingimusi võimalikult hästi täita ja materjale paremini turustada, on ka Lätis kavatsusel kogu ülestöötamine ja eksport koondada aktsiaseltsi kätte, kus enamusi aktsiaist on riigi käes. Kuna senini metsade departemangule kuulus ainult kaks saeveskit (Riias ja Ventspilis), siis tegelesid väljaveoga peamiselt eraisikud-ärimehed. Seepärast oodatakse, eriti metsameeste ringkonnis, vastavat ümberkorraldust suure huviga, kuna sellega loodetakse praegust olukorda tunduvalt parandada.

Imelik kask

K. Aun

Petserimaal, Meremäe vallas, näitas mulle Süvaoru talu peremees K. Kirsch oma krundis üht iseäralist kaske, mida ma siin katsun kirjeldada.

Kask on maast saadik kolmeharuline (pilt nr. 3) ja ta tüvi ei ole hariliku kase sarnane, vaid tükati jäme, tükati peenike, tõmpotsaga, nagu oleks latv murtud, mida aga ei ole sündinud. Tõmpotsast hargnevad peened oksad on muhkudega kaetud, krobelistel (pilt nr. 4).

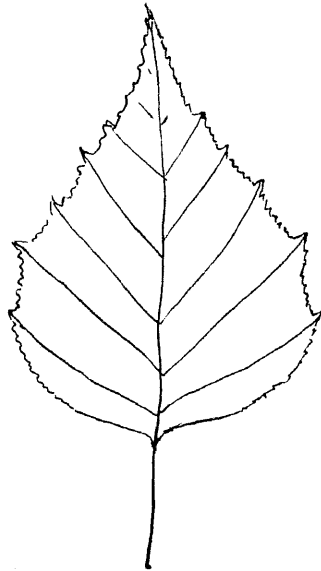
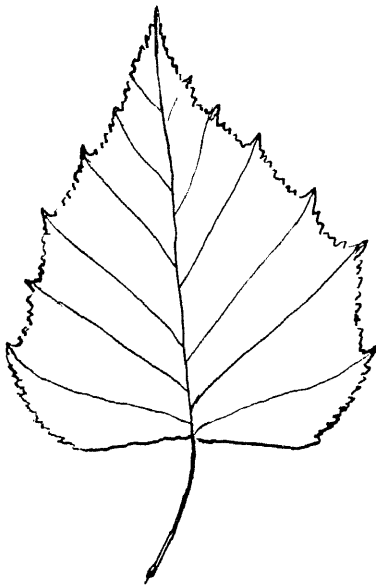

Lehtede ja seemnete järele (joon. 1 ja 2) on ta arukask (*Betula verrucosa* Ehrh.). Kase eriteadlane Riias, hra K. Starcs, kellele ma selle kase määramiseks saatsin, nimetab seda *Betula concinna* × *pubescens*, sub spec. *succica* × *verrucosa* Gun.

Huvitav oleks teada saada, millest on tingitud selle kase iseäraline tüve

vorm. Mille mõjul on tüvi kasvanud kohati jämedaks ja kohati jäänud peenikeseks? Minu arvates on siin tege-

mist patoloogilise nähtusega, aga misugune putukas või seen on siin tegev olnud, tuleks võtta uurimisele.

Selle kase ümbruses just teisi sääraseid kaski põlnud leida, küll aga erinesid mõned seal teisist oma tüvevormide poolest, kuid mitte nõnda nagu

kõne all olev kask. Kui kirjeldatud kase tüve vorm peaks olema mõne putuka või seene tegevuse tagajärg, siis peaks neid leiduma mitmel pool. Mina sääraseid kaski varemalt näinud ei ole; vahest on teised neid leidnud, millest palun teatada.

Kilde Eesti Metsateenijate Ühingu XVII üleriikliku kongressi tööst

(Järg.)

Koosoleku juhataja avab läbirääkimised metsateenijate majandusliku olukorra kohta.

Tarvastu saadik J. Missik: Mida tugevam on metsavaht, seda tugevam on mets. Metsaüleva kohustused on suured, aga ka metsavahi kohustused on suured. Mis puutub põlluharimisse, siis metsavahil selleks aega ei ole — esialgu on kultuuritööd, siis metsarevideerimised, langihindamised, surnud puude likvideerimised jne. Metsavahil ei jää üldse aega oma palgamaa tööde korraldamiseks.

Palgapuudest võeti käesoleval aastal täiesti ära I ja II sordi küttepuid saamine. Võiks ju sisse nõuda kolmanda ja I või II sordi hinna vahe ja selle ühes töörahaga ja administratsioonikuluga sisse nõuda.

Saare saadik R. Vahtramägi: Majandusliku olukorra parandamiseks on tarviline ostujõu tõstmine ja tarbeainete hinna alandamine.

Et ära elada ja perekonda elatada, peab olema selleks vastav sotsiaalne olukord.

Toon näite: metsavaht saab Kr. 22.— kuus palka. Ta soovib asutada perekonda. Ühes natuuras saadava tasuga tuleb palgaks 38 kr. 60 snt. ja ühes riidevarustusega 43 kr. 60 senti. Metsavaht ei saa päris üksinda olla. Tal peab, kui mitte perekond, siis vähimalt teenija olema, selle rahaga aga perekonda elatada ei saa. Natuuras saadava tasuna arvestatud Kr. 11.— maarendina on liig kõrge, tuleks kongressil võtta seisukoht, et see alandataks. Lisapalk, mis määrati juure vanadustasu näol, on täiesti õige.

Metsakoolist tulnud metsavaht või metsnik ei saa Kr. 22.— elama asuda ja ta peab jääma olenevaks ümbruskonnast.

Keskjuhatuse liige A. Sprenk: Palgapuid said metsateenijad varem I-st sorti, möödunud aastal muutus aga olukord küttekriisi

tõttu. Minu arvates on metsateenijate nõudmine õiglane, s. o., et nad saaksid ikkagi I ja II sordi küttepuid. Kui on korter hea, soojapidav, siis ei lähe ka puid palju, on ta aga vilets, siis peab metsateenija omal arvel kütet juure muretsema. Arvan, et metsateenijaile tuleks võimaldada I sordi küttepuude saamist ka edaspidi. Palgamaa suhtes oleks õiglasem, kui oleks metsateenijaile määratud rahapalk ja sellest maha arvataks palgamaa rendi väärtus, mis võib olla igaljuhul isesugune. Pole võetud vaevaks välja arvata palgamaa tõelist rendiväärtust.

Keskjuhatuses liige J. P i p a r: Praegu tuleb võtta metsateenijate majanduslikku olukorda hoopis teisest perspektiivist kui varem. Olen kuulnud metsaülemailt, et viimased on sunnitud alluvat metsnikku ja metsavahti rakendama tööle kuni 16 tundi päevas. Vanemad, kes on lapse peale kulutanud koolitamisel palju raha, loodavad, et nad lapse teenistusse saades vähimalt tema abistamise kohustusest vabanevad. Kuidas saab aga metsavaht oma 22-kroonisest palgast hakata elama ja muretsema majapidamise tarbeid, kui juba hobune maksab 500.— — 1.000.— krooni, siis veel soetada perekonda ja täita hälli?

Purila saadik J. S i s a s k räägib samuti küttepuude andmise ümberkorraldamisest, tähendades, et mädade puudega korterit küttes läheb kütet loomulikult rohkem kui heade puudega küttes.

Varangu saadik L. S a l u m: Palgamaa hindamine ei olegi oluliselt tähtis, sest see on ükskõik, kuidas seda arvestatakse, tähtis on vaid rahapalk.

Härra direktor eelmisel kongressil toonitas, et metsateenija saab kasutada ka oma perekonna tööjõudu palgamaa harimisel. Aianaa ja heinamaa lehma ja hobuse pidamiseks võiks metsateenijaile olla, kuid palgamaa võiks võtta ära, sest iga aastaga tuleb metsateenijaile eriteenistuslikke ülesandeid juure, mispärast oleks tarviline neile määrata kindel rahapalk.

Tallinna saadik A. S p r e n k: Ei saa leppida sellega, et palgamaad eitatakse, metsameestel peaks olema korralik talu. Ei saa ette kujutada metsavahti kui kantseleiametnikku, kes tuleb metsast koju ja siis pole tal enam midagi teha. Töö intensiivsus tingiks ainult palga juurepaneku.

Saare saadik R. V a h t r a m ä e: Palgamaad ei oleks tarvis otseskohe ära kaotada, vaid seda oleks tarvis kuidagi teisiti hinnata.

Keskjuhatuses liige E. L e e t m ä e: Eivere puhke- ja vanadekodus on metsavaht, kes saab

palgamaa tõttu pensioni ainult 8.— kr. kuus. Seda peab keskjuhatus abistama. Ühele metsavahile anti kinnustikku, kes selle üles haris, kuid rahe hävitas vilja ja abi temale ei antud. Toodud näiteist näeme, et palgamaa ei täida oma otstarvet ja selle asemele peaks määramata kindel rahapalk.

Aimla saadik J. O j a l o o: Kui me võtame vastu resolutsiooni, et palgamaad ei ole vaja, siis kirjutame sellega alla oma pankrotitunnistusele.

Pärnu saadik V. V u k s: Kui koolist tulija saab palgamaa kätte, siis tuleb see paratamatult anda rendile või pooleterale, sest teisiti seda kasutada ei saa.

Tallinna saadik A. S p r e n k: Kui metsavaht tahab kohale asuda ja kohale jääda, siis peab ta ka sinna raha investeerima nagu asunik.

Pärnu saadik V. V u k s: Kui asunikud tulid, said nad igasuguseid laene ja neil oli võimalik kogu aeg põllul töötada, kuid metsavahil neid võimalusi ei ole.

Tarvastu saadik J. M i s s i k: RMT ametnikel on küllalt tööd ja neile on lubatud vastu tulla korteri ja küttepuude asjus, kuid senini seda tehtud ei ole.

Keskjuhatuses liige E. L e e t m ä e: Me ei saa midagi kätte nii, et läheme ja võtame sõjakate resolutsioonidega, seega ei tarvitseks ka nendega välja tulla.

Varangu saadik L. S a l u m: Palgamaa võib võtta ära pikema aja jooksul, sest metsateenija ei jõua ära õppida kaht tarkust, s. o. põllumajandust ja metsaasjandust, aga maa halvasti kasutamine ei tasu end. Täna näitame ära ainult metsateenijate suuna, kuhu poole oleks tarvis püüda, sest paratamatult jõuame niikaugele, et palgamaa tuleb metsateenijaile ära võtta.

Jõhvi saadik J. J ä r v e s t e: Metsamehe töö rohkus tekitab kõige suuremaid raskusi palgamaa harimisel, sest Riigi Metsatööstus ei tasu pooltki seda kulu, mis metsavaht kulutab RMT tööd tehes. A.-S. Eesti Metsatööstus peaks määrama edaspidi suuremat tasu metsa ülestöötamise tööde eest.

Tallinna saadik E. P a i m r e: Tahan puudutada küsimust, kas palgamaa on hinnatud kõrgelt või madalalt. Olen olnud palgamaa hindamise aluste väljatöötamisel. Kõik palgamaa ei ole hinnatud ja seepärast on maavääruse väljaarvestamine väga ebamäärane. Kõik maad pole hinnatud puhaskasurublade järgi. Teine asi on hinnata maid maksva põllumaa

tulukuse määramise järgi. Meil on keskmine kuu norm metsavahi palgamaa tulukuse hindamisel 11 kr. Nii saame 133 kr. aastavulu. See hinnang on siis meilgi palgamaa suhtes ebaõige, aga mingi hind palgamaa arvestamisel peab olema.

Palgapuude suhtes on „Riigi Teatajas“ ilmunud küttepuude kokkuhoiu määrus, mis näeb ette ametnikele ja asutusile antavate küttepuude normid. Selle järgi arvestatakse 1. juuniks välja täpsed puude normid ametnikele ja ametiasutustele. Arvestatakse välja täpne vahekord küttepuude sortide vahel. Need normid toovad selgust ja siis ehk reguleerub küttepuude andmise küsimus.

Piirsalu saadik H. Puhvel: Palgamaa tulukus, arvatud 11 kr., on minu arvates Läänemaal ebaõiglaselt kõrge, kuna kõik talud ümbruskonnas on nii kehvad, et nad ei maksa tulumaksugi. Tumduub, et palgamaa on nagu koormaks pandud metsaametnikele.

Keskjuhatause liige J. Kaalep tähendab metsateenijate vormiriietuse kohta, et selle kandmisel on vaja kaotada õlakute pärjad ja lubada saabaste parandamise materjali. Oleks vaja täiendada vormiriietust veel ametnikele ja teenijale, kes on seotud RMT töödega, kasukaga ja viltsaabastega. On kuulda rahulolematust madalama, B kvaliteedi riietuse väär-tuse kohta. Kas poleks otstarbekohane, et ametnikule, kes muretses omal kulul paremast kvaliteedist vormiriietuse, maksetaks 75% odavamana, kuluva vormiriietuse asemel?

Narva saadik: Tähendab, et on metskondi, kus palgamaa on kännustikul ja metsaametnikud on seda omal kulul üles harinud, hiljem aga on maa ümber planeeritud ja asunistele antud. Paljud metsateenijad panevad palgamaale juure, aga ei saa sealt mingit tulu. Vormiriietuse suhtes tähendab ta, et vormiriietuse saamine ja kvaliteet on nigel. Loodab parandamist RMT aktsiaseltsiks muutumisega. Maa-panga varanduste, s. o. maa, valve eest ei tasuta ühelegi metsateenijale peale metsaüleva.

Ahja saadik: Metsavaht on kõige lähem metsale, aga ta töö on kõige halvemini tasutud. Kirjeldab oma asumist 1937. a. metsavahi kohale ja ettetulevaid raskusi algajal metsavahil palgamaa ülesharimisel ja inventari soetamisel. Teeb ettepaneku, et E. M. Ü. esitaks valitsusele palve arvata metsavahid riigiteenijateks vastava palgaga ja soovijale anda palgamaa rendi alusel.

Karksi saadik teeb ettepaneku vormiküsimuses, et kas poleks parem, kui lubataks metsateenijal soovi korral võtta vormiriietuse asemel

selle väärtus rahas, et endale muretseda paremakvaliteedilist vormiriietust.

Pärnu saadik soovib lubada metsnikel ja metsavahtidel muretseda paremakvaliteedilist riietust vastava juuremaksuga. Esindusvormi loike soovib ta muuta metsavahile ja metsnikule lahtisekraeliseks.

Toetab mõtet varustada ka asjaajajaid vormiriietusega.

Erastvere saadik Siim märgib, et alama kvaliteediline vormiriietust on metskondadesse laiali saadetud mitmesuguse kvaliteediga. Pooldab palgamaa kaotamist palgamaana ja selle andmist soovijale kasutada riigi rendi alusel.

Metsainspektor R a u k a s: H-ra Leetmäe kandis ette metsnike sõidurahade suhtes, et seda sõidurahaks nimetada ei saa. Siin on aga välja mindud seisukohast, et metsnikke, kes on lõpetanud metsakooli, ja abimetsaülevaate, kes on lõpetanud ülikooli, palgas peab olema vahe, ja seda on tehtud sõidurahade näol.

Selgitab küttepuude andmise võimalusi, tuues ette, et juba vene ajal oli ette nähtud metsamajapidamiseks tuulemurrust ja surnud puudest küttepuude andmine metsateenijale. Eesti valitsus võimaldas kogu selle aja I ja II sordi küttepuude andmist, ja see võib ka edaspidi sellaseks kujuneda, kuid praegune olukord seda ei luba.

Natuuras saadava tasu väärtus on võetud võimalikult kõrgem, ja siin ei ole tehtud halba, kuna kinniipeetav pensionikapitali maks ei tule selle tõttu kuigi palju suurem, pension aga naturas saadava tasu arvel tõuseb. Individuaalselt iga metsavahi palka määrata on raske, kuna siin tuleks arvestada igasuguse asjaga: palgamaa headusega, hoonete seisukorraga, töö rohkusega jne.

Rahapalkade parandamiseks lootusi ei ole.

Olukord võiks vahest muutuda RMT aktsiaseltsiks muutumisega.

Riidevarustuse küsimus oli kõige huvitavam. Keegi väitis, et püksid on juba läbi, aga peab käima vormiriietuses. See ei ole sunduslik. Üle määratud kandetähtaja vormi kandmist nõuda ei saa. Oleneb riigi eelarvest, kuidas edaspidi vormiriietuse küsimust saab korraldada.

Puudutati küsimust, miks ei saa vormivarustust metskonna asjaajajad ja kantselei-ametnikud.

Möödunud aastal jäid ilma ka keskasutuse ametnikud ja büroo juhatajad, isegi hra direktor. Käesoleval aastal on võimalik varustada

metsakorralduse ametnikke, kellel leiti vormi vajadus rohkem tarvilik olevat kui asjaajajail.

Edaspidi on loota ka asjaajajate vormiridega varustamist, kui olukord seda lubab. Praegu on ju metskonnas peale asjaajajate ka teised kantseleiametnikud ja ka need on ilma. Keskastuses oli varustuse saajaid ainult 40, asjaajajate varustamine oleks läinud kallimaks.

Vormiride kvaliteedi mõttes on toimitud samuti kui teistes asutustes.

Kaitseb veel metsade valitsuse seisukohti kõikidel metsateenijate majanduslikel ja vormiküsimustega seotud aladel.

Keskjuhatus aruanded ja eelarved.

Keskjuhatus laekahoidja Kalvet kannab ette ühingu Keskjuhatus ja „Metsakodu“ aruande ja 1937. a. eelarve, mis kinnitatakse üksmeelselt.

Kongressi liikmete poolt soovitakse üksik- asjalisi selgitusi „Metsakodu“ majapidamisest.

Sarnase seletusega esineb Eivere „Metsakodu“ valitseja h-ra H. Rannus, kus juhib tähelepanu sellele, et „Metsakodu“ majapidamine on alles aasta tagasi alustatud ja organiseerimise staadiumis ja et aasta lõppes siiski võrdlemisi soodsalt. On loota, et järgmine majandusaasta lõpeb veel soodsamini. On tehtud palju korraldustööd viljapuuaias. On soetatud 9 lüpsilehma ja üks puhastverd tõupull. Karja kvaliteedi parandamine käib täie intensiivsusega. Palju on ära tehtud ka hoonete remondi alal. Kavatakse soetada uusi kartulisorte eksporditeerimiseks.

Kongressi liikmete poolt soovitakse kuulda kongressi ruumes viibiva metsakodu pensionäri arvamist „Metsakodu“ seisukorra koh-

ta. Pensionär annab kõigiti kiitva hinnangu „Metsakodu“ valitseja tegevusest eriti ja „Metsakodu“ seisukorrast üldse.

Kongressi juhatus teeb teatavaks, et ühingu keskjuhatus liikmeiks valiti ülesseatud kandidaatidest:

J. Pipar 80 häälega, L. Salum 76 häälega, G. Kalvet 75 häälega, K. Roosalu 74 häälega, V. Vuks 68 häälega, J. Kaalep 58 häälega, R. Vahtramäe 49 häälega, H. Rõõmusoks 44 häälega, R. Viirme 34 häälega. Pealeselle said hääli: Voika 24 häält, Sepp 24 häält, Järviste 22 häält, Vares 22 häält, Tõnisson 15 häält ja Oosalu 9 häält, kes Pärnu saadiku Vuksi ettepanekul valiti lahtisel hääletusel ühel häälel keskjuhatus liikmete kandidaatideks.

Revisjonikomisjon otsustati valida 3-liikmeline.

Hääletusel valiti revisjonikomisjoni Salum Võrust 27 häälega, Sild, E. Tallinnast 26 häälega ja A. Välja Jõhvist 40 häälega. Kandidaatideks valiti L. Pika 14 häälega, E. Paimre ja A. Sprenk.

Tallinna saadik K. Roosalu teatab, et kongressi poolt härra minister N. Talts'ile annetatud ühingu miniatuurlipp on edasi antud härra ministrile ja et minister palus kõigile kongressi saadikuile avaldada selle eest tänu.

Varangu saadik Salum teeb ettepaneku saata h-ra Riigivanemale kongressi poolt tervitustelegramm ja selle koostamine jätta kongressi juhatus ja keskjuhatus hooleks.

Ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

Kongress lühidalt peatudes organiseerimise ja algatatud küsimuste juures lõpetab kongressi teise päeva, mille lõpul avaldab soovi, et kongressil tehtud töö kannaks head vilja. Seejärele kongressi saadikud tõusevad püsti ja lõpetavad kongressi kell 14,10 riigihümniga.

Märkmeid Tallinna omavalitsuse metsadest

A. Lehiste

Juba linna loomisel-väljakujundamisel kuulus linna haldamisele Pirita, Kose, Habersti, Telliskopli ja Pärnu maantee ümbruse vähemaid metsasalku. Alles hiljem on linn ostu teel juure omandanud 1915. a. Kurna mõisa tolleaegselt omanikult Kochilt

suurema metsamassiivi. Peale nimetatute omab linn Koitjärve metsamõisa 886 ha metsapindalaga. Kogu metsapindala võib arvata ümarguselt 3800 ha, sellest on 70% okaspuumetsa (enamuses mänd), 15% lehtpuumetsa ja ülejäänud moo-

dustavad liivalagendikud, sood, rabad ja kasutamata maad. Keskmise kvartaali suurus on 16,5 ha. Mets jaguneb kolme suuremasse üksusse, nimelt Kurna, Koitjärve ja Pirita. Niimetatud metsandikud on ka täiesti eraldi ja üksteisest lahus. Kuna mõistetavalt valve teostamine säärase hajutatud metsaosade asumise, laialdaste sopiliste piiride, hulga asulate ja tiheda elanikkonna tõttu on raskendatud, jaguneb metsakond kaheksasse vahtkonda. Metsamajandamist teostatakse Kurna metsandikus 1921. a., Pirita metsandikus 1936. a. ja Koitjärvel 1936. a. metsakorralduse ja majanduse plaani järgi.

Ülemiste järve lõuna- ja läänepoolisel serval asub linna väärtuslikem ja valdavaim metsaosa — Kurna metsandik. Metsandikku läbib Kurna-Raudalu maantee ja Tallinn-Viljandi kitsarööpeline raudtee, metsa pinna suurus on 1800 ha. Nagu tähendatud, on metsandik mõisalt omandatud, seepärast pole kahtlust, et varematal aegadel mõisa haldamisel mets oli paremas seisukorras ja olukorras, samuti ka edukamal majandamisel. Arvestades praeguse olukorraga ei saa märkimata jätta metsa praegust üldist ilmet, kus kahetsustäratavalt kogu Kurna metsandik on maailmasõja ajal tublisti kannatada saanud. Maailmasõja ettevalmistamisel oli Vene valitsusel sõjaplaanis Tallinna linnale tõhusa kaitse moodustamine, milleks pakkusid Tallinna ümbruskonna metsad strateegiliselt tähtsat osa linna kaitse teostamisel. Tänapäevgi võib metsas ringi liikudes silmata siin-seal mitmesuguseid kaitse- ja jooksukraave, koopaid, kindlusi, välikahuri-asemeid, raudteetamme, kiviteid, veekanaleid jne., alates Harkus ja ulatudes Viimsini. Säärase laialdase kava läbiviimiseks tarvitati rohkesti metsamaterjali, kusjuures kohapealne mets armutult laastati ja hävitati. Tekkisid suured lagendikud raiestikest, samuti on metsa pind kogu ulatuses segi paisatud, auklik ja muhklik, lisaks hävitas 1916. a. metsapõlemine suurel määral noort metsa. Linnal mõisalt metsa ülevõtmisel tuli kohe asuda laiaulatuslikule metsa

10—15-a. männikultuur Ülemiste liivaluuteil

kultiveerimisele, hooldamisele ja kasvatamisele, missugune töö ka tänapäevani on annud tagajärgi ja on ühtlasi majandust märksa tõstnud.

Seesuguseid suuremaulatuselisi kultuure võime näha Ülemiste kaldal liivaluuteil 168 ha ja Kurna-Raudalu maantee ääres, kus endise tuiskliiva asemel nüüd kasvab röömsailmeline noor männimets. Muidugi on metsamine nõudnud suurt kulu, hoolt ja vaeva, aga ühtlasi on ka tõstetud maastiku ilu.

Praegu on $\frac{1}{3}$ metsandikust kaitseväge kasutada laskepolügoonina, mistõttu ka edukas ja otstarbekam metsamajandamine on täiesti raskendatud ja takistatud.

Metsauuendamisel on ka rohkesti kultiveeritud võõramaa puuliike, näit. *Pinus montana*, *Pinus strobus*, *Pinus Banksiana*, *Pinus Murrayana*, *Larix sibirica* ja *Larix Europaea*.

Võib ütelda, et kultuurid on enamuses annud rahuldavaid tulemusi. Metsakonnal on üks taimeaed ja puukool Haberstis, 4 ha suur, kust võib pakkuda küllaldaselt taimi oma metsa ja soovijaile.

Metsakahjureid ja haigusi esines paiguti möödunud aastal kultuurides. Märkida võiks männikärsakat (*Hylobius abietis*) taimeaias ja kultuurides esines maipõrnika (*Melolontha vulgaris*) vastseid. Kahju ei olnud just väga laialdane. Ülemiste kultuurides esines säsiürask (*Myelophilus pini-perda*) ja männi pungamähkur (*Retinia turionana*). Kahjureist asustatud puud tuli kõrvaldada. Seenhaigustest esines männiokkaroooste — Co-

leos porium — 5—10-a. mändidel, kus äzidiumi libled paiguti männil üleni okkad olid enda alla võtnud, mis ka hiljem põhjustas okaste hävimise.

Metsapind on suuremas ulatuses kõrge, huumusevaene, kanarbikurohke. Esineb keskmise sügavusega rähk- ja liivamuldi, enamuses on männimets, paiguti lodukohtadel kasvab vähesel määral mustleppa, kuuske ja kaske, märjemad osad on kraavitatud.

Eelarveaastal töötatakse keskmiselt üles 1500 tm. tarbepuud ja 3000—4000 rm. küttepuid ja hagu.

Eriti ilusaid loodusepilte pakub Koitjärve metsamõis, mispärast ka Koitjärve on linnasakstele üks eelistatuid ja meeldivaimaid kohti väljasõiduks, kus kevadel võib jälgida metsise laulu ja mängu. Jahiloomadest oleks linna metsades nimetada kitsi, jäneseid, harvemini esineb rebaseid ja määri. Eriti viimaseis on tõenäoliselt levinud mingi taud, kuna Kurna metsast on leitud juba neli määra laipa, millest võib oletada levinud haigust määrade hulgas.

Linnustik on Kurna metsandikus üsna hõre — harva esineb metsist, tetre, laanepüüd, rabakana. Vastandina on Ülemiste järve veekogu ja ümbrus liigirikas veelindudest. Isiklikult olen tähele pannud linde, kes armastavad pesitseda järve roostikus, pajurägastikus ja järve ääres metsas. Varaseimaid on Ülemistel aulide (*Clangula hyemalis*) arvulised parved, neile seltsivad üsna varakult jääkosklad (*Mergus merganser*), hiljem asuvad sinna elama sõtkud (*Bucphala clangula*), naeru- ja kalakajakad (*Larus ridibundus* et *L. canus*), ristpardid (*Tadorna tadorna*), kiivitajad (*Vanelus vanellus*), sinikaelpardid (*Anas platyrhynchos*), järvekaurid (*Colymbus arcticus*), üksikud eksemplarid hüüpe (*Botarus stellaris*) ja tutkaseid ehk riiukukki (*Philomachus pugnax*) ja palju muid vähemaid linde. Röövlindudest vääriks nimetamist kanakull (*Accipiter gentilis*), kassikakk (*Bubo-Bubo*), kalakotkas (*Pandion haliaetus*), rooloorkull (*Circus acrogynus*) ja mõned pistrikulised.

Pärnu maantee v./mv. Puks, kes on innukas jahiharrastaja ja vabal ajal tunneb suurt huvi lindude toppimise vastu, omab arvuka kogu jahitrofeesid, kahtlemata suurima osa järvel ja metsas elutsevate lindude esindajaist.

Kodukaunistuse õilsaid üritusi kaasa elades on linna metsateenijad oma kodusid hoogsasti nägusamaks muutnud, eesotsas hra metsaülemaga. Kahtlemata on metsaülema kodu Kõsel kaunimaid puhke-, rahu- ja rõõmukohti, vaikne ja rahulik sügisel ja talvel, päikesepaisteline ja õites kevadel ja sügisel, kus juba aastais kauaegne metsaülem võib tulevikus meeldivalt veeta vanaduspäevi. Olgu tähendatud, et metsaülem kui tahte- ja teoinimene on kogu oma energia pühendanud loovale metsatööle. Oma õiglase, vastutuleliku ja südamliku iseloomuga on ta linnavalitsuses lugupeetavaimaid ja on isaks meile, metsateenijatele, mistõttu ka metsameeste peres valitseb sügav kooskõla ja sõbralikkus. Metsameeste pere koosneb kaheksast metsavahist ja ühest metsnikust-metsaülemast ja revidendist.

Nagu öeldud, elavad metsamehed väga sõbralikus vahekorras kaasteenijatega ja jagavad oma muresid ja rõõme ühiselt omavahel. Muidu on elutingimused linna metsateenijail võrdsed RMV omadega. Tänavu loodetakse lahenevat ka kauaoodatud vormiriiete küsimus.

Praegu seoses elustandardi hooga tõusuga jääb siiski soovida palkade vajalist korraldamist.

Oma teadmisi täiendatakse „Eesti Metsa“ lugemisega, nagu see on kohuseks igale taibukale metsamehele.

Linna metsade revideerimist toimetab revident hra Jeets, kes on ka innukas jahimees, metsade ülemaks on hra Tabur ja linna maade kohta puutuvaid küsimusi lahendab vastutulelikult linna agr. Viirsoo.

On traditsiooniliseks kujunenud igasügisene n.-n. diplomaatlik esindusjaht Kurna metsades. Möödunud sügisel peetud jaht kujunes halva ilma tõttu üsna lahjaks.

Tähelepanu vääriksid veel linna liiva- ja kruusaaugud, mis kuuluvad samuti linna metsade piirkonda. Eel-

arveaastail veetakse keskmiselt liiva-
kruusa välja 90.000 m³, millest anna-
vad tunnistust tänapäeval üleskerki-
vad moodsad Tallinna pilvelõhkujad.

Lõpuks võiks tähendada Narva
maantee ümbruse paepealsete met-
samise suurt mõtet, missugune kava

on väga õilis ja teretulnud. Aga Tal-
linna vanemad metsamehed oma ko-
gemusi arvestades leiavad küll selle
laialdase töö tulemuse olevat niisama
tagajärjeta kui uhmris vee tampi-
mise. Elame, näeme. Iga algus on
raske!

Maaparandusbüroode tegevus Eestis 40-aastane

1. nov. 1979–1. nov. 1937.

Mihkel Vaher

(Järg)

Oleme maininud kultuurtehnilisi
asutusi meie maal. Nüüd olgu mõni
sõna ka isikuist, kes neid asutusi on
rajanud või juhtinud. Siin mainime
vaid neid, kes ei viibi enam meie hul-
gas, vaid on pöördunud tagasi igavik-
ku. (Välja arvatud vaid üks, nagu
allpool näeme, kes on alles elus.)
Need on:

1) Peder Rosenstand-Wöldike, ins. cand. polyt. Tuli juba
õige noorena Eestisse (tolleaegsele
Liivimaale), valides asumiskohaks
Tartu, mille ümber leidis laialdase te-
gevuse kultuuriinsenerina mõisades.
Nimetati 1. novembril 1897. a. Tar-
tus asutatud maaparandusbüroo (Lan-
deskulturbureau) tehniliseks juhiks —
kultuuriinspektoriks, kellena arendas
laialdasi kultuurtehnilisi ettevõtteid
maade, soode ja metsade melioreeri-
mise alal. Seadis sisse sookultuurijaa-
ma (sookatsejaama). ***)

Üldse oli R.-Wöldike juhitav
maaparandusbüroo heas kuulsuses ja
see andis teenistust paljudele noor-
tele (eriti daani) inseneridele, kellest
olgu nimetatud J. C. Johansen, Joh.
Hoppe, Henriksen j. t.

Wöldiket on mitu korda kutsu-
tud Vene sisemaale, kus tal on olnud
raskeid ülesandeid lahendada, ka
Vene valitsuse omi, maa kuivenduse
alal. On töötanud ka Turkestanis.

Vene revolutsioon tegi lõpu Wöldi-
dike elutööle.

Wöldike on sündinud praost
Markus Wöldike pojana Brahetrolle-
borgis Daanimaal. Ja Daanimaal,
Kopenhaagenis, on ta ka surnud mär-
tsikuus 1935. a. 80 aasta vanaduses.

***) Milline sookatsejaam, ei ole teada.
On arvamisi, et Tooma.

Wöldikel on olnud kaks poega: 1) Kay
Rosenstand-Wöldike, ins.-keemik; omab ra-
kettide vabrikut Kopenhaagenis, ja 2) Paul
Rosenstand-Wöldike, ins. cand. polyt. ****)

2) Jens-Christian Johansen, ins. cand. polyt., esimese maa-
parandusbüroo esimene juhataja
ning kultuuriinspektor Põhja-
Eestis. Korraldanud meliorat-
sioonitöid enam kui 400 mõisas Eestis.
Peale selle mitmes sajas talus.

Johansen on sündinud Daanis
20. sept. 1868. Lõpetanud tehnika-
ülikooli Kopenhaagenis 1892. Tegutse-
nud 1892—1901 kultuuriinsenerina
Eesti- ja Liivimaal ja 1901—1919. kul-
tuuriinspektorina Eestimaa maapa-
randusebüroos (= maakultuuribüroo,
Landeskulturbureau) Tallinnas. Teg-
elnud riikliku maaparanduse tehni-
lise organiseerijana Daanis 1917—
1918. Surnud 29. jaanuaril 1929. a.
Tallinnas Daani kindralkonsulina,
missuguses ametis püsinud kogu oma
Eesti vabariigi aegsed eluaastad, ala-
tes 1918. a. *****)

3) Johan Hoppe, ins. Olnud
kultuuriinspektoriks Põhja-Liivimaa

****) Peder R.-Wöldike elulugu on toodud
daani ajalehe „Berlingske Tidende“ jä-
rele (V. „Berl. Tid.“ 2. III 1935).

*****) V. ajakiri „Eesti Mets“ nr. 6—
1936 (artikkel „Maakuivenduse ja veolude kü-
simusi ... metsades“). „Agronomia“
nr. 10/11 — 1927 („Jooni kultuurtehnika are-
nemisloost Eestis“) ja „Bibliogr. Lek-
sikon.“

J. C. Johansen'il on olnud 5 last, ja ni-
melt: 1) Karl-Adam Johansen, ins., töötab
praegu ärimehena Tallinnas, 2) Ingeborg Jo-
hansen, kirjanik, kooliõpetaja Daanis, 3) Hans-
Christian Johansen, dr. geogr., zooloog (lin-
dude eriteadl.), professor Tomski ülikoolis,
4) Kirsten-Marie Johansen, Saksamaal, 5) Paul
Johansen, dr. fil., ajaloolane, linnaarhiivi ju-
hataja Tallinnas. *****) — Paul Johansen
on eesti kodanikkonda kuuluv.

maaparandusbüroos, Tartus. Praegu elavat Inglismaal: Piddington, Bicester, Oxon, England. *****)

4) *Moriz von Gruenewaldt*, ins. Töötanud kultuuriinspektorina Lõuna-Liivimaa maaparandusbüroos, Riias. Surnud vähki 2 aastat tagasi. *****)

5) *Heinrichsen*, ins. Tegelnud kultuuriinspektorina maaparandusbüroos Miitavis, Kuramaal. Surnud 8 aastat tagasi. *****)

6) *Ado Johanson*, põllutööinstruktor ja tegelik kultuurtehnik. Sündinud 1. märtsil 1874. a. „Vahe-murru“ talus Viljandimaal. Lõpetanud Harju põllutöökooli Soomes. Pärast kooli lõpetamist praktiseerinud Soomes majapidamise ja maaparanduse alal. Viljandi põllumeeste seltsi koosolekul 10. märtsil 1901 valitud põllutööinstruktoriks Viljandimaale. 1906. aastast alates põllutööinstruktorina Eesti põllumeeste asemike kogu juures Tallinnas, kust edukalt aitas kaasa Eesti Põllumeeste Kesksele ellukutsumiseks. Toimetanud, hiljem, sama keskseltsi häälekandjat „Talu“ ja lahendanud maaparanduslikke küsimusi, täites instruktoriga kõrval ühtlasi ka tegelikke kultuurtehniku ülesandeid. Nii osutunud tegelikuks kultuurtehnikuks, alates juba 1907. a., mispärast tulebki lugeda, nagu ülalpool mainitud, Põhja-Eesti Põllumeeste Kesksele, nüüdne Põllutöökoja maaparandustalitus, eksisteerivaks, töötavaks juba 1907. aastast. Seega väärrib käesoleval aastal meeletuletust oma 30-da tegevusaasta puhul üldse ja Põllutöökoja alla ülemineku 5-da aastapäeva puhul eraldi.

Ado Johanson on surnud nimetatud Põllumeeste Kesksele maaparandustalituse juhatajana ning põllumeeste riigikogu-saadikuna 9. jaanuaril 1932. a. *****)

*****) Andmed *J. C. Johanseni* perekonna kohta saadud ta pojalt *Karl-Adam Johansenilt*.

*****) Teated *Hoppe, Gruenewaldt'i* ja *Henrichsen'i* kohta saadud *Karl-Adam Johansenilt*.

*****) Vaata peale eelpoolmainitud „Agronomia“ nr. 10/11 — 1927, „Eesti Metsa“ nr. 6 — 1936 ja „Bibliogr. Leks.“ veel ajaleht „Oma Maa“ nr. 41 — 1933. a. (artikkel: „Vastemõisa suuri mehi“).

Ado Johansonil oli 4 poega. Need on: 1) *Hans Johanson*, olnud üliõpil. Tartu ülikooli põllumaj. ja filosoofia teaduskonnas. Ametilt kultuurtehnik, 2) *Leo Joandi*, lõp. reaalgüm., praegu põllumees isatalus Viljandimaal, 3) *Eino Joandi*, lõp. Jäneda põllutöökooli, töötab raamatupidajana *Polli* põllutöökoolis, ja 4) *Olev Joandi*, lõpetanud ühistegeelse instituudi. Pangaametnik. *****)

Käesolevat 40 aasta lühikest ülevaadet maaparandusametuste ja isikute kohta lõpetades tuleme veel kord Põhja-Eesti maaparandusfiliaali juure Tallinnas, et tuletada veel kord meele ta juhti — kultuuriinspektor *J. C. Johansen'i*. Tuleb tähendada, et viimane, omades suure tegeliku praktika nii väliskultuurtehnilisises töödes kui ka laialdasi kogemusi projekteerimise alal, on õieti meie kodumaise maaparandusaja tegelik rajaja ning looja. Ta elutöö on saanud meile selle ala vundamendiks, eriti et *Johansen* ei piirdunud vaid loodimistööde tegemise ja kultuurtehniliste projektide valmistamisega, vaid ta püüdis sellele, et projektid saaksid ka korralikult ning täpselt täidetud. Et seda läbi viia, lõi ta šahtmeistrite, kraavitööde juhatajate, instituudi. Viimased kutsuti ametisse vaid suveti ja nende ülesanded olid: 1) Kraavitööde, eriti salakraavituse omade, järelevalve ja 2) olla kultuurtehnikuile abilisiks eeltöödel ja trasseerimisil. Šahtmeistrite (kraavitööde ülevaatajate, Kulturaufseher'ite) kasutamine tehti — *Johanseni* ettepanekul — Krediidkassa poolt laenukasutajatele mõisnikele melioratsioonitööde suhtes kohuseks. Ent veel enam. Tundus, et *Johansen* püüdis kaugemale. Nimelt näis olevat tendents sinnapoole, et välja kooituda üksikuid kraavitöölisi, suuremalt osalt saarlasi, et neist teha vilunud torudepanijaid ja üldse kogenud tegelikke töömehi kraavitööde, eriti salakraavide, alal. Nende kool oli „elukool“. Osalt töötasid need mehed kraavitööde ettevõtjaina, „podrättsikuina“, osalt päevatöölisina torusid pannes mõisades. Ent sõda tegi

*****) Andmed *Ado Johanson'i* perekonna kohta on saadud ta pojalt *Hans Johansenilt*. Osalt ka teisi teateid.

lõpu kõigile neile ideaalidele. Sõda ja revolutsioon sundisid Johansen'i lahkuma kultuurtehniliselt tööväljalt. Ja Johansen'iga ühes kadus ka järelevalve instituuat selle sõna laiemas mõttes, mis sihtis sellele, et ükski kultuurtehniline ettevõte, olugi vaid kraavikaevamine, ei tohi olla usaldatud juhuslike inimeste meelevalda, vaid nende teostamine peab sündima ainult vastavate asjatundjate ning usaldusväärsete inimeste juhtides. Sest muidu on karta, et ilusaimgi kava, saades teostamise suhtes vale käsituse, ei ole lõppeks muud kui vaid tühi töö ning asjatu kulu. Ja seda mitte ainult eramajanduslikult, vaid see on kaotus ka rahvamajanduslikult.

Et ära hoida sääraseid üllatusi, sellele oli suunatudki Johansen'i püüd.

Ja katsete ning uuringute vajadust tunnustas ta, et nende abil hõlpsamalt muuta kõik märjad maad ja sood Eestis kultuurmaadeks, millest rahval oleks kasu.

Nüüd aga...

J. C. Johanson on meilt ära läinud. Ta on lahkunud igaveseks, nagu on lahkunud ta kaasaegsed kolleegidki. Ta ei tule kunagi enam.

Kuid ta mõtted, ta ideed... need elavad edasi ja — ootavad teostamist... veel nii paljudes!

Millal sünnib see? Kas suudetakse need täita järgmise 40 aasta jooksul?

Ent samal ajal teiselt poolt — kas ei nõua käesoleva artikli algul mainitud dr. Coudenhove-Kalergi „kaotatud paradiisi“ uuesti rekonstrueerimine ning põhjamaise looduse kiuste inimeste hävinevad vabaduse taasülesehitamine vähem tagasihoidusuna sedu poole ning suurejoonelisemaid ettevõtteid tehniliselt tõis ning, eeskätt kultuurtehnikas omandes, maaparanduse alal, ja seda juba lähema ning lühema aja jooksul, sest — mõnikord on kokkuhoid kaotus, ja seda antud juhul just meie rahva nii oleviku kui ka tuleviku arvel.

Teateid Soomest

Metsamaterjali hinnad.

Varsti algab metsaomanikele uus metsamüügi hooaeg. Praegu on juba näha, et saematerjalid tõusevad hinnas 2—3 naela standardi kohta möödunud aasta hinnast, mis peaks ka palgi kantjalale andma hinnatõusu 1.50—2 Smrk (12—16 senti).

Paberipuude hinnad näivad kujunevat 150—160 Smrk (12.50—12.80 kr.) ruumimeeter tehases poolpuhtalt ja on kohati veel kõrgemad. Eelolevaks aastaks on loota täispuhta paberipuu hinnaks üle 200 Smrk (16 kr.) väljaveol.

Propside hinnad on viimasel aastal erakordselt palju tõusnud, palju enam kui muu puumaterjali hind, ja need arvatakse tõusvat üle 200 Smrk fob.

Suur tung metsakooli.

Metsandusliku hariduse omandamiseks on Soomes peale Helsingi ülikooli veel 5 metsakooli, milledest üks — Kusule — avab ukse esmakordselt eeloleval sügisel.

Evo metsakooli on esitatud sisseastumise sooviavaldusi 521 ja Rovaniemi — 371, seega kokku 892. Neist on võimalik vastu võtta Evole — 30, Rovaniemele — 40 ja uude metsakooli — Kusule — 40, nii et 760 sooviavaldajal tuleb jääda järke ootama. Möödunud aastal oli sisseastumise palveid kokku 708.

Helsingi ülikooli metsaosakonnas pääsis suvepraktikale ainult ¼ osa soovijaist.

Metsanduspäevade tulemusi.

Metsaühingute poolt korraldatud metsanduspäevadest Soomes on käesoleval aastal osa võtnud 34.000 õpilast, kes on külvanud üle 300 kg seemet 350-ha alale ja istutanud 60 ha 160.000 taimega.

Möödunud aastal olid vastavad arvud 400 ha külvi ja 35 ha istandikke. Sõjaväe poolt on külvi teostatud 16 ha ja istutatud 39.000 taime 15-ha alale.

A. Pals.

Pudemeid Saaremaalt

J. Nenn

1. Saaremaal Uuemõisa vallas Nee- mi külas on käsitööliskrundi „Otsa- õue“ nr. 60 omanik hra Mihail Rand seitsme aasta jooksul rajanud eesku- juliku iluaia, suurusega umbes 0,25 ha, ja nimelt ebatootvale kruusaseljandi- kule, mille parandamiseks ta umbes Kr. 500.— eest sigusat mulda on kokku ostnud. Iluaed, mis ümbritseb omani- ku elumaja ja hollanditüüpi tuuleves- kit, on suunatud neist lõunasse, kuhu on ka nähtav maapinna kallak. Kõnni- teed aias on tehtud kruusasavi segust ja on rennikujulised, mida mööda aia kastmiseks tarbekorral vett võib juh- tida, mida omakorda veskis asuv pum- baseadeldis 9 meetri sügavusest päeva- valgele toob. Katsetamisel selgus, et mõni minut pärast veevoolu sulgemist olid kõnniteed uuesti jalutamiseks kui- vad. Elamu juurest viib nõorsirge pea- allee aia viimsesse tippu ja moodustab seal rõnga, mille keskel asub kaks poolkettasarnast lilleklumpi, rõnga ääres aga ringlevad tüsedaist tamme- plankudest istepingid, maitserikkalt algupärastele põllu- (raud-) kividele tuges, seljatagant õitsvate pärsia sirelitega äärestatult. Et aga alleelt rõngale pääseda, tuleb kaare alt, mille moodustavad kitselihised hiiglakusla- puud, läbi astuda. Kõnniteede servad on lilledega palistatud. Sama liiki kus- lapuude väiksem eksemplar õitseb elamu peasissekäigu ees Saaremaa marmorist meetrilaiuses vaasis. Sama peasissekäigu kumalgi küljel asetseb 4 m kõrged valgeid akaatsiaid ning maja seintel kolme liiki viinapuid, ni- melt: *Vitis vinifera* L., *V. amurensis* Rupr. ja *Ampelopsis quinquefolia* Mchx. Aias on esindatud umbes 100 võõramaa puuliiki, kusjuures peale loe- teldute mõnda õige haruldasi ette tuleb, nagu *Artemisia chamaemillefolia* Vill. kummelilehine koirohi, kohalise nimega aberiin, *Aralia mandschurica* Seem. kuradipuu, Karjala- või Maarjakask, *Alnus lacinata* Willd., *Ginkgo biloba* L., *Morus nigra* L. ja *M. alba* L., *Buxus sempervirens* L., *Fagus silva-*

tica purpurea Ait., *Polygonum Sacha- linense* F. Schmidt ja teisi. Iga aastaga täiendab omanik aeda uute puuliikide muretsemisega Tartu Ülikooli õppe- metskonnast kui ka mujalt. Alguses oli tulnud kannatada ka pilget naab- rite poolt aia asutamise suhtes, mis aga nüüd on raugenud. Aed on juba üldist tähelepanu äratanud, eriti koo- lide ekskursioonide poolt, millised on sagedased aia külastajad.

Haruldane eeskuju „Naatsaretis“, nagu kohalised põllumehed Saare asun. naljatades nimetavad.

2. Kordimänniku nime all on tuttav Uuemõisa vallas, Kordi ostutalu krundil asetsev männisalk, pindalaga umbes 0,30 ha, mis on 30 a. vana. Kordi talu kuulus vanasti Oti pärismõisa omaniku Aderkas'ile, kes selle umbes 40 a. ta- gasi hra M. Truvert'ile ära müüs. Vii- mane oli ettenägelik põllumees, ja um- bes 30 a. tagasi tellis ta selleaegse Ku- ressaare metskonna metsniku hra M. Piik'i kohale, kes ülaltoodud pindalale Saaremaa päritoluga männi seemneid külvas. Külvi on täiendatud sama metsniku poja hra E. Piik'i poolt, kes Vene ajal Saaremaal Kultuuride üle- vaatajana ametis oli. Külvi on tehtud reas-lappidele, suunaga NS. Ridade vahed on 1,4 m. Parimate mändide praegune rinnaläbimõõt — 20 sm, kõr- gus — 10 m, täius — 0,9. Maapind on savikas liiv. Alusmetsana on lindude, eriti vareste ja pasknäärde poolt, kes seal öövivad, juure toodud: tamm, pihl, poopuu, vaher, arukask, kadak, sõstar, verev kontpuu, lodjapuu, kibuvits ja must leedripuu. Viimane ei ole sügiseks valguse puudusel puustuda jõudnud ja seepärast juureni ära kül- menud. Nimetatud liigid ei saa aga vähese valguse tõttu elujõuliseks are- neda. Muist taimedest metsa all võiks märkida: kuningakübar *Monesis gran- diflora* Salisb.) ja siumari (*Actaea spi- cata* L.) Mõlemad taimed on koha peal haruldased. Üldse on pinnase kate nõrga valguse tõttu alles vähene. Kul- tuur on noorelt olnud mullavalliga, loo-

made kaitseks, piiratud. Praegune taluomanik on hra Allik'u perekond Kurressaarest, kellele see pärandusena üle läks.

Metsavaeses kohas on hea eeskuju väga kiiduväärt nähtus.

3. Lepik, pindalaga umbes 0.10 ha, sama valla Mardi talu heinamaal, niinimetatud Ardlä Sompis, on praeguse peremehe hra J. Põld'i seletusel samuti kunstlik saavutus. Nimelt aastat 10 tagasi on liitri viina eest Leisi küla meestele kuuluvast metsast hangitud valgelepa taimi ning need on niiskele heinamaale istutatud. Tagajärjed on rahuldavad, mitte ainult hagu ei ole omast käest, vaid ka aiateibana kasutatakse v.-leppa, kui paremad puuliigid puuduvad.

See on pildike metsavaesest nurgast.

4. Saare asunduse, Laimjala vallas, asutalude heinamaa mets, niinimetatud kaasik, on huvitav oma puuliikide mitmekesisuse poolest, näiteks leidub seal 10 m raadiusega ringis — tamm, arukask, saar vaher, jalakas, haab, mänd, pihl, poopuu, metsõunapuu, paju, viirpuu, sarapuu, türnpuu, paakspuu, verev kontpuu, harilik kuslapuu, lodjapuu, mage sõstar, näsiniin, kibuvits ja kadak — kokku 22 puu- ja põõsaliiki. Lilledest on huvitavad käpalised: *Orchis Arachnites Murr.* ämblikusarnane prouapisar ja *O. ustulata L.* tõmmukäpp, kurekellad (*Aquilegia vulgaris L.*) on nelja värvi: sinine, violet, roosa ja valge, ei puudu muidugi ka kuldkingad (*Cypripedium calceolus L.*), kohase nimega kukupätid.

5. Haruldasi puujämeduse mõõte Saare asunduses, Laimjala vallas:

Aidamehe talu krundil: a) metsõunapuu, 43 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 7,5 m, 200 a. vana; b) verev kontpuu, 5 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 3 m; c) lodjapuu, 4 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 4 m; d) türnpuu, 7 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 5 m;

Värkli talu krundil: a) viirpuu, 23 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 5 m, 200 a. vana;

H. Kadarik'u talu krundil: a) poopuu, 70 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 13 m, 200 a.;

Putka talu krundil: a) poopuu, 62 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 14 m, 200 a. vana;

Laane talu krundil: a) poopuu, 61 sm rinnaläbimõõt, kõrgus 15 m, 200 a. vana.

6. „Kadakased karjamaad“. Neid on viimase kolme aastast jooksul hakanud ründama mingi seletamatu tõbi. Näiteks kuivavad põlised kadaka väljad Laimjala ja Uuemõisa valda kuuluva Saare ja Neemi küla karjamaadel. Otsides ei leidunud kadakail mingit söödikut, küll aga seletas kohalik talupidaja hra Küng, et sügisepoolisel suvel tema olevat leidnud 10 mm pikki rohelisi röövikuid kadaka okkaid laastamas, nimelt Luhina väljal, Laavesääre piirkonnas, Kadakate kuivamine levib saarikute viisi laienedes. Kas ei ole siin tegemist männiöölasega (*Panolis piniperda Pz.*), kelle röövikud tõesti on rohelised kolme valge pikuti selga triibuga ja ühe punase küljejoonega, kes hädakorral ka kadakaile üle lähevad, nagu prof. O. Daniel kirjutab.

Kas ei oleks võimalik teadlasil hävimise tõelisi põhjusi kindlaks teha?

Mu esimene töö-poolaastak

Ühel õndsalt ilusal sügispäeval astudes maha Sirgu-Ritsuveri omnibuselt suunan sammud lääne poole, kus tean asuvat Äärna metskonna. Olen verivärske metsateadlasena määratud sinna metsnikuks. Südames paras annus pulbitsevat uudishimu vastse töökoha vastu kahekordistan sammude pilkkust ja kiirust. Läbides paar kilomeetriposti vahet ük-

sildast külateed loen teevarul seisvalt postilt: „Äärna I jsk. metsnik“.

Meetriliste sammudega ületan vahemaa ja varsti silman puude vahelt koguümiku hooneid. Õues askeldab kaks meest mingi mõõblitiki asetamisega vankrile. Uustulnukatki ollakse märgatud, kuna noorem meestest katkestab töö, sammudes mulle vastu. „Vist mu järeltu-

lija“, lausub ning ulatab käe: „Kivirähk mu nimi.“ „Raidma. Seda küll“, ütlen ning uudishimutsen hoonete suunas. „Palun astuge aga tupp, mul läheb veel natuke aega väljas. Saadan vana Andrese kolikoormaga jaama, siis aega laiemalt.“ Ning juba eemale rutanuna pöördub: „Ja siin, hr. Raidma, Teie uus töökaaslane — metsavaht Andres Karu.“ Vanamehe kortsunud näos naerab heasüdamlikkus, kui ulatab käe. „Jah, eks meil nüüd kahekesi jälle rassida tule ühiseil teil,“ lausub, kinnitades köiepinget vankri päralaua konksule.

Astunud tupp, asetan lauale oma maa-pealse vara, paarikümne raamatu-köite ja viiuli näol. Väike, mõneruutmeetrilise põrandapinnaga tuba mahutab kaks lauda ja voodi. Eestois, mis näis olevat mu eelkäijale sahvriks ja köögiks, vedeleb tohtu hulka heeringapakkepabereid ja muud nimetut sodi. Laual silman virna kutseteaduslikke ajakirju lahtilõikamata ja trükikoja viikidega ajalehtede hunnik toolil viitab, et pole siin ruumes suurt tegeldud ei kutse- ega muulaadse kirjandusega. Ametivenna tulek katkestab mu inventuuritegemise toas.

Keskustelles kutsealalisest küsimusist siirdume aeda, mis asetseb maja lõunapoolisel küljel. Maa-alalt laiapiiriline, rohkete viljapuudega aed on täitsa korrast ära. Poolpehkinud, küljelivajunud latid tähistavad kord olnud tara olemasolu. Kesk aeda ilutseb mingi keldritaoline antikvariaat, mille sisemusest vahivad välja roostetanud kilukarpide ja katkiste kausside kuhilad.

„Uskumatu! Kas siis käimasoleva akuutse kodukaunistamispropaganda mõju siia pole ulatanud, kuigi inimeste eneste algelinegi esteetism seda ei nõua?“ protestivad mõtted ajudes.

„Selleaastane saak on kehvapoolne“, lausub hr. Kivirähn, ulatades mulle punasepõselise ladvaõuna. „Näib jah“, ütlen „kuid pole siin vist ka kunagi tehtud puudele kaitsepritse, kuna tüved päriss seenetavad ja puukroonides kõlguvad surnud oksad. Mis siit tohib tahtagi!“ Mu häälele on tekkinud pisike annus protestivaimu siinse korralageduse vastu. Hr. Kivirähn näib lugevat mu mõtteid, kui ta seletavalt sõnab: „Olen siin olnud kaks aastat, sain selle aia samases seisundis oma eelkäijalt nagu ta praegu on. Pole mina ka suutnud siin suurt midagi ära teha, kuna aeg on kulunud hädavaajalisemaiks ülesandeiks.“

Öösel unetult voodis lamades teen agaralt tulevikuplaane: „Esmajoones sean korda aia.

Tara lasen teha kindlasti juba käesoleval sügisel, et oleks vähimalt välinegi eraldusmärk algava aia ja lõppeva soo vahel. Rõdu ette, kahe hiiglapärna vahelisele maa-alale oleks sobiv koht väikesele triiphoonele. Mu elu suureks nõrkuseks on olnud eksperimenteerimine haruldaste taime- ja puuliikide kasvatuse alal. Läänepoolsest aiast planeeriksin i.a. aia...“

Sellaset kujutlusi luues on surnud väikesed pettumused hinges, mis registreerisid enda olemasolu tujulanguse näol.

„Sinus, Taavet, on ju küllalt energiat ja küllap' töö sin rahuldab su lõppematu rassimisinnu“, mõtlen veel ning uinun.

Järgnevad päevad kaovad metsandiku üle võttes ja vahtkondade piirega tutvudes. Siis lahkub hr. Kivirähk, heites küsiva pilgu mu rohkele nootide ja raamatute hulgaile: „Olete nähtavasti suur kirjanduse ja muusika sõber?“ uudishimutseb. „Jaa, seda küll. Maal ju nüüd aega külluses süveneda kõigesse, mida linnas linnulennul sirvitud. Ja viiul, see on mu lemmik-ajaviitjaks juba keskkooli päevilt. Kahju, et nüüd süstemaatilised õpingud sel alal katkestada tuleb, kuid vabal ajal saab ju edasi töötada.“

„Jaa“, lausub hr. Kivirähk mõtlikult „sääraseid optimistlikke kavatsusi haudusin minagi siia asudes, kuid vahest ei saanud mädala jooksul ajalehtegi avada. Esimesel sisiaasumise aastal koostas in kolmsada metsavarguse ja rüüstamise protokollid. Ja nii kujuneski, et metsandiku korrastamisega ja arendamisega seoses olevad tööd jäid tagaplaanile, kuna aeg kadus varguste jälitamisiks ja kohtuskäimisiks. Isiklikku elu peaaegu polnudki. Juhtumisi reserveeritud vabal ajal olin lihtsalt võimatu millegi tegemiseks; siis mässasid sellased maailmaparanduse-teooriad ajudes, et oleks terved külad saatnud asumisele ja importinud siia paremat inimmaterjali.“

Hr. Kivirähn sülitab vihaselt, äigab käega korra üle juuste ja jätkab: „Oleks veel kuidagi mõistetav, kui varastaksid vaesed kihid, kuid siin isegi keskpäraste ja suurte talundite pidajad hangivad endale lisasissetulekuid metsavarguste kaudu. Kuid küllap tutvute kõige sellega varsti ise. Lohutuseks on asjaolu, et Äärmataolisi metskondi meil olevat ainult kaks. Mu uuel töökohal on olukord sootuks teine. Parimat teile, sõber!“

Saadan hr. Kivirähki teharuni. Tagasi tulles lasen silmad libiseda üle oma vastse kodu hoonete: need seisavad kui hallid rõskuse-

mardikad Äärma põliste puude all, mille taha vajub praegu saf-rankollane sügispäike.

*

Kesköö on möödas, kui kavatsen voodisse minna. Korraga koputatakse mu aknale. Hämmastunud hilise külalise tuleku üle, avan ukse. Sisse sööstub metsavaht Andres, lund täis tuisanud kasukakrae kohevil nagu vihase kaikumini sulestik.

„Metsnik, juba jälle viis haavapakku ja kaks kaske lämmü,“ puristab ta sissejuhatuse ta suust.

„Mis?“ kordan ning ei suuda taibata ta hilise käigu põhust. „Juba jälle on varastatud puid,“ seletab Andres, raputades lumist vormimütsi mu raamatute kohal.

„Lisaks eilsetele vargustele?“ imestan, ning tõmban jalga püksid.

„Ja-jah! Seekord on asi üsna lihtne, arvan juba aimavat, kust vargust otsida. Kui me nüüd kohe läheme, saame vahest puuvoori veel kätte.“

Ega's midagi! Riietun, surun portfelli mõned protokolliplanketid ja sõit algab. Sõidame vaikides mõned kilomeetrid. Siis Andres röörab hobuse järsult vasakule, kus ööhämaruses silman kogumi hooneid. Kahekordse maja akende taga valitseb öine rahu ja vaikus. Tahhan juba kahtlust avaldada Andrese veenele, leida siit süüdlast, kui Andres on avastanudki hoovi tagapoolses osas otsitava materjali põhu ja sõnniku alla peidetult.

Imestavi silmi vaatlen toas protokollikoostades noorevõitu peremehele näkku. Sunnin rahulikult hääle küsimusi esitades, kuigi silmad otsivad ruumis põhjust, mis oleks sundinud inimest sellase teo kordasaatmiseks. Majanduslik surutis, ruumide sisustuse ja hoonete väljendus järele otsustades, ei saa siin kõne allagi tulla.

Teise päeva varahommikul algab jälle varguste jälitamine. Seekord asjatult — otsitavat puumaterjali ei leia. Öhtul viskun väsinult voodi. Ajalehte ma sel päeval ei loe. Järgnevad päevad on samasisulised, ainult selle vahega, et omavoliliste metsaraiumiste seerias on arv paari protokollivõrra tõusnud.

Kaua-oodatud pühapäeva hommik toob mulle ootamata külalise Saare-Jüri, Rairgase talu vanaperemehe, näol. Vanamees kob'stab end arglikult sisse, asetub istuma tooli servale, võtab siis natuke kohmetult viinapudeli taskust ja lausub: „Metsniku härra ei pane vahest pahaks, kui ma natike suula-leibä tuu!“ Ning juba ilutsebki liitri-line mu

lauanurgal. Jätan tähele panemata selle lause ja kavatsen hiljem, et vältida haavumist, selgeks teha sellase soola-leiva otstarbetuse, kuna olen karsklane. Tunnid kaovad, kuid mu külaline nagu kinninaelutatult põrmitseb altkulmu pudeli poole vahtida ega kavatsegi lahkuda. Mulle on ikka veel arusaamatu külaskäigu otstarve, ainult niipalju on selgunud, et mu tavaliste pühapäeva-külaliste soov — raiepiletite saamine — see küll ei ole. Alles õhtupoolikul paotub vanamehe suu selles osas: „Ma kuulsi, et teil olevat metsast haavu varastatu; ma võisi teile tolle inemise üles anda, kes võttis. Ma tiia küll.“ Jään põnevalt uudishimuliselt silmitsema vanamehe nägu, kuid see on liikumatult külm ja rahulik.

„Ma ütlen teile jah ära selle häbemata inemise nime, kuid tingimusega, et ülesandja jääs's saladuses. Muidu lähaks jo mul veel sandisti, sest kes seuhkest asja tasumata jätt.“

„Hea küll!“ ütlen.

„Sa tiid küll Lohuaru Jaagubit; tema see olligi. Ega's neid haavapakke Lohuarul küll enämb es ole. Mineva nädali juba ta kärutas pakud jaama ja müüsi edesi. Kost muidu need punatse katustega laudä ja maja saias. Võite jaamast perrä küsida, näis kas ma sisvõltsi,“ lõpetab vanamees jutu ja lahkub.

Järgmise päeva lõuna paigu Andresega oma metsavarguste otsinguid jätkates peatume Lohuaru talu väravas. Metsavaht teeb küll suured silmad ja tahab mind keelda sisse minemast, kuid küllap mu karm ja ametlik näoilme takistab teda selles. Seletanud käigu põhjuse, ütleb hallpäine peremees: „Ei ole ma veel oma eluea jooksul võtnu kõrrekestki riigi metsast. See on õigus küll, et müüsin haabu, kuid need olid mu oma talu päriboluga.“ Ning olukorra seigitamiseks palub peremees meid oma metsa vaatama. Leiame seal hulga haava-kände ja valmisõigatud pakke korrapäraselt riita laotuna. On päevaselge, et tülitasime ja haavasime ausat inimest. Vabandan lahkudes ja nendin, et ei tulnud siia enda algatusel, vaid kellegi juhatusel.

Sama päeva öhtul leiame otsitud haavad mu eilse külalise, Saare Jüri, rehe alt.

Järgmise päeva daatum registreerib mu töö-poolaastaku täissaamist. Selle tähtsa sündmuse puhult seinalt viiulit võttes näen, et selle keelte vahel pesitseb suur ristiämblik tihedakoelises elamus.

„See tähendab õnne,“ naeratan, alustades Schuberti serenaadi.

T. R.

Kirjanduslik ringvaade

Metsänhoitajien jatkokurssit 1935.

(Metsaülemate täienduskursused 1935.)

Silva fennica 39. — 310 lk. Helsinki 1937. — Sarjas „Silva fennica“ on 39. number pühendatud kogu ulatuses referaatidele, mis ette kantakse Soome esimestel riigimetsaülemate täienduskursustel 1935. a. detsembris. Referaadid käsitlevad mitmesuguseid ajakohaseid teoreetilise kui ka praktilise tähtsusega metsamajanduse küsimusi. Autoreina esinevad ülikooli ja metsandusliku uurimisasutuse õppejõud, metsavalitsuse eriteadlased ja tegelikud metsamehed. Referaate on kogusummas 23.

Huvitavaimate referaatide sisust oleksid allpool toodud mõned olulisimad märkmed.

1) Y. Ilvessalo — Praktilistest metsataktiseerimise meetodidest.

Autor käsitleb joontakseerimist ja sõõrproovitükkide hindamist metsandusliku uurimisasutuse tööde alusel.

Takseerimisjoonte kaugus mõjub takseerimise täpsusele, olenevalt metsade levimisest ja nende iseloomust. Suuremates ja ühtlasemates metsades võib takseerimisjoonte võrk olla hõredam. Oluline tähtsus takseerimisel on hindamisriba laiusel ja proovitükkide suurusel, nimelt muutub nende vähendamisel vähemaks ka tulemuste täpsus, kuid 8 m laiune riba ja 2—3 aari suurune sõõrproov annavad küllalt täpseid resultate. Autor soovib kõikidel takseerimistöödel toetuda matemaatilisel põhimõtteil loodud takseerimisviisidele.

2) M. Pekkala — Metsadevalitsuse eelarve koostamine ja käsitlemine.

Peale riigieelarve ajaloolise käsitlemise antakse ülevaade metsade valitsuse eelarvest, selle jaotusest, koostamisest, samuti mitmesuguste metsamajandusele antavate riigitoetuste iseloomust ja kulutamisest.

3) O. Lukkala — Soode kuivendamiskõlvulisusest.

Soode kuivendamiskõlvulisuse selgitamisel on peale soode ehituse oluline ka metsastamise võimalus pärast kuivendamist, tekkiva metsa koosseis, metsasaaduste turustamise olud ja teised põhjused, mis mõjuvad kuivendamise rentaabluks. Metsastamise võimaluste üle saab otsustada soo tüüpide järgi,

missugused on jaotatud 5 boniteeti. Metsandusliku uurimise asutuse alatiste proovialade tulemused näitavad, et pärast kuivendamist kolme parima boniteedi soodel metsajuurekasv võrdub 5—11 m³ ha, kuna enne kuivendamist oli see juurekasv 0,3—2 m³ ha. Nende sooboniteetide kuivendamise osutub tasuvaks, kui kuivendamise kulud ei kujune üleliigselt kõrgeks. Seevastu puidutook IV ja V bon. soodel on niivõrd madal, et vaid erandjuhtumil kuivendamine end tasub. Neil kaalutlusel selgub, et peamiselt n.-n. lodusood (madal-sood) on esijoonel kuivenduskõlvulised. Teistel juhtudel — valgesambla-, pruunsambla-, nõmmesoo — on olulised asjaolud: turba koostis ja lagunemisaste, toore turbakihi pakusus ja kuivenduskulud metsastamisel.

4) E. Hellén — Metsa- ja parvetustööde tasud.

Üldiselt metsatööde tasud vastavad suviste põllutööde tasudele. Kriisiaastail — 1930.—1932. a. — olid metsatööde tasud väga madalad, selle olukorra üheks põhjuseks oli see, et selle ajani riik end töödandjate ja -võtjate vahekorrasse ei segatud, siis aga teostati tasude kontroll, reguleeriti tööpalgad ja asutati asjatundjate komisjon, kes püstitas maakondade järgi parvetus- ja metsatööde tasunormid. Edasi antakse ülevaade töötasule mõjuvaist tegureist: a) töörasekus, mis sõltub puidu kvaliteedist, okslikkusest ja maastiku iseloomust, b) töölise vilumus.

5) O. Lakari — Metsamajanduskavad.

Metsamajanduskavade püstitamisel peab olema selgus metsakapitali suurusel ja majandussuhtel. Eriti on oluline teada metsade seisukorda ja nende tagavara. Majanduskava peab sisaldama juhtnõude tuleviku jaoks, kuid üleliigsed üksikasjad on üleaarused. Raienormi arvestamisel ei saa toetuda mõnesugusele valemele, vaid tuleb arvestada kõigi tegelike tingimustega, kusjuures peaaeslane on püsiva majanduse säilitamine.

Tähtsaima osa majanduskavast moodustab loetelu lähemal tegevusperioodil teostatavaist raideist ja hooldustöödest. Suure tähtsusega on hästi korraldatud metsamajanduslik kartoteek, mille abil saame selge ülevaate kavatsetud ja teostatud töödest.

6) P. J o k i n e n — Uustalude asutamine riigimetsa maadel.

Riigimetsa maade asundamine toimub kahel teel: 1) asundusvalitsuse ülesandel koostatakse asundusplaan, 2) vastava soovija palvel kohalikule asunduskomisjonile teostatakse sellekohase ala ülevaatus ja koostatakse vastav plaan. Mõlemal juhul asundusplaan kuulub Põllutöoministeeriumi kinnitamisele. Riigimaa määramine asundamiseks oleneb sellest, kas leidub küllaldaselt põllumajandusele kõlvulist maad talu asutamiseks, kusjuures põhjendamata riigimaa tükeldamine ei ole lubatud.

Peale põllumaa asundustalu võimaluste piires varustatakse metsaga, et iga talu saaks majapidamiseks tarvilised metsamaterjalid omast metsast.

7) M. T e r t t i — Loomuliku metsauuendamise edendamine.

Loomuliku uuenduse korral Lõuna-Soomes on otsustava tähtsusega seemne varisemise aeg. Viimane on mõjutatud mitmeist tegureist: päikese kuumus, pinnase külmumine, toorhuumuse paksus, pinnase kate ja metsakõdu iseloom. Päikese kuumuse ja pinnase külmumise mõju võib vähendada sellega, et puistust puude väljaraiumisel on ette nähtud küllaldane pinnase kaitse, kusjuures ei tohi tekitada puistus auke. Seal, kus esineb liiga lopsakas umbrohukasv, tuleb toorhuumus purustada.

8) E. K i n n u n e n — Metsarikastes kohtades asuvate tööliste varustamine toiduainetega.

Viimase aja rahvastiku statistika näitab, et suhteliselt suurim rahva iive on põhja- ja idaosas, s. o. metsarikastes Soome osades. Kuna tööstuse ratsionaliseerimine on juba niikaugele jõudnud, et see ei suuda enam mahutada rahva juurekasvu, siis on vajaline seda paigutada põllu- ja metsamajandusse. Arvutades ühe madalama elustandardiga töölisperekonna rahalist tulu leiab autor, et praeguste metsatööde tasudega ei saa perekonda küllaldaselt toita ja ülal pidada, kui kõik toiduained tuleb osta.

Olukord kujuneb teissuguseks, kui perekonna liikmete vaba tööaeg kasutatakse põllumajanduslike toodete valmistamiseks tööliste pisitaludes. Arvestades säärase pisitalu asutamise kulusid ja toiduainete tootmist leiab autor, et säärase pisitalude asutamine metsarikastes maakohtades tuleks valitsuse poolt igapidi toetada.

9) V. A h o l a — Taimeaia tööd.

Kunstliku metsauuenduse vähene ulatus riigimetsades on seletatav ka taimeaedade väikese arvuga, millede arvu tuleb tõsta. Järgnevalt peatutakse taimeaia asutamise põhimõtteil ja taimeaia tegelikel tööd.

10) E. V u o r i — Metskonna kantsleitööde korraldamine.

Metskondades on kantsleitiline asjaajamine kujunenud niivõrd suureks ja mitmekesiseks, et metsaülema aeg suures osas kulub kantsleitööde lahendamisele. Et seda seisukorda parandada, soovitakse ametisse võtta kantsleitööde, ümber korraldada kantsleitööd, muuretseda tehnilisi töövahendeid. Kõikide abinõude siht on võimaldada metsaülemale rohkem aega metsamajanduslike ülesannete juhtimiseks ja teostamiseks.

11) E. S i m o l a — Teede ehitamisest ja korrashoiust.

Püstitatakse põhimõtted teede suuna valiku, nende ehitamise ja korrashoiu kohta.

12) A. C a u t ó n — Sookuivendustööde teostamine.

Riigimaade sookuivendusasutuse loomisel 1909. a. toetuti Rootsis korraldatud uurimistele ja sealsetele kogemustele.

Hiljem on aga soode uurimine Soomes teinud suuri edusamme. Kuivendustööde teostamise aluseks on saanud sootüüpide uurimine. Järgnevalt peatutakse kuivenduskava põhihoontel. Püsiva kuivenduse aluseks on korrapärane kraavide võrk, mille teostamiseks on vajaline sooala loodimine. Pinna loodimisel põhjenevad tööd tunduvalt vähendavad kuivenduskulusid, eriti on seejuures olulised jõgedel ja ojadel teostatavad tööd, mis vajavad aga plaanikindlat läbiviimist.

Edasi kõneldakse sookuivendustehnika arenemisest ja kuivenduse ökonoomsemast teostamisest.

13) V. A h o l a — Kunstlikust metsauuendamisest.

Metsakultuuride eduks on tähtis, et kasutatakse oma maakoha seemneid, samuti see, et nende kuivatamine toimuks sellekohastes kuivatistes.

Järgnevalt peatutakse külvamise ja istutamise valikul, mitmesugustel külviviisidel ja seejuures esinevail üksikasjadel, mis on tingitud looduslikest ja metsanduslikest asjaoludest. Kui seemnetega varustamine, nagu

Põhja-Soomes, ja külvitulemused on eba-kindlad, soovitatakse istutamist. Istutamiseviisid olenevad kasvukohtade tingimustest; taimede suurus ja koolitamise vanus omavad olulise tähtsuse tulemustele. Eriti puudutatakse põlendike metsastamist ja kultuuride täiendamist.

14) **A. Mela** — Sõidurahadest ja sõidueeskirjadest.

Sõidurahade tasumisest, sõidu-eeskirjadest ja nende puudustest.

15) **E. Saari** — Metsamajanduslik statistika.

Antakse üldine ülevaade metsamajanduslikust statistikast. Alaliselt ilmuvast statistilisest materjalist mainitakse: riigimetsade takseerimine, puidu tarvitamine, tööstuslik kütetarvitus, parvetusstatistika ja rida teisi. Eraldi käsitletakse riigimetsade statistika ülesandeid, mis seisavad riigi metsamajanduse nähtuste märkimises, et anda võrdlusmaterjali metsamajanduslikest käitistest.

16) **M. Kotilainen** — Soode ülesharimisele mõjuvad tegurid.

Varemalt soode ülesharimise võimaluste selgitamisel hindamise põhimõtted ei olnud küllaldased ja seetõttu soode asundamisel saadi mitterahuldavaid tulemusi. Nüüd soode asunduskõlvulisuse selgitamine toimub Soome sookultuuriselti poolt, mis tagab eksituste ärahoidmist.

Soode ülesharimisele mõjuvaist tegureist on tähtsaimad: soo asetus ja suurus, ühendusteel, aluspinnas ja turbaliik, eriti oluline on just turbaliik.

Sooturba keemiline koostis ja lagunemiseaste määravad soo kuuluvuse teatud boniteeti. Soode boniteerimisel hea abinõuna kasutatakse elavat taimkatet.

Soode uurimisel on üksikpunktide süsteemilt mindud üle joonsüsteemile. Uurimisel märgitakse soo tüüp, sootaimestiku koosseis, soo sügavus, turba ehitus mitmesuguses sügavuses, aluspind. Saadud materjalide põhjal selgub, et sood riigimaadel Lõuna-Soomes kuuluvad peaaegaliselt III—V boniteeti, kuna Põhja-Soomes ka I—II boniteedi sood on rikkalikult esindatud.

17) **E. Sopanen** — Puude märkimisest.

Artikkel käsitleb metsavalitsuse ringkirja puude märkimisest raumise otstarbel, rõhutades selle töö metsakasvatustlikku külge. Soo-

vitatakse seda tööd rohkem metsaülemal jälgida.

18) **J. Simola** — Külateede teeühikuist.

Külateede ehitusest ja korrashoiust võtavad osa alatised teekasutajad või sellest teest kasu saajad. Kulude jaotus toimub teeühikute põhjal, kasjuures arvestatakse eraldi ehituse ja korrashoiu osad. Vastava hinnangu teostamisel on oluline tee kasutamise viis ja otstarve, tee pikkus, kasutuse sagedus ja koormatus. Tee mõjukonnas asuva maa väärtuse juurekasvu selgitamisel arvestatakse maakasutusvormi, pinna suurust ja kaugust teest.

19) **J. Vuoristo** — Okasmetsade kvaliteedi väärtus.

Puidutööstusis kasutatava puidu väärtus oleneb sortimentide mõõtudest ja headusest. Saetud materjalide hinnad suurel määral kõiguvad nende laiuse ja puidu headuse järgi, missugune asjaolu mõjub ka ümarmaterjali hinnale.

Mõõtude vähenemisel transpordi kulud ühiku kohta tõusevad. Mõõtude kõrval ümarmaterjali headusele mõjuvad tüve vorm, sirgus ja okslikkus. Paberipuidu jaoks eeltähendatud tegurite kõrval on tähtsus veel puidu erikaalul ja tihedusel. Kõikide mainitud asjaolude tõttu on tarviline metsakasvatustlike võtetega saavutada kvaliteetpuitu. Edasi käsitletakse metsade väärtuse hindamise viise, puidu kvaliteedi jaotust ja selle põhimõtteid.

Saepalkide kvaliteedi jaotus põhjeneb saadud saetud sortimentide headusel. Praktilisil kaalutlusil on saepalkide jaotusel moodustatud kolm kvaliteedi klassi.

20) **S. Järvinen** — Eelarve-summade kasutamine ja arvestamine.

Eelarve kasutamise alused, arvestamise ja kontrollimise kord, võimalikest vigadest hoidumine.

21) **E. Laitakari** — Kvaliteetpuidu kasvatamine.

Puidu headusel põhjeneb suurel määral Soome metsaekspordi võistlusvõime, mistõttu on vajaline saavutada maksimaalselt kõrgeväärtuslikku puitu. Juba puistu asutamisel on vaja muretseda hea seemne ja sobiva kasvukoha eest. Loomulikult uuendusel peab valima seemnepuudeks korralikud ja hästi vormitud puud. Loomulikult kasvanud ühtlane kuusepuistu annab headuselt parema puidu kui

kultuur, kuna viimane noores eas vabalt kasvades muutub okslikuks. Kvaliteetpuidu hulka võib suurendada hooldamisraietega, kuigi puistu asutamisel tehtud vead ei ole kõrvaldatavad. Hooldamisel eemaldatagu okslikud puud ja hoolitsetagu paremate puude juurekasvu eest. Korduvate hooldamisega puu headus ja vorm paranevad. Ka segapuistus on võimalik kvaliteetpuitu kasvatada, selleks on vaja, et hooldamisel jääks soovitud puistu koosseis. Männisaepalkide ja kasevineerpakude kasvatamisel on viimasel ajal oamndanud tähtsuse kuivokste laasimine. Selleks on vaja valida puistus küllaldane arv elujõulisi ühesuuruseid puid, mis võimalikult ühtlaselt on puistus jaotatud.

22) J. Lehtinen — Ettepanekuid ehituste ja paranduste puhul.

Puudutatakse tähtsaimaid põhimõtteid, mis on olulised ehituskoha valikul ja ehituse teostamisel. Lähemalt peatutakse mitmesugustel seinadel, katuse ja põranda konstruktsioonidel, ahjude ja müüride ehitamisel.

23) V. Ahola — Tähelepanekuid viimasel ajal riigimetsades teostatud metsakasvatustöödest.

Metsakasutus riigimetsades toimub metsakasvatustööde põhimõtteid silmas pidades. Noortes puistuis on tunduvalt suurendatud hooldamisraieid ja puhastustöid. Kvaliteetmetsa kasvatamisele on erilist tähelepanu pöördud Lõuna-Soomes; kasemetsades on laias ulatuses ette võetud kuivokste laasimist. Ka metsade uuendamine on suurel määral edenenud: kaheksa aasta kestes on raiepingade ettevalmistus 4½ korda, külvamine 8 korda ja istutamine 6 korda suurenenud. Raiepingade ettevalmistusel kasutatakse harva põletamist, üldiseks võtteks on saanud pinna purustamine ja seemenduslappide valmistamine. Külvamisel kasutatakse enamasti lapikülvi, kuna täiskülv leiab tarvitamist ainult soopindadel. Töötamisel kasutatakse proovitud tööviise; tööriistade valikule ja tööteostamisele pannakse suurt rõhku.

K. Veermets.

JAHINDUS

Varese noka ebanormaalsusest

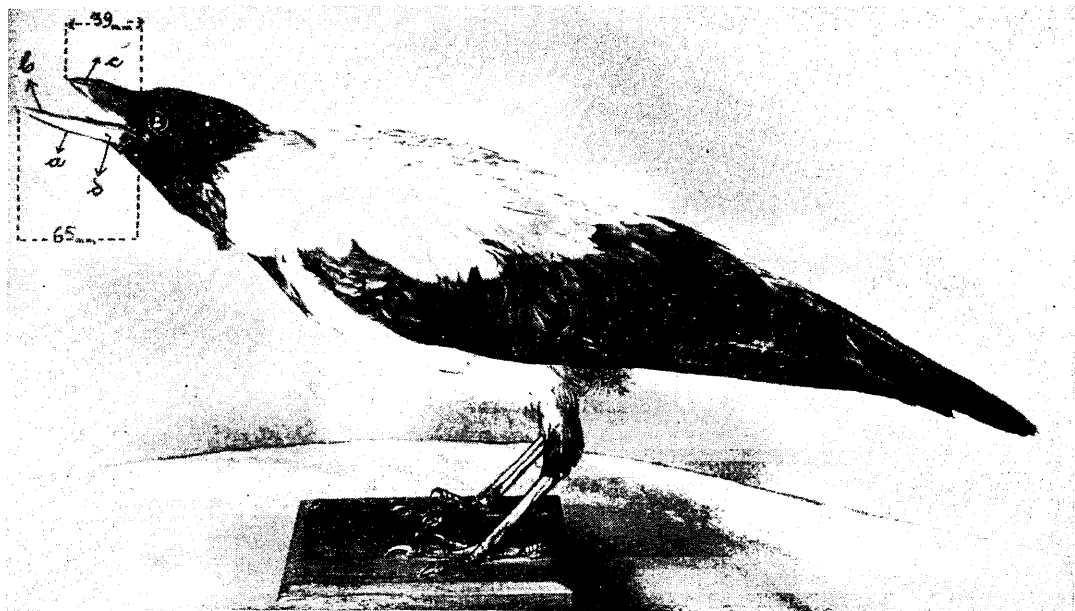
Dr. A. Oldekop

7. IV 35. a. Kakumäel kassikulliga omijahil olles, lasksin ühe silmatorkavalt ebanormaalse nokakujuga hailli varese: tema pealnokk oli normaalsest tunduvalt lühem, omas erilise pakja kuju ning nokatüvel väga tugevasti arenenud jäikade nokaharjastega. Allnokka aga, võrreldes ülemisega, torakas silma oma eriti pika ja kitsa kujuga. Ka noka kontuurid ei olnud mitte otsejoonelised, vaid umbes allnoka keskkohal oli tõmbinurgaline murre (joon. 1-a). Paaditaolisel allnokal olid servad osaliselt sisse pöördunud (joon. 1-b).

Selle ebanormaalse noka mõõdud olid: pealnoka pikkus nokaseljakul alates pealuust kuni noka tipuni 39 mm, külgedelt — lahunurgast noka tipuni 47½ mm, allnokal — külgedelt lahunur-

gast noka tipuni 65 mm. Normaalse varese (joon. 2) noka mõõdud on tavaliselt: pealnokal nokaseljakul 53 mm, küljelt 56 mm, allnokal küljelt mõõtes lahunurgast nokatipuni 54 mm (võrdle joon. 1 ja 2). Pealnoka laius nokatüvel oli ebanormaalsel varesel 26 mm, normaalsel 20 mm; maksimaalne noka laius, noka lahunurga kohalt mõõdetult, on mõlemal varesel 27 mm. Veel puudub ebanormaalsel varesel pealnokal harilikku varese noka katusekujuline kumerus, vaid pealnokk on nokatüve kohalt lamedaks litsunud. Pealnoka pind ei ole sile, nagu harilikul varesel, vaid on kaetud pikuti vaokete ja ebatasasustega (joon. 1-c).

Kui meie neid eespool nimetatud ebanormaalse varese nokamõõte — peal-

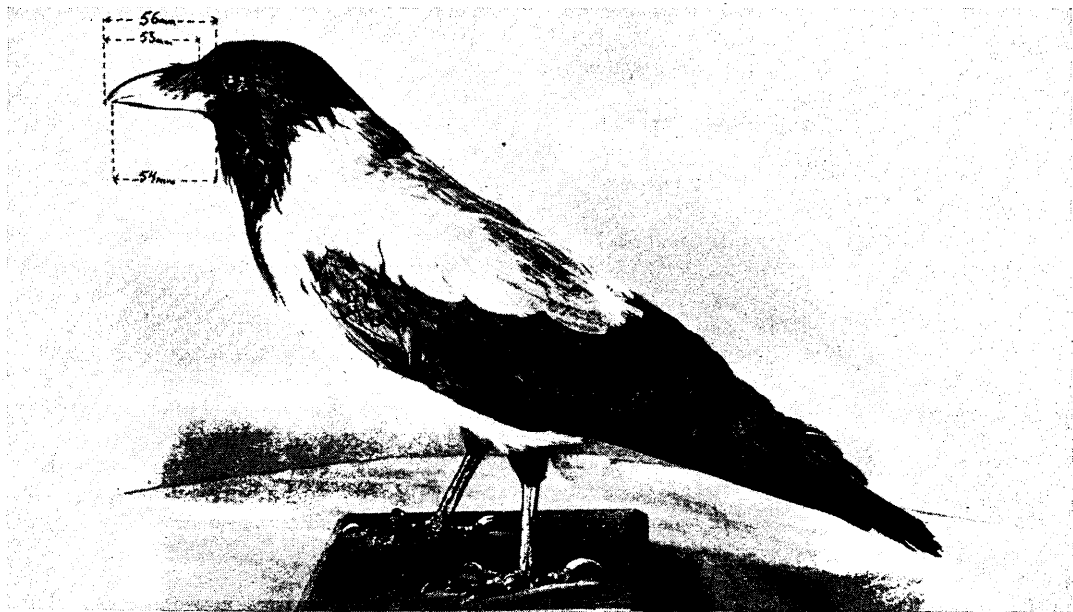

Joon. 1. Ebanormaalne nokaga vares; a) murdekoht allnokal; b) sissepööratud allnoka servad; c) vaakesed pealnokal; d) haavlitera poolt tekitatud auk allnokal.

nokal lahunurgast kuni tipuni 47,5 mm, allnokal samuti lahunurgast noka tipuni 65 mm — võrdleme normaalse varese (56 mm, resp. 54 mm) nokamõõtudega, siis leiame, et ebanormaalse eksemplari pealnokk on 8,5 mm lühem ja allnokk selle vastu terveni 11 mm pikem normaalse varese noka mõõtudest.

Siia juure tulevad veel eespool nimetatud nokapoolte lahkuminekul oma välisehituses.

Kergib küsimus, mis võis säärase ebanormaaltsuse tekke põhjuseks olla? Mida ta enesest kujutab? Kui me nüüd terasemalt seda varese nokka vaatame, siis märkame allnokal veel üht ümar-

Joon. 2. Normaalse nokaga vares.

gust augukest, mida arvatavasti üks haavlitera on põhjustanud (joon. 1-d). See allnokal leiduv auguke näeb värske välja ja arvatavasti on siin tegemist vigastusega varese mahalaskmisel. Selle arvamisega sobib ka augukese asend nokal, sest surmava paugu sai vares just oma vasemalt küljelt. Ka vastab augukese suurus laskmise juures tarvitatud haavli suurusele (nr. 6). Olgugi et seega allnoka leiduv auguke varema vigastuse tõendajaks ei saa olla, usun ma, et selle ebanormaalsuse tekkimises kunagi varem, võib-olla juba noorusel, saadud laskevigastus süüdi on, kusjuures tüki pealmokast ära kisti. See ära kistud tüki täienes ja tekkis, olgugi küll tugevasti lühendatud, aga täiesti õige otsaga miniatuur-nokake. Seesama ärritus, mis põhjustas pealnoka regeneratsiooni (uuestisünni),

põhjustas ka nähtavasti allnoka pikemise 11 mm võrra, kusjuures see pikendus aga teravaks ja kitsaks jäi. Tahan siinjuures veel märkida, et varese toiteseisukord oli hea ja varese välimus, välja arvatud pea, mingisugust normaalsusest kõrvalekaldumist ei osutanud. Nähtavasti see vigastus ei takistanud varest toidu tarvitamisel. Lasti vares muuseas kaluri paatide kinnituskoha läheduses, kus ta nähtavasti vaevata kalajätetega end toita sai. Sääraseid regeneratsioone, kus terved kehaosad uuenevad, leiame kahepaiksete juures. Kõigil on teada, et sisalikul katkenud saba asemel uus saba kasvab. Võib-olla on meie juhil ka selle tuntud regeneratsiooni nähtusega tegemist, kui veel meele tuletada seda lähedat sugulust kahepaiksete rühma ja lindude vahel.

Kalakaitse teostamine vajab suuremat tähelepanu

M. Püss

Eesti on rikas järvedest ja jõgedest. Suur osa nimetatud veekogudest kuulub omandusõigusest riigile, asub või läbib metskondade riigimaade piires, kuid järvedes ja jõgedes elutsevad kalad on kahjuks sisevetes otse kohutavalt vähenenud. Kalade vähenemise peamiseks põhjuseks võib pidada rööv-püüki, ja kui see nii edasi kestab, siis ei ole kaugel aeg, kus endised kalarikkad järved ja jõed haigutavad tühjusest.

Paratamatult tekib küsimus, kuidas parandada kalakaitset?

Võib olla kindel, et kalakaitse annab end parandada, kui eeskätt kõvendada veekogude üle kindlamat järelevalvet. Me teame, et kolm aastat tagasi hakkas kehtima uus Jahiseadus, mis võttis metsloomad ja -linnud teatava kaitse alla ja määras seaduserikkujatele kõrged karistused, ja nüüd on tagajärg juba näha: metsad otse kubisevad metskitsetest, jäneestest, lindudest jne. Jäneseid tekkis isegi nii palju, et kaitse vähendamiseks jahiaega jänestele tuli pikendada. Seda on saavutatud ainult kolme aasta jooksul, ja tööle au andes peab ütlema, et metsateenijad on väga

energiliselt ja ennastalgavalt võidelnud salaküttide vastu ja süüdlaste jälitamisel mitte halvemini tegutsenud kui vastava erihariduse saanud politseiametnikud.

On tõsi, et metsateenijad on koormatud oma otseste ülesannetega ja neil jätkub vähe aega kalapüügi kui metsa kõrvalkasutuse järelevalveks, kuid hea tahtmise juures saaksid metsateenijad ka kalakaitse teostamiseks paljugi kaasa aidata.

Käesolevate ridade lähim ülesanne ongi juhtida metsateenijate tähelepanu asjaoludele, kuidas tuleks toimida neil juhtudel, kui kalapüügisse puutuvaist seadusist ja määrusist on üle astunud.

Kehtiva Kriminaalseadustiku § 244 sõnab: „Süüdlast kala või muus püügis keelatud ajal, kohas või viisil või rikkudes sellekohaseid eeskirju, karistatakse arestiga mitte üle ühe kuu või rahatrahviga mitte üle 100 krooni. Keelatud püügiriistad võetakse ära.“

Edasi ütleb sama seaduse § 586 järgmist: „Süüdlast omavolilises kala- või muus püügis võõra maa peal, võõras metsas või võõrais vetes, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 25 krooni.“

Kui nüüd metsateenija märkab omavolilist kala- või vähjapüüdjat, kes keeldud ajal, kohas ja viisil rikub sellekohaseid eeskirju, teostades sellekohast püüki riigi või eravetes, siis tuleb püüdjaja isik teha kindlaks ja sündmusest politseile teatada, kes omakorda on kohustatud juurdlust toimetama ja süüdlase vastutusele võtma KrS § 244 põhjal, kuna neis asjuss sünnib jälitamine avalikus korras.

Keerulisem on lugu neil juhtudel, kui omavoliline kala- või vähjapüük sünnib riigi vetes mittekeeldud ajal, s. o. kui tegemist on süüteoga, mis on ette nähtud KrS § 586. Sellastel juhtudel on metsaametnik kohustatud ise juurdlust toimetama, sest siis on tegemist metsakõrvalkasutuse rikkumisega (Metsa Seadus § 220). Neis süütegudes kuulub algamis- ja kohtus süüdistamise õigus ainult metsaülemale. Kui süüdistaja, s. o. metsaülem, jääb seaduslikke põhjusi esitamata määratud ajaks kohtusse ilmumata ega saada ka volinikku, siis lõpetab kohus asjatoimetuse. Tähen-datud asjus tehtud kohuotsus loetakse süüdistajale kuulutatuks selle avaldusega kohtuistungil (KKS § 777) ja kohus omal algatusel ärakirja kohtu otsusest välja ei saada. Edasikaebuse tähtaega loetakse kohtuotsuse kuulutamise (mitte ärakirja saamise) päevast.

Omavolilisi kala- ja vähjapüügi asju võib metsaülem kohtuta lõpetada, kui süüdlane trahvimäärusega määratud ta-

su ära maksab, või tasumiseks oma nõusoleku annab. Trahvimäärus tuleb koostada korras ja ajal nagu see on ette nähtud Metsaseaduse rikkumise puhul (KKS § 934—939). Ei ole süüdlane nõus maksma, tuleb anda asjale kohtulik käik, paludes süüdlast võtta vastutusele KrS § 586 põhjal, ühtlasi esineda kahjutasu nõudega trahvitaksides ettenähtud suuruses. Juurdllused süüdlaste vastutuselevõtmiseks esitatakse kohtule kaebuse juures.

Lõpuks paar sõna metsateenijate endi kalapüügi õigusist.

Selles küsimuses seaduseandja on jätnud metsateenija teiste kodanikega ühesuguseisse õigussisse. Ehkki eestlaste vanasõna ütleb: „Pahmast tallaja suud ei seota!“ Vastavalt Eesti metsateenijate ühingu XVII kongressi sooviavaldusele tuleks edaspidi metsateenijaile tasuta kalakaitse energilisema teostamise eest lubada tasuta kala- ja vähjapüüki riigi väljarentimata veekogudel.

Metsateenijaile lubatav tasuta kalapüük saab olla ikkagi sportlikku laadi, s. o. püük õnge ja spinninguga, sest vastasel korral asetatakse metsateenija kalapüügi viisidelt rohkem eesõigustatud seisukorda kui teised kodanikud. Tasuta sportliku kalapüügi lubamine metsateenijaile tuleks ka kasuks üldisele kalakaitse teostamisele, sest õngitsemissporti kiindunud metsateenija vabal ajal viibib sagedamini veekogude läheduses ning teostab sellega auto- maatselt kalapüügi kontrolli.

Mõnd jahipidamisest

Teatavasti on meil jahipidamises säärane kord, et isik, kes on saanud loa ühe metsise laskmiseks, võib metsise peale lasta ainult ühe lasu. Hoolimata sellest, kas laskja tabas või mitte, kaotab luba maksvuse. Lugeses Eesti Metsa nr. 4 — 1937. a. leian järgmist: Hra F. Reidolf kirjutab artiklis „Jahipidamisest metsisele“ järgmist: „Kui olukord vähegi võimaldab, on soovitatav puul mängivale metsisele lasta ihumise ajal, sest kuigi siis lask täiesti mööda läheb (ükski haavel teda ei riiva), et pane ta igakord lasku tähelegi, ja nii jääb kütile võimalus veel teist lasku anda...“

Ja teisel: „On kütül saatja, ja viimane jäi kokkulepitud kohta kütü tagasitulekut ootama, siis ei tohi ta pärast lasku rutata kütü juure, vaid peab paigale jääma ja ootama kütü tagasitulekut, sest võib-olla pole metsis surma saanud ega ka ära lennanud, vaid katkestas pärast lasku ainult laulu. Ruttaks saatja nüüd kohe kütü juure, peletaks ta tingimata lendu ka metsise, millega võetakse aga kütült võimallus veel teiskordselt metsisele lasta.“

Minu arusaamise järgi võib selle kirjutuse järgi lasta metsist vähimalt kaks või enamgi korda. Ja peaaegu igal metsisejahile mine-

val küttil on soov põmmutada seni, kui metsis kätte on saadud. Kuidas vaatab sellele aga jahiseadus? Kui keegi saab sellest kirjutusest teisiti aru, siis palun seda ka minule selgeks teha. E. O.

Toimetuse järelmärkus: H-ra Reidolfi kirjutus on osaline väljavõte ilmuvast jahinduse käsiraamatust, milles on loo-

mulikult käsitletud jahipidamise viise ja olukordi. Nimetatud artiklis ei ole jahiseadust teisiti tõlgitatud kui ta meil maksev on, vaid on ainult huvitavalt ja üksikasjaliselt käsitletud jahipidamist. Tahab keegi mõtusele mitu pauku lasta, tuleb tal selleks ka ette nii mitu luba muretseda! Seega ei ole lugupeetud E. O-l tarvis karta, et metsas võiks keegi ilma loata paugutama hakata.

Hra A. Kepperi Kolga metskonna Veriora jahipiirkonna 1936. a. tegevuse aruanne

Nagu eelmisel aastal, oli ka möödunud 1936. aastal minu poolt eesmärgiks seatud jahipiirkonnas kasulike lindude ja loomade kasvatamine, mida seni on edustatud kanakullide, vareste, pasknäärde jne. hävitamisega. Lumepuuduse tõttu kahjuks ei olnud võimalik rebaseid lasta.

Need abinõud on eelmisest aastast paremaid tagajärgi näidanud. Jahipiirkonnas, mis ulatab üle 2000 hektaari, on aasta vältel nähtud 25—30 kitsse ja 20—25 tedrepesakonda, seda kõik teeäärsetel ja metsa ligidasiel lagedatel kohtadel. Kahjuks on tedrepesakondi nähtud ainult 2—4 linnuga. Mõned vähesed olid 8—11 linnuga. Metsiseid on jahipiirkonnas nähtud umbes 7—8 pesakonda — 3—4 linnuga, ja ainult 1 pesa oli 5 linnuga. Üldiselt võib tagajärgedega rahule jääda.

Tugevast järelevalvest hoolimata on siiski ühel salaküttil korda läinud noort sokku lasta. Salakütt tabati samal päeval ja sokk ja püss võeti temalt ära.

Lasti piirkonnas aasta jooksul:

sokke	1
tetri	3
hulkuvaid koeri	2
kanakulle	10
teisi kulle	2
vareseid	7
pasknääre	31

1936. a. on esitada:

minul kui piirkonna omanikul 75 paari varese jalgu, metsavahil G. Heinmanil 16 paari varese jalgu, metsavahil E. Kallastel 16 paari varese jalgu, kokku 107 paari varese jalgu.

Siia juure lisatakse jalgu järgmiselt: pasknääri jalgu 25 tükki, halli varese jalgu 2 tükki, kanakulli jalgu (1 jalg 16 h. varese jala eest) 4 tükki à 16 = 64, väikesed kullid 2 tk. à 8 = 16 — 107 tükki.

Käesoleva, 1937. a. jooksul on minu poolt määratud laskmisele 2 vana sokku, 2 vana metsist ja umbes 10 tedrekukke.

Jahiveste

Enne maailmasõda elanud Haavametsas mees, nimega Kalsa Toode. Ta olnud suur ja kirglik salakütt. Ainukeseks veaks olnud tal teise silma puudumine, mispärast ka talle jahionn mitte alati pole naeratanud. Esitaksin temast siin kaks lugu, mis kõlavad anekdoodina. Korra rääkinud Kalsa Toode oma sõbrale järgmiselt: „Lätsi üle Parapalu Pajusilla, näi, et kats kitsse tii veeren saisva;

anni paagu — säiva jalgu, anni tööse, latai — lätsive.“ Korra jällegi rääkinud Toode oma sõbrale Kustasele nõnda: „Kusta, tuu püss, uhja ja tuubripuu, susi om kesvan.“ Kusta läks tuppa ja tuli tagasi püssiga, mille edasi andis Toodele. „Anni paagu — õkva maan, läe manü kaema, oma hall kass kivvi otsan. Ah sa tuline, oma kassi lasksi.“

Karud Alatskivi metskonnas

Külaline Peipsi jäält

P. Erik

Aprillikuus k. a. tuli Alatskivi metskonda kaks karu. Esimene neist tuli Emajõe-poolsest küljest Kargaja soost, keda nähti 20. aprilli hommikul Kavastu valla Kogre talu maal oraseid tallamas. Varajased teekäijad on ta põllult kohutanud, mispeale karu on joosnud üle Varnja tee Alatskivi metsadesse. See loom tuli arvatavasti Kastre metskonnast ja peaks seega olema omamaa karu. Teade selle karu tulekust ei saanud veel õieti levida, kui paari päeva pärast tuli uus kõmuline teade: Üle Peipsi jää on 22. aprillil lõuna paigu Alatskivi metsadesse tulnud teine, veel suurem, pruun karu. Ta on randunud kaks kilomeetrit lõuna pool Kallaste alevit Pusi küla juures ja võtnud sealt otsekohe suuna Nina vahtkonna metsadesse. See külaline Peipsi jäält jooksis läbi palju rahvarikkaid kohti ja puutus kokku inimestega, mispärast ei ole huvitusega jälgida, kuidas suhtusid ootamata külalise tulekule kohalikud elanikud.

Karu liikumist Peipsi järvelt ranna poole olid kalamehed tähele pannud umbes kolme kilomeetri kauguselt ja haruldase külalise saabumist oli randa pealt vaatama tulnud terve Pusi küla elanikkond. Nende seas ei ole puudunud ka kaitseliitlased vintpüssidega. Sel ajal kandis Peipsi jää enam-vähem veel järve keskkohast, kuna kaldaäärsed olid juba pudevaks muutunud, mistõttu mesikäpp kalda poole saades oli paar korda jääst läbi kukkunud, kuid hoolsal turnimisel end jälle jääle upitanud. Kalda ääres lagedas vees oli karu osavasti ujunud, kuid niipea kui jalad põhja puutunud, löönud galopis jooksu lahti. Rannasootajad annud muidugi karule aupaklikult teed, ja et karu pole kallaletungimise tundemärke avaldanud, siis pole teda ka kaitseliitlased tule alla võtnud. Olnud arukad mehed. Mitte kaugel randumiskohast oli karule juhtumisi vastu tulnud keegi kalur, kes Peipsi järve

suubuvast Rootsi jõest kalu püüdmast tulnud. Mesikäpp tõusnud kahe jala peale püsti ja hakanud röökima. Karjuma on hakanud ka kalamees, ja nõnda lõuates läinud nad üksteisest eemale. Mehel on hääle ära võtnud see ootamata häälepaelte pingutus, aga kas karul ka hääle ära läks — see pole kohalikul rahval teada. Alasoo soost välja jõudes ja Nina metsa ääre saades on karu üle maantee läinud koolist koju tulevate laste ligidalt. Need on loomulikult löönud ka kisa lahti, karu pole see aga suuremat häirinud, mõmisenud vaid viisakuse pärast veidi vastu ja läinud oma teed. Nina vahtkonna mets, mis on suur 155 ha, ei ole karule meeldinud ja ta on selle rutuga läbi joosnud. Peatanud selle metsa teispoosel serval ühe lesenaise majakese aia taga. Naine vaadanud, et keegi mees tuleb metsa poolt pruunis ülikonnas, kui aga äkki aru saanud, et see on karu, siis löönud ukсед haaki ja puu ka veel taha: pole meie metsa loom, kes teab, millised kombes tal on, ehk astub viimati uksest sisse, kui tee on vaba! Karu pole aga ka seal kaua peatanud, vaid kiirustanud minekuga suure metsa poole edasi. Majakese omanikul on karu külaskäigust siiski heameel: ta noor ja kena tütreke ei kippuvat enam seltsimajja videvikus tantsu lööma. Nina metsast väljudes on karu läinud läbi Lahepere küla ja ujunud üle samanimelise oja. Selle oja peal püüdnud üks kohalik taluperemees lootsikus parajasti kalu. Temale hõigatud eemalt: „Karu tuleb!“ Peremees pole peadki tõstnud. „Las' tulla, mis uudis see on, et seda mulle eemalt hõigatakse,“ mõelnud peremees ja oodanud, et tema naaber Johannes Karu tuleb tema toiminguid vaatama. Äkki kuulnud solinat ojas, tõstnud pea ja siis kohkunud suurt pruuni karu nähes, kes ujunud üle oja. Karu pole aga teda tülitanud, vaid läinud suure rutuga mööda mätastikku Lahejärve-

taguse metsa poole. Ja sinna suure metsamassiivi ta kadunudki.

Kas tõi karu üle Peipsi jää instinkt Alatskivi metsadesse, sinna varemalt saabunud karule seltsiks, või alustas ta oma kardetavat teekonda üle Peipsi jää mõnel muul põhjusel, kes võib seda teada? Kuigi on võimalik, et karu jääle tuli Viru rannikult, näib siiski olevat tõenäolisem, et karu oma teekonda alustas vastaspoolelt kaldalt, Venemaalt, mida laseb arvata tema tuleku suund.

Omast pikast teekonnast võib karu suure metsa hõlma all rahuga välja puhata, inimesed teda seal ei häiri. Mõni päev pärast karude metsajõudmist, kui kõmu sellest ümbruskonnas

laiali läks, väljusid metsast kõik tööliised, seletades, et neil olevat nüüd tarvis mujale minna töid tegema, ja mets on inimestest tühi.

Kuna karusid pole nähtud Alatskivi metsades enam aastakümneid, siis on nad siinset elanikkonda, eriti naisperet, tugevasti kohutanud, ja võib arvata, et kui haruldased loomad Alatskivi metsadesse kauemaks peatama jäävad, siis tuleval suvel mets marjulisist ja karjaseist tühi on. „No küll oli Eestis hea elada, ei olnud karta ühtki kiskijat ega kardetavat looma, aga nüüd ei tohi enam jalga metsa alla viia,“ hädaldavad naised. Metsamehed aga muigavad omaette ja on võtnud Alatskivi metsade haruldased külalised oma kaitse alla.

Kurviits ehk nepp.

J. A. Põllumees.

Üks küttide poolt kõige rohkem hinnatud linde on vaidlemata kurviits ehk nepp. Kahjuks on jaht temale sel kujul, nagu seda meil peetakse, kurviitsate sigimisele kahjulik. Kurviits on lind, kes oma eluviisi tõttu üldiste linnupere vaenlaste — röövlindude ja röövlloomade — all vähe kannatab. Kui maakoht pesitamiseks sünnis on, tähendab, kui kultuuritööd soid ja metsi liiga ei vähenda, — võiks nende lindude arv öieti suur olla. Ei ole vist ühtki jahilindu, kelle rohkenemine või vähenemine seevõrd jahist ära ripuks kui seda kurviitsa juures näeme. Neppide arv, mis meil kevadel lastakse, on väikene, seda arvu võiks aga kahekordseks tõsta, kui nende laskmise aega veidi muuta.

Kahjulik jahipidamine kurviitsa peale on n.-n. kevadine otsimine ehk „võsajaht“, mille juures kurviitsaid linnukoera abiga otsitakse. Niisugusel jahil lastakse palju hauduvaid emalinde maha.

Õhtusel kurviitsajahil — neid õhtuse len-

nu pealt lastes — võib erandina juhtuda, et mõni emalind paugu ette satub. Linnud, kes kõvasti ja selgesti „karr-karr-korpits“ häälitsevad, on alati isalinnud. Ei või aga heaks kiita, et neid lastakse esimesel haudumise perioodil, nii nagu meil viisiks on. Kõige õigem aeg oleks õhtust laskmist alata alles maikuu keskel.

Kord keegi paremaid linnutundjaid ütles: „Alles juunikuu õhtutel soovitan oma jahiseltsimeestele hea meelega kurviitsaid lasta, sest esiteks on siis juba kõik emalinnud paaritatud ja teiseks on vähestel jahimeestel püsivust seista ja sääse torkamist kannatada.“

Oleks väga soovitav, et õhtust kurviitsa laskmist harrastataks meil alles maikuu keskel. Õhtune kurviitsalend on meil küll kõige elavam aprillikuus.

Sügisene otsimine ehk „võsajaht“ on hea jahimeetod ja tore sport, sest ta on raske ja linde lastakse selle juures vähe.

Kärevere metskonna RMT. kontoriametnik soovib

kohta vahetada.

Asukohast Tartu on 17 km. Ühendus laevaga ja omnibusega.
Asjast huvitatuil teatada kirjalikult Ehamaa p.-ag. pk. 31.

Igale metsandusest huvitatud talupidajale

annavad

tasuta nõu ja juhatus

Põllutöökoja metsanduse nõuandjad:

Metsanduse eriteadlane E. VESTER, Tallinn, Lai 41, tel. 464-76.
Vanem metsanduse konsulent V. RITSLAID, Tallinn, Lai 41, tel. 464-76.
Metsanduse konsulent V. KÜNG, Viljandi Maavalitsus, tel. 142,
võtab vastu veel Pärnu ja Järva maavalitsuses.
" " A. SUUROJA, Rakvere, Viru maavalitsus, tel. 282,
võtab vastu veel Järva-Jaanis.
" " R. RAIDMÄE, Võru, Tartu tn. 4, telef. 36,
võtab vastu veel Petseri maavalitsuses eriteatamisel.
" " K. MAREMÄE, Tartu Põllutöökoda, Holmi tn. 12, tel. 452,
võtab vastu veel Valga maavalitsuses ja Põltsamaal eri-
teatamisel
" " V. PÖDER, Saaremaa maavalitsus, Kuressaare, tel. 7.

Metsaühingud ja nende usaldusmehed:

Harju	metsaühing,	Tallinn, Lai tn. 39/41, tel. 464-76.
Viru	"	Rakvere, Rakvere metskond, tel. 151.
Jõhvi	"	Jõhvi, Jõhvi metskond, Ädisel, tel. 20.
Alutaguse	"	Narva, Haigemaja 12, tel. 130.
Järva	"	Paide, Pikk tn. 2, tel. 105.
Lääne	"	Haapsalu, Kiltsi Paralepa, tel. 65.
Saaremaa	"	Kuressaare, Komendandi 9, tel. 20.
Pärnu	"	Pärnu, Pärnu metsk., tel. 312.
Viljandi	"	Viljandi maavalitsus, tel. 43.
Tartu	"	Tartu, Soola tn. 34, tel. 827.
Valga	"	Valga, Valga metskond, tel. 70.
Võru	"	Võru, Kasarmu 3, tel. 10.

Talupidajad,

**kasutage uue metsa asutamise preemiaid ja
võike võisflustest osa.**

VIIMNE PILK ENNE MAGAMAJÄÄMIST

KUULUB AJALEHELE

PÄEVALEHE ülevaatlikud juhtkirjad, maailmapoliitika, reisikirjeldused, vested, majandus (püha-päevase numbri kaasandena Kratt, Kunst ja Kirjandus) ja palju muud, mis on kõikide huvikeskuseks

KA KUULUTUSTE-

küljed loetakse hoolega läbi, siis valib pereema täielise rahuloluga, kus kaup on odavaim, ja vabrikant tutvub turuhindadega

Seepärast, äriomanikud ja töös-
turid, kui soovite ostjaskonda,
TUTVUSTAGE oma SAADUSI
ajalehe KUULUTUSE kaudu,
selleks on SOBIVAIM

PÄEVALEHT

TALLINN, PIKK TÄN. 2,
oma telefoni keskjaam 428-83